

Utlåtande 2006:2 RVII (Dnr 327-2500/2004)

Stockholms stads äldreomsorgsplan år 2006-2010

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Äldreomsorgsplanen för Stockholm 2006-2010 enligt bilaga 2 godkänns.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att utarbeta en plan för hur stadsdelsnämnderna och berörda parter ska informeras om äldreomsorgsplan och uppföljning.

Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson anför följande.

Bakgrund

Ett förslag till ny äldreomsorgsplan för perioden 2006-2010 (*bilaga 2*) har utarbetats inom äldreomsorgsberedningens kansli. Tillsammans med övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar som fastställts av kommunfullmäktige ska äldreomsorgsplanen utgöra det främsta styrinstrumentet för stadens äldreomsorg.

Äldreomsorgsplanen är uppbyggd kring ett övergripande mål för verksamheten samt sex strategier för måluppfyllelse. Då en allt större del av äldreomsorgen kommer att ligga inom hemtjänstens verksamhetsområde fokuserar äldreomsorgsplanen särskilt på stöd- och hjälpinsatser i det ordinära boendet. Andra viktiga frågor som lyfts i äldreomsorgsplanen är äldres inflytande och delaktighet i beslut och insatser samt rättssäkerheten i handläggningsprocessen. I äldreomsorgsplanen betonas också vikten av samplanering mellan stadsdelsnämnderna vid omstrukturering av särskilda boenden.

De prognoser som gjorts av stadens utrednings- och statistikkontor (USK) visar att andelen 65 år och äldre kommer att öka från och med år 2006. Däremot visar prognosen att andelen äldre över 80 år minskar fram till år 2018.

Befolkningsstrukturen ser heller inte lika ut över hela staden vilket måste beaktas i respektive stadsdelsnämnds planering. Det totala antalet äldreomsorgstagare minskar successivt under perioden 2006-2018. De största förändringarna sker i centrala staden.

De skiftande behoven ställer krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna, inte minst när det gäller särskilda boenden.

Remisser

Ärendet har för synpunkter remitterats till samtliga 18 stadsdelsnämnder, kulturnämnden, socialtjänstnämnden, Stockholms stadsmuseinämnd, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, AB Stokab, AB Svenska Bostäder och FB Servicehus AB (från den 1 november Micasa Fastigheter i Stockholm AB), äldreomsorgsberedningen, kommunstyrelsens handikappråd och kommunstyrelsens pensionärsråd.

Samtliga 18 stadsdelsnämnder ställer sig i stort sett bakom förslaget till äldreomsorgsplan.

Farsta stadsdelsnämnd anser tillsammans med majoriteten av stadsdelsnämnderna att namnändringen till vård- och omsorgsboende är ett bra förslag.

Bromma, Kista, Kungsholmens, Vantörs, Skarpnäcks och Älvsjö stadsdelsnämnder är tveksamma till att låta alla särskilda boendeformer få den gemensamma benämningen vård- och omsorgsboende. *Norrmalms stadsdelsnämnd* vill ha en gemensam nationell benämning. *Katarina-Sofia stadsdelsnämnd* är tveksam till att servicehusen ska ingå i begreppet vård- och omsorgsboende.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd efterlyser mätbara mål. *Hägerstens stadsdelsnämnd* anser att äldreomsorgsplanen är ett bra planeringsinstrument för nämnden och speglar den syn som nämnden har på äldreomsorgen.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att ekonomiska förutsättningar finns så att en utvidgning av rätten till servicehusboende skapas. Stadens utökning av seniorbostäder måste kompletteras med möjligheter till social samvaro i gemensamhetslokaler. Detta är ett viktigt inslag i den äldres vardag.

Det bör även framgå tydligt att möjlighet finns för de äldre som fått ett biståndsbeslut, att i staden som helhet välja det boende de önskar. Mindre enheter inom äldreomsorgen skapar förutsättningar för en bra social samvaro och ekonomiska incitament för tillkomsten av dessa är viktiga då just litenheten

skulle kunna innebära merkostnader. Uppsökande verksamhet vill nämnden särskilt lyfta fram som en av de mest besparande åtgärderna för såväl den enskildes väl som för ekonomin i stort. *Kista stadsdelsnämnd* konstaterar att de har samma syn på äldreomsorgen som förslaget till äldreomsorgsplan visar. *Katarina-Sofia stadsdelsnämnd* är tveksam till att i allt för hög grad utveckla specialteam inom hemtjänsten och anser också att dagverksamheter med alltför hög specialisering inte är att föredra. *Kungsholmens stadsdelsnämnd* efterfrågar någon form av politiskt beslutad prioritering, kopplade till inriktningsmål och prioriterade inriktningar. *Liljeholmens och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder* anser att planen är bra men efterlyser en koppling till resurser.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd vill att äldre över 80 år bör få möjlighet till hemtjänst utan biståndsbedömning. De anser att biståndsbedömningen behöver bli mer generös. Ledsagning för att komma ut och god och näringsrik mat, helst ekologisk och lokalt producerad är andra viktiga faktorer för äldre.

Norrmalms stadsdelsnämnd anser att flerbäddsrums ska vara avvecklade 2007. De framför att städning var fjortonde dag, promenader tre gånger i veckan och värdig vård i livets slut bör ingå i äldreomsorgsplanen.

Rinkeby stadsdelsnämnd vill påtala att det måste finnas tydliga krav på privata utförare, gällande personalens kompetens. Antalet äldre ökar i Rinkeby tvärtemot övriga staden.

Skärholmens stadsdelsnämnd anser att vid omvandlingen av servicehus till seniorboende ska det ställas krav på minimistandard på fastighetsägaren. Mötesplatser fyller en viktig funktion.

Vantörs stadsdelsnämnd anser att planen har fått en tydligare struktur jämfört med den nuvarande äldreomsorgsplanen. Samtidigt vill nämnden väcka frågan om inte planens mål och strategier skulle kunna ingå i budgetstyrningen.

Älvsjö stadsdelsnämnd anser att den har samma syn på äldreomsorgen som framförs i förslaget till plan.

Östermalms stadsdelsnämnd anser att det föreliggande förslaget är klart, koncist och kortfattat, men de anser inte att det finns behov av ännu ett styrdokument. Att besluta om en separat äldreomsorgsplan och besluta om att separata redovisningar ska lämnas står egentligen inte i överensstämmelse med grundtankarna i ett system för integrerad ledning och styrning.

Kulturnämnden avstår från att ta ställning till förslaget i sin helhet, då stora delar bedöms ligga utanför dess egentliga kompetensområde. Nämnden invänder däremot mot att skrivningar om kulturens och litteraturens betydelse helt saknas i de sex strategier för måluppfyllelse som tas upp.

Socialtjänstnämnden anser att förslaget till plan i princip är bra, men har en del synpunkter rörande hemtjänstens utveckling, kompetensutveckling inom vård- och omsorgsboenden och rättssäker biståndsbedömning.

Stockholms stadsmuseinämnd tar inte ställning till äldreomsorgsplanen som helhet då innehållet i den ligger utanför dess kompetensområde, men framför synpunkten att kultur som en del av omsorgen om äldre har fått en alltför undanskymd plats.

AB Familjebostäder anser att samverkan mellan kommunala bostadsbolag och förvaltningar bör fördjupas och att bolagen bör komma in i processen tidigare vad gäller bostads- och ombyggnadsprojekt.

AB Stockholms hem redogör för vilka åtgärder bolaget har vidtagit/planerar att vidta när det gäller de fyra punkterna i äldreomsorgsplanen som Stockholmshem anser berör bolagets verksamhet – seniorboende, mötesplatser för äldre, brottsförebyggande åtgärder och vaktmästartjänster.

AB Stokab anser att strategierna i äldreomsorgsplanen bör kompletteras med stadens syn på hur IT kan användas som stöd i verksamheten, samt att bredbandsnätet behöver byggas ut för att undvika att digitala klyftor skapas.

AB Svenska Bostäder kommenterar främst strategierna för förebyggande arbete och för ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser. Bolaget menar att diskussionen om kvarboende bör vidgas till att omfatta kvarboende i stadsdelen. Det efterlyser diskussion och samarbete om hur bostäders tillgänglighet ska lösas både praktiskt och ekonomiskt. Bolaget anser även att det bör vara med i diskussionen då ett förebyggande arbete ska utföras hos boende i dess egna fastigheter.

FB Servicehus AB anser att äldreomsorgsplanen behöver ha ett 20-årigt planeringsperspektiv för hur de särskilda boendeformer som finns idag, men eventuellt inte behövs i en mellanperiod, kan "övervintra" tills antalet äldre över 80 år börjar stiga igen. De anser att stadens bostadsbolag bör involveras i samhällsplanering och bostadsbygge och skulle gärna se att det var möjligt för fastighetsbolag att söka bostadsanpassningsbidrag för åtgärder som ökar tillgängligheten i de fall kostnaderna inte kan täckas genom höjd hyra.

Kommunstyrelsens äldreomsorgsberedning lämnar äldreomsorgsplanen utan eget ställningstagande.

Kommunstyrelsens pensionärsråd ser positivt på förslaget till ny äldreomsorgsplan.

Kommunstyrelsens handikappråd anser att såväl pensionärsråd som handikappråd måste involveras i frågor som kan antas ha handikappaspekter. Rådet anser att handikappaspekter saknas i förslaget och föreslår vissa tillägg.

Mina synpunkter

”Staden ska ha en bra omsorg, vård och service för äldre, funktionshindrade och de mest utsatta som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde oavsett var i staden man bor.” Så har kommunfullmäktige formulerat den prioriterade inriktningen 2003.

Målet som formuleras i äldreomsorgsplanen 2006-2010 är att äldre i staden ska ges förutsättningar att leva under goda och trygga levnadsförhållanden. För att uppnå målet finns några viktiga strategier.

Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och delta aktivt i samhällsplaneringen. Det gäller t.ex. tillgänglighet, service, kommunikationer och bostäder. Det förebyggande arbetet handlar också om andra livsvärden, som möjligheten till gemenskap, delaktighet och inflytande. Staden har ett ansvar att bevaka äldres behov i all samhällsplanering.

Det ska finnas ett varierat utbud av stöd och hjälpinsatser som ger äldre förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden. Självklart är att de basala behoven, t ex näringsriktig och varierad mat, utevistelse och personlig omvårdnad ska tillgodoses. Liksom att samarbetet mellan olika vårdgivare fungerar, att bostadsanpassning kan göras för att öka tillgängligheten och möjligheten för den som vill bo kvar i sin egen bostad.

Det ska finnas vård- och omsorgsboenden med speciella inriktningar som tillgodoser äldres olika behov. Stadsdelarnas äldreboendeplaner ska revideras och särskild vikt måste läggas vid t ex demensboenden, boenden riktade till olika språkgrupper. För att underlätta kvarboende i vård- och omsorgsboenden ska de utformas efter den enskildes behov istället för att den enskilde ska flytta när omvårdnadsbehovet förändras.

Det ska finnas ett varierat utbud av stöd och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga och närstående. Det är angeläget att det arbete som påbörjats med att utbilda anhörigombud fortsätter och att de finns integrerade i den ordinarie verksamheten. Avlastning i form av korttidsvård förstärks genom utbyggnad av ett nytt korttidsboende. Stödfunktioner för anhöriga kan med fördel samordnas med landsting och med frivilligorganisationer.

Anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som ställs för att kunna tillhandahålla kvalificerad omsorg och vård. Kompetensfondens omfattande utbildningssatsningar har gett goda förutsättningar för detta uppdrag. Personalen utgör den enskilt viktigaste kvalitetsfaktorn i äldreomsorgen. För att kunna behålla och rekrytera nya medarbetare ska det finnas möjligheter till utveckling och avancemang, t ex möjligheter till specialisering inom olika fält. För att minska sjukfrånvaron och därmed öka

kvaliteten har ett flertal projekt med förkortad arbetstid med bibehållen lön genomförts under mandatperioden. Projekten fortgår under 2006 och ska sedan utvärderas. Även 3-3 systemet som är en typ av arbetstidsförkortning som fungerar mycket bra för både personal och brukare finns på flera arbetsplatser inom äldreomsorgen i staden. Äldreomsorgens kvalitet är beroende av ett gott ledarskap med rimliga ansvarsområden, fungerande och effektiv organisation.

Äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov. Värdefulla samverkansformer har tillskapats under denna mandatperiod och de ska självfallet fortsätta utvecklas. En viktig förutsättning är de lokala samverkansavtalen mellan stadsdelsnämnderna och landstinget. De ligger till grund för andra möjligheter, t ex de närvårdscentraler för äldre och personer med funktionshinder som byggs upp, tvärprofessionella team där båda huvudmännens kompetens sammanförs utifrån den enskildes behov. Samverkansformerna behöver utvecklas ytterligare.

Ett viktigt utvecklingsområde inom hemtjänsten är biståndshandläggning och servicetjänster som ett förebyggande arbete för äldre. Under 2005 har ett försök med fyra timmars hemtjänst för personer över 80 år med förenklad biståndshandläggning genomförts. Syftet är att ge brukarna ökade möjligheter till inflytande över sin vardag. Kommunstyrelsen har i uppdrag att utvärdera projektet som har avslutats 30 oktober 2005.

Äldreomsorgsplanen ska utgöra en kommungemensam plattform och vara vägledande i stadsdelsnämndernas utformning av sina verksamheter.

De prognoser som gjorts av stadens utrednings- och statistikkontor (USK) visar att andelen 65 år och äldre kommer att öka från och med år 2006. Däremot visar prognosen att andelen äldre över 80 år minskar fram till år 2018. Det totala antalet äldre minskar successivt fram till 2018. Förändringarna ser inte lika ut över hela staden vilket stadsdelsnämnderna får ta hänsyn till i sin planering. De största förändringarna sker i centrala staden. De skiftande behoven ställer krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna, inte minst när det gäller särskilda boenden. Oavsett de skiftande förhållandena i stadsdelarna ska vård- och omsorgsboenden ses som en resurs för hela staden och dess äldre. En annan nyhet i äldreomsorgsplanen är att alla särskilda boendeformer fr.o.m. 2006 ska benämnas vård- och omsorgsboende. Majoriteten av stadsdelsnämnderna är positiva till denna namnändring.

Fler äldre personer förväntas under planperioden bo kvar i sin egen bostad. I Stockholm finns många ensamhushåll och många äldre med begränsade sociala nätverk. Det är av stor vikt att staden medverkar till att skapa fler mötesplatser för äldre. Verksamheter med sociala aktiviteter kan med fördel bedrivas av, eller i samverkan med andra stadsdelsförvaltningar, frivilligverksamheter

och äldreorganisationer. Också bostadsbolagen kan vara möjliga samverkanspartners för att bryta isolering och ensamhet. Staden ska stödja föreningarna genom t ex ekonomiska bidrag, upplåtelse av lokaler eller andra stödformer. God, varierad och näringsriktig mat, möjlighet till regelbunden utevistelse och kulturella upplevelser ska vara en del av äldreomsorgen. Livskvalitet innebär olika saker för olika människor, men detta tillsammans med en hög säkerhet och kontinuitet med personal är mycket väsentliga delar i en god livskvalitet. Äldreomsorgsplanen lyfter också genusperspektivet då det i forskning visats att det finns skillnader i synen på mäns och kvinnors åldrande.

Remissinstanserna har kommit med många bra synpunkter. En del synpunkter har inarbetats i äldreomsorgsplanen, och dessa är markerade i förslaget till äldreomsorgsplan bilaga 2. Bland remissvaren finns förslag som kommer att beaktas i de nya riktlinjerna. Utifrån den nya äldreomsorgsplanen behöver en revidering av riktlinjerna för biståndsbedömning göras. Dessa ska fastställas under 2006.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) och *Jan Björklund* (fp) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. avslå föredragande borgarråds förslag till beslut
2. äldreomsorgsplanen för Stockholm 2006-2010 får den lydelse som anges i *bilaga 3*
3. kommunstyrelsen får i uppdrag att utarbeta en plan för hur stadsdelsnämnderna och berörda parter ska informeras om äldreomsorgsplan och uppföljning.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Äldreomsorgsplanen för Stockholm 2006-2010 enligt bilaga 2 godkänns.
2. Kommunstyrelsen får i uppdrag att utarbeta en plan för hur stadsdelsnämnderna och berörda parter ska informeras om äldreomsorgsplan och uppföljning.

Stockholm den 14 december 2005

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Margareta Olofsson

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Kristina Alven-
dal* (alla m), *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) och *Ewa Samu-
elsson* (kd) med hänvisning till reservationen av (m) och (fp) i borgarrådsbe-
redningen.

ÄRENDET

Ett förslag till ny äldreomsorgsplan för perioden 2006-2010 (*bilaga 2*) har utarbetats inom äldreomsorgsberedningens kansli. Tillsammans med övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar som fastställts av kommunfullmäktige ska äldreomsorgsplanen utgöra det främsta styrinstrumentet för stadens äldreomsorg.

Äldreomsorgsberedningen är uppbyggd kring ett övergripande mål för verksamheten samt sex strategier för måluppfyllelse. Då en allt större del av äldreomsorgen kommer att ligga inom hemtjänstens verksamhetsområde fokuserar äldreomsorgsplanen särskilt på stöd- och hjälpinsatser i det ordinära boendet. Andra viktiga frågor som lyfts i äldreomsorgsplanen är äldres inflytande och delaktighet i beslut och insatser samt rättssäkerheten i handläggningsprocessen. I äldreomsorgsplanen betonas också vikten av samplanering mellan stadsdelsnämnderna vid omstrukturering av särskilda boenden.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 18 mars 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Sammanfattning av äldreomsorgsplanen

Äldre i Stockholms stad ges förutsättningar att leva under goda och trygga levnadsförhållanden.

Strategier för måluppfyllelse

- Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen
- Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden
- Det ska finnas vård- och omsorgsboende med speciella inriktningar som tillgodoser äldres olika behov
- Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående
- Anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer
- Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov

Stöd och hjälpinsatser i ordinärt boende

Äldreomsorgsplanen fokuserar särskilt på stöd- och hjälpinsatser i det ordinära boendet. En stor del av framtidens äldreomsorg kommer att ligga inom hemtjänstens verksamhetsområde då allt fler äldre med omfattande vård- och omsorgsbehov får sina behov tillgodosedda i hemmet. För att klara de ökade vårdbehoven behöver stödinsatser i det ordinära boendet utvecklas med nya arbetsformer, ökad spetskompetens och ett nära samarbete med landstinget.

I och med att allt fler äldre bor kvar i den egna bostaden ökar behovet av mötesplatser för samvaro och aktiviteter. Staden ska på olika sätt stimulera tillkomsten av öppna verksamheter för social samvaro och aktiviteter. Sådana verksamheter kan med fördel bedrivas av, eller i samverkan med, frivilligverksamheter och pensionärsorganisationer. Också bostadsbolagen kan vara möjliga samverkanspartners.

Staden har en viktig uppgift i att stödja dem som vårdar anhöriga/närstående i hemmet. Stöd och avlastning ska, så långt det är möjligt, vara individanpassat och utformas i samråd med berörda parter.

Boendefrågor

I äldreomsorgsplanen poängteras behovet av samplanering när det gäller särskilda boende i staden. Enligt de befolkningsprognoser som gjorts av stadens utrednings- och statistikkontor (USK) kommer andelen 80 år och äldre i staden att successivt minska fram till år 2018. Det finns dock lokala skillnader i stadens befolkningsutveckling som innebär att behoven av särskilda boende varierar i olika delar av staden. Alla särskilda boendeformer ska ses som en gemensam resurs för staden och samplanering ska ske mellan stadsdelsnämnderna vid boendepanering.

De särskilda boendeformer måste också i större utsträckning anpassas efter den enskildes individuella behov. Tonvikten ska ligga på innehållet i vården och omsorgen och alla särskilda boendeformer såsom servicehus, ålderdomshem, gruppboende och sjukhem, föreslås få en gemensam benämning, *vård- och omsorgsboende*.

Inflytande och delaktighet

I äldreomsorgsplanen betonas betydelsen av att den enskilde har inflytande över de beslut och insatser som ges och att en hög rättssäkerhet ska garanteras i handlägningsprocessen. Alla beslut om bistånd ska utgå från den enskildes individuella behov vilket dock inte innebär någon inskränkning av likställighetsprincipen. De äldre i Stockholm stad ska ha samma förutsättningar och möjligheter till äldreomsorg oavsett var i staden de bor.

Genom att omvandla servicehus till seniorbostäder som förmedlas via bostadsförmedlingens kö istället för med biståndsbeslut ska äldre ges större möjlighet att själva planera för sitt boende.

Personalfrågor

Äldreomsorgsplanen lyfter också frågan om framtidens personalförsörjning inom äldreomsorgen. För att kunna behålla och rekrytera personal måste det finnas möjligheter till utveckling och avancemang inom yrkesområdet. En sätt kan vara att personalen kan välja olika specialistområden att arbeta inom, till exempel demenssjukdomar, stroke eller psykiska sjukdomar.

Staden ska vara en attraktiv arbetsgivare och erbjuda en god arbetsmiljö bl.a. genom att öka de anställdas möjligheter till inflytande över sin arbetssituation och sina arbetstider.

Uppföljning av äldreomsorgsplanen

Stadsdelsnämnderna ska i verksamhetsberättelsen redovisa hur äldreomsorgen bedrivs med utgångspunkt från äldreomsorgsplanens mål och strategier.

Efter halva planperioden, under 2008, ska stadsledningskontoret genomföra en uppföljning av äldreomsorgsplanen. Resultatet av uppföljningen ska sedan ligga till grund för kommande äldreomsorgsplan.

REMISSER

Ärendet har för synpunkter remitterats till äldreomsorgsberedningen, kommunstyrelsens handikappråd, kommunstyrelsens pensionärsråd, samtliga 18 stadsdelsnämnder, kulturnämnden, socialtjänstnämnden, Stockholms stadsmuseinämnd, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, AB Stokab, AB Svenska Bostäder och FB Servicehus AB.

Bromma stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Jan Tigerström m.fl.* (m), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av ledamöterna *Ragnar Persson m.fl.* (fp) och *Désirée Pethrus Engström* (kd), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 5 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Vi tycker att den föreslagna äldreomsorgsplanen i huvudsak är bra, men vill särskilt kommentera några områden.

Hemtjänst

För att kunna ge de äldre som behöver om-fattande vård- och omsorgsinsatser möjlighet att bo kvar i eget boende, krävs en väl fungerande hemtjänst. Äldreomsorgsplanen lyfter fram vikten av att hemtjänsten är mångsidig, flexibel och har välutbildade medarbetare. Kompetensen måste breddas, exempelvis genom att det inom verksamheten finns specialistkompetens som med fördel kan organiseras i tvärprofessionella team i samarbete med landstinget.

Vi vill understryka att det är angeläget att stärka hemtjänstverksamheten och skapa goda förutsättningar för att hemtjänsten vid alla tider på dygnet ska kunna ge de äldre de kvalificerade insatser som behövs. Vi menar att utvecklingen av hemtjänsten måste prioriteras. Samarbetet med primärvården är mycket viktigt och det är nödvändigt att också landstinget skapar goda förutsättningar för att primärvården ska klara av att tillgodose större vårdbehov.

Kundvalssystemet innebär att många, ofta små, företag utför hemtjänst med tidsbegränsade avtal. Vi tror att särskild uppmärksamhet måste riktas mot de enskilt drivna hemtjänstverksamheternas förutsättningar att utveckla hemtjänsten och samarbeta med primärvården.

Korttidsvård

Vi instämmer i att korttidsvård är en viktig stödinsats för äldre i eget boende, antingen i form av växelvård eller som avlastning för den som vårdar en närstående i hemmet.

Att tillgodose de äldres skiftande behov genom att erbjuda korttidsvård med olika inriktningar kräver samordning i staden. Det finns sällan tillräckligt stor efterfrågan för att en enskild stadsdels-förvaltning ska kunna bedriva korttidsvård med specialinriktning enbart för sina egna medborgare.

Vi kan se att det ibland också behövs en vårdform mellan sjukhus och eget boende, inklusive särskilt boende, under en begränsad tid. Vi menar att det handlar om tid för eftervård och rehabilitering. Eftersom vårdtiden på sjukhuset är kort och den äldre som blir utskrivningsklar inte har hunnit återhämta sig tillräckligt, behövs en utökad vårdkedja som erbjuder rehabilitering, eftervård och konvalescens. Vi tror att denna eftervård ska vara kopplad till sjukhusvården och att landstinget ska svara för driften. Detta är också i linje med gällande överenskommelse med landstinget.

En fungerande eftervård skulle sannolikt innebära att det inte skulle behövas korttidsvård för att få tid att utreda den enskildes framtida omsorgsinsatser.

Vi tycker att det i sista stycket behöver förtydligas att korttidsvård kan bedrivas inom ett särskilt boende, i en särskild enhet.

Särskilda boendeformer

Det är bra att alla särskilda boendeformer får en gemensam benämning, men vi föreslår ett enklare namn som äldreboende eller omsorgs-boende.

Det bör stå att det ska finnas omsorgsboende med *olika* inriktningar som tillgodoser äldres behov, d.v.s. byta ut ordet speciella mot olika.

Stöd till anhöriga och närstående

I detta stycke behöver det förtydligas att begreppet korttidsvård innefattar både avlastning för den som vårdar en närstående och växelvård.

Samverkan med landstinget

Vi ser positivt på de lokala samverkansavtalen mellan stadsdelnämnd och landsting och möjligheten att utveckla samverkansformer utifrån lokala förutsättningar och behov.

Biståndsbeslut

Alla äldre i Stockholm stad ska ha samma förutsättningar och möjligheter till äldreomsorg oavsett var i staden de bor. För att säkerställa likställighetsprincipen tror vi att man på en övergripande nivå behöver beskriva vad medborgarna kan förvänta sig av stadens äldreomsorg d.v.s. vad som är skälig levnadsnivå. Beskrivningen måste vara så konkret att stadsdels-förvaltningarna får ledning av den i sin biståndsbedömning.

Inflytande och delaktighet

Vi tycker att det är tydligare att skriva att kundvalsmodellen ger den enskilde rätten att välja utförare.

Planer och budget

Tidigare översyner bl.a. inom SPO har visat att det finns en lång rad styrdokument i staden och att deras styreffekt sannolikt många gånger är begränsad. Detta sammanhänger självfallet med att det är budgeten som antas årligen som är det viktigaste styrdokumentet. Om de ambitioner som finns i denna plan ska kunna realiseras krävs också en resurstilldelning som gör detta möjligt.

Vi är särskilt oroade över hemtjänsten där nivåersättningarna som utgår inte har höjts i takt med prisstegringarna. Dessa ersättningar avser i grunden privata utförare men är också riktgivande för ersättningen till kommunala utförare. Vi anser att vi närmar oss eller möjligen har passerat gränsen där det, trots hög effektivitet, inte är möjligt att utföra de beviljade insatserna med dagens ersättningsnivå. Om detta fortsätter riskerar vi att hamna i samma situation som inom handikappomsorgen där det gamla systemet hade skapat en situation där det i praktiken var omöjligt att utföra den biståndsbedömda tiden.

Enskede-Årsta stadsdelnämnd beslöt den 22 september 2005 att överlämna och åberopa tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Göran Holmström* (kd), ledamöterna *Anders Hellström* (m), *Birgitta Axén* (m), *Björn Holmberg* (m), *Hans Larsson* (fp) och tjänstgörande ersättaren *Helena Nilsson* (fp), bilaga 1.

Enskede-Årsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 9 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Äldreplanen som styrinstrument

Förvaltningen anser att förslaget till äldreomsorgsplan fungerar som en kommungemensam plattform för utvecklingen av äldreomsorgen i staden. Äldreomsorgsplanen är och ska vara vägledande i stadsdelsnämndernas utformning av verksamheter och utgöra styrinstrumentet för stadens äldreomsorg. Detta tillsammans med gällande lagar, de övergripande inriktningsmålen och prioriterade inriktningar som fastställts av kommunfullmäktige.

Äldreomsorgsplanens funktion som styrinstrument för stadens äldreomsorg kan dock förstärkas genom formulering av mätbara mål.

Stöd- och hjälpinsatser i ordinärt boende.

En strategi för måluppfyllelse beträffande möjligheterna till ökat kvarboende är att det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden. För att öka måluppfyllelsen anges i planen att insatserna inom hemtjänsten behöver förstärkas betydligt. I och med att allt fler äldre bor kvar i den egna bostaden ökar även behovet av mötesplatser för samvaro och aktiviteter. Staden ska därför enligt förslaget stimulera tillkomsten av öppna verksamheter för social samvaro och aktiviteter.

Förvaltningen instämmer i föreslagen inriktning. Idag har förvaltningen tre öppna/icke biståndsbedömda sociala verksamheter. Verksamheten har stor omfattning och antalet besökare uppgår till totalt ca 3500 per månad. Vid behov finns möjligheten att utöka antalet sociala verksamheter och då i samverkan med frivilligverksamheter/pensionärsorganisationer och bostadsbolag. Under våren 2004 genomfördes en enkätundersökning vid en dagverksamhet. Utvärderingen visar att verksamheten fyller ett socialt behov bland annat genom att besökaren känner sig välkommen.

Förvaltningen instämmer i att hemtjänstens kompetens ska breddas. Förvaltningen anser det viktigt att hemtjänsten utvecklar sin kompetens att möta äldre personer med demens, missbruksproblem, psykiska och neuropsykiatriska funktionshinder. För att möta dessa behov kan behövas fördjupad samverkan mellan stadsdelsförvaltningar och utveckling av speciella team med specialiserad inriktning. För närvarande pågår inom förvaltningen specialistkompetensutbildning kring omvårdnadsteam, en verksamhet, som riktar sig till personer med stora omvårdnadsbehov.

Stöd till anhöriga

En strategi för måluppfyllelse är att det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående.

I planen anges att avlastning i form av dagverksamhet och/ eller korttidsvård kan vara en avgörande nödvändighet för många av dem som vårdar en närstående i hemmet. Förvaltningen ser att under de senaste åren har påvisats ett minskande behov av

korttidsvård och den korttidsvård som efterfrågas i huvudsak är avlastning av anhöriga. Förvaltningen anser att stödet till anhöriga behöver utvecklas och förstärkas. Det är också angeläget att det arbete som påbörjats med att utbilda anhörigvårdare/ombud fortsätter och att dessa finns integrerade i den ordinarie verksamheten.

Boendefrågor

Förvaltningen instämmer i vikten av samplanering mellan stadsdelsnämnderna vid omstrukturering av särskilda boenden. Alla särskilda boenden ska ses som en gemensam resurs för staden. Förvaltningen stöder inriktningen att de särskilda boendeformerna i större utsträckning anpassas efter den enskildes individuella behov samt att alla särskilda boendeformer ges en gemensam benämning, vård- och omsorgsboende.

En strategi för måluppfyllelse är att äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen. Tillgänglighetsfrågorna i 50-tals bebyggelsen, trevåningshus utan hiss, borde uppmärksammas mer i syfte att öka möjligheterna till kvarboende. Förvaltningen instämmer i att vård- och omsorgsboendet ska ha olika inriktningar för att tillgodose de äldres behov.

Enkelrum inom särskilda boenden ska erbjudas som norm. Möjlighet för makar och de som så önskar att bo i så kallade dubbelrum bör dock finnas kvar.

De ökande vård- och omsorgsbehoven ställer allt större krav på den hälso- och sjukvård som bedrivs inom de särskilda boendeformerna. För att kunna upprätthålla en god- och säker sjukvård förutsätts att personalen har utbildning och kompetens som svarar mot behoven. Förvaltningen instämmer i det ökande behovet av kompetens och prövar redan idag sjuksköteskor, arbetsterapeuter och sjukgymnaster i handledande funktioner i hälso- och sjukvårdsarbetet. Förvaltningen instämmer i att den palliativa vården är en viktig del av hälso- och sjukvården och utgör ett viktigt utvecklingsområde.

Förvaltningen instämmer i att kosthållningen inom särskilda boendeformer är betydelsefull för de boendes livskvalitet och satsningar görs på särskilda kostprojekt för att förbättra kosthållningen.

Förvaltningen instämmer vidare i att utevistelse, sociala aktiviteter och promenader är av stor betydelse för den enskilde. Särskilda insatser, tex. i form av schemaläggning av utevistelse och kultursatsningar genomförs för närvarande inom de särskilda boendena.

Beträffande brottförebyggande insatser sker samverkan med brottförebyggande rådet. Datoriserade nyckelhanteringssystem har införts inom flera äldreboenden för att minska risken för stöld och S:t Eriks försäkring erbjuder en överkomlig försäkring för äldre. Personalen bär legitimation för att kunna styrka sin anställning inom äldreomsorgen. Brandskyddet ses över och förnyas för närvarande med sprinklersystem. Rutiner finns för våld och övergrepp. Inom förvaltningen pågår Årstaprojektet som finansieras av kompetensfonden. Projektet arbetar trygghetsskapande med bland annat hantverkshjälp i hemmet, friskvård och förebyggande hälsoinsatser.

Information, inflytande och delaktighet

I äldreomsorgsplanen anges att äldre och deras anhöriga/närstående enkelt ska kunna få information om vilket stöd och vilken hjälp som finns att tillgå.

Uppsökande verksamhet kan vara ett kompletterande sätt att ge denna information. Informationen ska också vara tillgänglig för synskadade och för äldre med annan etnisk bakgrund, som ska kunna få information på sitt eget språk. Förvaltningen instämmer i denna inriktning. Information genom medborgarkontoret, stadens och förvaltningens hemsidor och anslagstavlor inom särskilda boenden är åtgärder som ytterligare underlättar att ta del av aktuell information.

Beträffande inflytande och delaktighet betonas i äldreomsorgsplanen betydelsen av att den enskilde har inflytande över de beslut och insatser som ges samt att rättssäkerhet ska garanteras i handlägningsprocessen. Arbete med att utveckla dokumentation, arbetsplaner/serviceplaner pågår. Stadsdelsnämndernas pensionärsråd samt anhörigråd/brukarråd, kostråd med flera råd är verksamma organ för att stärka inflytande och delaktighet.

Förvaltningen instämmer i att beslut om bistånd ska utgå från den enskildes behov med beaktande av likställighetsprincipen. De äldre i Stockholm ska ha samma förutsättningar och möjligheter till äldreomsorg oavsett var i staden de bor.

En god äldreomsorg förutsätter en helhetssyn och en obruten vårdkedja. En obruten vårdkedja förutsätter en utvecklad samverkan mellan landstingets hälso- och sjukvård och den kommunala äldreomsorgen. Samverkan med landstinget fungerar i dagsläget bra kring utskrivningar från sjukhus och vårdplaneringar. WebCare, som förvaltningen medverkar i sedan flera år har förbättrat förutsättningarna för ett smidigt och säkert informationsutbyte mellan kommun och landsting. Samverkansfrågorna, som är en förutsättning för en tillämpad helhetssyn ur brukarsynpunkt, måste hela tiden hållas aktuella, utvecklas och fördjupas. Förvaltningen anser att samverkansfrågorna är av avgörande betydelse för kvalitén i omsorgen av den äldre och bör belysas i kommande uppföljning av äldreomsorgsplanen.

Personal och ledning

En strategi för måluppfyllelse är att anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer.

Personalen utgör den viktigaste kvalitetsfaktorn i äldreomsorgen. Förvaltningen instämmer i inriktningen att staden ska vara en attraktiv arbetsgivare och erbjuda god arbetsmiljö genom att öka de anställdas möjlighet till inflytande över sin arbetssituation och sina arbetstider. För att kunna behålla och rekrytera personal måste möjligheter till avancemang och utveckling inom yrkesområdet finnas. I planen föreslås att personalen ska kunna specialisera sig inom olika områden såsom demenssjukdomar, stroke, psykiska sjukdomar etc. Förvaltningen instämmer i denna inriktning.

Forskning och utveckling

I planen anges att det är angeläget att det sker en kontinuerlig kunskapsuppbyggnad och metodutveckling av vård och omsorg inom äldreområdet. Staden ska stödja detta

genom samverkan med högskolor, universitet samt forsknings- och utvecklingscentra. Kompetensutveckling ska vidare stödjas genom erbjudande av praktikplatser till elever från skolor och universitet.

Den tekniska utvecklingen inom äldreomsorgen innebär nya möjligheter med mobila lösningar, och effektivisering av planering av arbetet och dokumentation. Förvaltningen stödjer denna inriktning bland annat genom att arbeta med datoriserade personal- och verksamhetsplaneringssystem inom hemtjänsten. Förvaltningen ser utvecklings- och kompetensfrågor som ytterst betydelsefulla och behöver ges en framskjuten plats bland annat inför kommande ökning av antalet personer med demens.

Enligt stadens tidigare beslut ska en ambition vara att minska antalet styrdokument och att styrning huvudsakligen ska ske genom verksamhetsplaner och budget. Att besluta om en separat äldreomsorgsplan och besluta om att separata redovisningar ska lämnas står egentligen inte i överensstämmelse med grundtankarna i ett system för integrerad ledning och styrning.

Johanneshov 2005-09-16

Till

Äldreomsorgsberedningens kansli

Pensionärsrådet i Enskede-Årsta stadsdelsnämnd beslöt att som svar på remissen avge följande yttrande

Pensionärsrådet i Enskede-Årsta tycker det är bra att en ny äldreomsorgsplan har utarbetats. Vi vet att under senare år har tyvärr inte allt fungerat tillfredsställande för de äldre boende i vårt område.

Beträffande **stöd- och hjälpinsatser** i ordinärt boende kommer en stor del att ligga inom hemtjänsten. Detta innebär att ökad specialkompetens behövs och ett nära samarbete med landstinget. Vi anser också att nuvarande personal, för att klara av nya arbetsuppgifter, ska få tillfälle att vidareutveckla sina kunskaper. Ett stort problem gäller personer med psykiska problem. Vi vet att inom vår stadsdel finns dagverksamhet för demenssjuka. Det finns dock en del familjer, där **en** i familjen har begynnande demenssjukdom, men man lyckas inte lösa det problemet. Där uppstår stora svårigheter för den friske i familjen. Lyckas man t ex via sjuksköterska få kontakt med den familjen kan säkert läget bli mycket bättre.

Även närvårdscentraler och tvärprofessionella team är bra exempel på värdefulla samverkansformer.

Vi vet också att önskemålet är att de äldre ska bo kvar i sina egna bostäder, vilket medför större insatser från stadsdelsnämnden men även från frivilliga pensionärsorganisationer. Vårt önskemål har länge varit bra och flera lokaler, vilka vi kan utnyttja i olika sammanhang. Inte enbart för månadsmöten. På så sätt kanske vi kan locka ut

boende som sitter isolerade i sina bostäder. Transporter till och från olika aktiviteter bör kunna lösas tillsammans med stadsdelsnämnden.

Vård- och omsorgsboende är enbart ett sätt att förvilla för äldre. Seniorbostäder för 55+ är något som vi tidigare framfört önskemål om. Tyvärr har dessa bostäder i stället för hyresrätter blivit dyra insatslägenheter. Dessutom finns det inga gemensamma lokaler, vilket är ett stort problem. Detta fördyrar enbart hyreskostnaderna. Vi utgår från att nuvarande servicehus, som eventuellt ombildas till seniorbostäder, kommer att bli hyresrätter.

Seniorboende kräver dessutom inte någon biståndsbedömning för personer över 65 år. Dessa bostäder kommer att förmedlas via bostadsförmedlingen. Hur kommer denna information ut till de äldre? Vi har informerats att är man sedan tidigare registrerad hos bostadsförmedlingen får man räkna sig denna tid tillgodo. Kan detta verkligen stämma?

All aktivering för äldre är oerhört viktig. Det kommer att innebära att sjukvården inte kommer att belastas på samma sätt som sker idag. Vi vet att våra pensionärsorganisationer och väntjänstföreningar har stor betydelse i detta sammanhang.

Också inom forskning och utveckling av ny teknik kan mycket göras för att underlätta för äldre i samhället, närmast gäller det trygghetslarm.

Vi tycker det är oerhört viktigt att samplanering sker mellan stadsdelsnämnderna och att medel reserverats för ny-, om- och tillbyggnad av särskilda boendeformer för äldre.

För **särskilda boendeformer** kommer uttrycket vård- och omsorgsboende att gälla. Där bör bättre samarbete äga rum mellan landsting och kommuner. Läkare ansvaras av landstinget och övrig personal av kommunen. Dessutom vill vi trycka på att den psykiska verksamheten blir ett naturligt led i detta sammanhang. Vi vet att äldre ofta drabbas av depressioner och svår ångest. Samarbetet fungerar inte alltid så bra mellan kommun och den psykiska vården. I det sammanhanget bör personalen få tillfälle till utveckling och avancemang inom olika typer av sjukdomar.

Beträffande **inflytande och delaktighet** tycker vi det är tillfredsställande att pensionärsråd ges möjlighet till insyn och delaktighet i planeringsfrågor för de äldre.

För **livskvalitet** finns flera faktorer som gäller. Främst gäller detta kosthållningen i äldreomsorgen och framför allt för boende i egna bostäder. Har man inte möjlighet att komma till någon social samvaro är maten något mycket viktigt. I det avseendet anser vi att hemtjänsten har stor betydelse för de äldre.

Utevistelse är också oerhört viktig. Där vet vi att våra frivilligorganisationer har stor betydelse. Det behövs bättre samarbete mellan dessa och stadsdelsnämnderna.

För **äldres säkerhet** är det även viktigt att äldreomsorgens personal alltid ska visa legitimation och att hanteringen av nycklar till den äldres bostad sker på ett säkert sätt. Beträffande brandskyddet ska detta givetvis finnas i alla bostäder. Våld- och övergrepp kan tyvärr drabba äldre både från personal, anhöriga eller andra. Det är bra att dessa rutiner säkerställs.

Anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens. Detta gäller både på sjukhem och personal inom hemtjänst. Vi utgår från att personal som önskar vidareutveckla sina kunskaper ska få denna möjlighet.

Beträffande kvalitetsgarantier, klagomålshantering, äldreomsorgsinspektörer och äldreombudsman instämmer vi i den framlagda äldreomsorgsplanen.

Slutligen hoppas vi på god samverkan mellan våra olika frivilligorganisationer och stadsdelsnämnderna, vilket innebär att staden stöder dessa organisationer med ekonomiska bidrag men framför allt upplåtelse av lokaler, där verksamheten kan vidareutvecklas till främjande för alla äldre. Det är bättre att stämma i bäcken än att komma in för sent för att hjälpa behovande. All social samvaro, speciellt för ensamstående, är därför oerhört viktig. Då slipper man stora bekymmer för alla som bor i egna hem.

Farsta stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att som svar på remissen till kommunstyrelsen överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation mot stadsdelsnämndens beslut anfördes av vice ordföranden *Madeleine Sjöstedt m.fl.* (fp) samt ledamöterna *Birgitta Holm m.fl.* (m) och *Bertil Fredriksson* (kd), bilaga 1.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 9 augusti 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningen anser att äldreomsorgsplanen är bra skriven med målsättningar som är viktiga för äldreomsorgen. Den stora utmaningen ligger i själva genomförandet. T.ex. att definiera vad goda och trygga levnadsförhållanden är i praktiken för den enskilde samt att ha resurser att tillgodose den äldres behov av detta.

Förvaltningens synpunkter redovisas med utgångspunkt från rubrikerna i äldreomsorgsplanen. Endast de områden som förvaltningen önskar kommentera, eller har avvikande mening i, redovisas. Där inga kommentarer lämnats instämmer förvaltningen i förslaget till äldreomsorgsplan.

Förebyggande arbete

Strategi 1: Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen.

Förvaltningen anser att det är av stor vikt att fastigheter förses med hiss. Det är oftast en nödvändighet för att såväl den äldre som andra behovsgrupper ska kunna bo kvar i sin bostad.

Äldreomsorgsplanen skriver att ”verksamheter med sociala aktiviteter kan med fördel bedrivas av, eller i samverkan med, frivilligverksamheter och pensionärsorganisationer.”

Förvaltningen anser att det behöver finnas någon form av sammanhållande organisation för att alla äldre med rörelsehinder och de som lever i isolering ska få tillgång till de öppna mötesplatserna. Det är dessa personer som bäst behöver sociala dagverksamheter.

I Farsta stadsdelsförvaltnings regi finns för närvarande två mötesplatser för äldre, en i Svedmyra och en i Fagersjö. Pensionärsorganisationerna och Röda Korset har ett stort utbud av aktiviteter för de äldre i Farsta. För att den äldre med rörelsehinder ska ha möjlighet att delta i sociala aktiviteter krävs färdtjänst. Detta medför en kostnad för den enskilde och kan av ekonomiska skäl utgöra ett hinder. Den äldre som lever isolerad behöver någon som motiverar och ger hjälp att komma till mötesplatsen.

Stöd och hjälp i ordinärt boende

Strategi 2: Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden.

Personliga trygghetslarm är oftast ett bra hjälpmedel för att öka tryggheten för den enskilde i dennes bostad. Det kan i vissa fall inge en falsk trygghet om den äldre inte klarar av att använda larmet på rätt sätt på grund av t.ex. demenshandikapp.

Förvaltningen anser att ett tillägg ska göras under hemtjänst; den ska vara individanpassad och utformas i samråd med den enskilde och/eller dennes närstående.

Förvaltningen ställer sig tveksam till skrivningen att allt fler med omfattande vård- och omsorgsbehov kommer att få sina behov tillgodosedda i ordinärt boende.

Redan idag har äldre som bor hemma ett mycket omfattande vård- och omsorgsbehov. Det är tveksamt om de äldre som idag bedöms ha behov av vård- och omsorgsboende ska planeras bo kvar i ordinärt boende. Det finns en risk med att kvarboendeprincipen blir till nackdel för den äldre med omfattande behov. Detta gäller även för serviceboende där den äldre lika som i ordinärt boende förutsätts ansvara för planering och inköp av livsmedel. Den äldre med nedsatt aptit och/eller dålig ekonomi riskerar att avstå från inköp med undernäring som följd.

Äldreomsorgsplanen föreslår att korttidsvård i första hand ska bedrivas på särskilda enheter och endast i undantagsfall inrymmas i särskilda boenden. Farsta stadsdelsförvaltning har 17 korttidsplatser för somatiskt sjuka och sex platser för personer med demenssjukdom. Platserna används för avlastning, växelvård och behovsbedömning. Förvaltningen instämmer i att det i möjligaste mån ska vara separata enheter för korttidsvård men anser att de, för att upprätthålla kontinuiteten för den äldre och kunna ske till rimliga kostnader, bör ligga i anslutning till de särskilda boendena och i närmiljön. Det är ofta som den äldre så småningom blir permanentboende på äldreboendet och det underlättar för den äldre att inte byta miljö.

Särskilda boendeformer

Strategi 3: Det ska finnas vård- och omsorgsboende med speciella inriktningar som tillgodoser äldres olika behov.

Förvaltningen anser att det är ett mycket bra förslag att ändra begreppet särskilda boendeformer till en gemensam benämning, *vård- och omsorgsboende*. I servicehusboendet ingår inte heldygnsoomsorg som i de övriga boendeformerna, gruppboende, ålderdomshem och sjukhem. Förvaltningen ställer sig mycket tveksam till att servicehusboende ska ingå i begreppet vård- och omsorgsboende eftersom insatserna är mer lika hemtjänstinsatser i ordinärt boende, med biståndsbedömning i nivåer, än ett boende med heldygnsoomsorg. Servicehusen planeras dessutom på sikt att övergå till seniorboende.

Förvaltningen instämmer i att det är angeläget att under planperioden avveckla de flerbäddsrum som finns på t.ex. Farsta sjukhem. Möjlighet måste dock finnas för äkta makar att få dela lägenhet även på ett vård- och omsorgsboende.

Stöd till anhöriga och närstående

Strategi 4: Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående.

Förvaltningen har inga synpunkter.

Personalen

Strategi 5: Anställda inom äldreomsorgen har hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer.

Förvaltningen föreslår att en lägsta utbildningsnivå för att arbeta inom äldreomsorgen fastställs i staden.

I planen framhålls att det är angeläget att chefer får den kompetensutveckling och det stöd de behöver i sitt ledarskap. En förutsättning för ett gott ledarskap är också att chefen har ett rimligt antal anställda i sitt chefsområde.

Samverkan med landstinget

Strategi 6: Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov.

Förvaltningen har inga synpunkter.

Avsnitt 1.01 God kvalitet i äldreomsorgen

Det är bra att äldreomsorgsplanen har uttryckt en gemensam värdegrund.

”Respekten för den enskildes integritet och individuella behov ska vara en gemensam värdegrund för alla som arbetar i äldreomsorgen”.

En förutsättning för att få en korrekt genomförd handläggningsprocess är att biståndshandläggaren har ett rimligt antal aktuella ärenden.

Förvaltningen instämmer i att frivilligorganisationer och föreningar är ett viktigt komplement till äldreomsorgens verksamhet men vill poängtera att äldreomsorgen aldrig får frångå sig ansvaret för de äldre som behöver insatser utöver det som frivilligorganisationerna kan erbjuda.

Hägerstens stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att överlämna och återropa förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordförande *Abit Dundar m.fl.* (fp), bilaga 1.

Reservation anfördes av ledamoten *Margareta Cederfelt m.fl.* (m), bilaga 1.

Reservation anfördes av ledamoten *Anita Stenlund m.fl.* (kd), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Ylva Wahlström* (mp), bilaga 1.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 11 augusti 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Hägerstens stadsdelsnämnd står bakom huvuddragen i äldreomsorgsplanen. Den speglar stadsdelsnämndens syn på hur äldreomsorgsarbete ska och bedrivs i Hägersten och hur det ska utvecklas under de närmaste åren. Det är viktigt att staden har ett långsiktigt perspektiv på äldreomsorgsfrågorna eftersom planeringen av detta arbete är långsiktigt i sig. Äldreomsorgsplanen 2006-2010 är ett bra planeringsinstrument för Hägerstens stadsdelsnämnd.

Befolkningsutveckling

Enligt Äldreomsorgsplanen kommer antalet äldre över 80 år att minska fram till år 2018. Så också i Hägersten där vi har studerat USK:s prognos fram till år 2013. (Källa: USK:s OmrådesDataSystem). Enligt den kommer antalet över 80 år i Hägersten att minska från ca 1900 personer till 1400 personer. Dock kommer de som är över 90 år samtidigt att öka från ca 340 till 440. Enligt prognosen kommer var fjärde person år 2013 av de över 80 vara äldre än 90 år. Kortfattat innebär detta att även om antalet personer som behöver insatser i Hägersten kommer att minska framöver, kommer samtidigt antalet personer med behov av mer resurskrävande insatser troligen att öka.

Nedan ges stadsdelsnämndens synpunkter i samma följd som rubrikerna är i äldreomsorgsplanen.

Förebyggande arbete

- *Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen.*

Hägerstens stadsdelsnämnd håller med om att det är viktigt att tillsammans med andra stadsdelar planera för att trygga den framtida försörjningen av äldreomsorg. Hägersten ingår i en samplaneringsgrupp med Liljeholmen, Skärholmen och Älvsjö stadsdelsförvaltningar. Gruppen arbetar med samordnad planering av äldreboendet i sydvästra Stockholm där tidshorisonten sträcker sig till år 2020.

Nämnden håller med att det är viktigt att arbetet med att erbjuda attraktiva boenden för de äldre fortsätter. Genom att kunna erbjuda ett mer tillgängligt boende ökas den enskildes möjlighet till självständighet och delaktighet. En hel del av husbeståndet i Hägersten är trevåningshus utan hiss. En av huskropparna på Axelsbergs servicehus omvandlades den 1 juni 2005 till seniorboende.

Ett aktivt arbete med mötesplatser, sociala aktiviteter och rehabilitering för de äldre är viktigt. I Hägersten drivs verksamheterna via Rehabenheten och är koncentrerade till Fruängsgården för att ge ett maximalt utbud av verksamheter.

Hägerstens stadsdelsnämnd har ett väl fungerande pensionärsråd samt väl fungerande förtroenderåd i särskilda boenden och i hemtjänstområdena. Samarbete med pensionärsföreningarna sker t.ex. genom promenadgrupper där frivilliga från bl.a.

pensionärsföreningarna deltar. Det kan dock vara svårt för pensionärer, även om ansvaret ligger hos en grupp att åta sig uppdrag som sträcker sig långt fram i tiden. Därför är förslaget att mer aktivt arbeta med bostadsbolagen om gemensamma mötesplatser en intressant tanke. Denna tanke kunde med fördel prövas i Axelsberg som har gemensamma utrymmen för servicehusboende och seniorboende.

Stöd och hjälp i ordinärt boende

- *Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för att väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden.*

Hemtjänsten är ett prioriterat område i äldreomsorgsplanen. De äldre ska kunna känna sig trygga oavsett hur länge de bor kvar hemma. Nämnden tror, som i förslaget, att utvecklingen går mot att de äldre vill bo kvar hemma i större omfattning än idag. Därför kan man anta att i framtiden får nämnden fler ärenden med höga omvårdnadsnivåer med behov dygnet runt. Detta leder dels till att hemtjänsten borde utvecklas så att mer specialiserade team bildas. Än mer omfattande blir detta utvecklingsområde om hemsjukvården kommunaliseras.

Hägerstens stadsdelsnämnd utgår från att framtidens pensionär vill ha en betydligt större valfrihet än vad som finns idag. Man kommer att vilja välja sitt eget vårdbiträde som utför hjälpen på en tid man själv valt och som utför det man själv valt. Den stora utmaningen – och utvecklingsområdet – för hemtjänsten blir att motsvara dessa förväntningar. Detsamma kommer att gälla för dagverksamheten.

Kontaktmannaskapet är genomfört i Hägersten. Vidareutveckling av arbetet med social dokumentation pågår på de olika enheterna. Tydliga riktlinjer och anvisningar samt mallar behövs snarast så att dokumentationen blir enhetlig i staden.

Nämnden anser att med tanke på att de äldre så länge som möjligt ska vårdas i det egna hemmet bör man se över behovet av och utveckla olika former av korttidsvård.

Särskilda boendeformer

- *Det ska finnas vård- och omsorgsboende med speciella inriktningar som tillgodoser äldres olika behov.*

Det pågår en omvandling i Hägersten till fler gruppboenden för dementa. I planeringen av ombyggnationerna av Fruängsgården har just flexibiliteten, alltså möjligheten att byta inriktning av vård- och omsorg, varit ett viktigt krav.

Hägerstens stadsdelsnämnd välkomnar förslaget om inriktning med särskilt omsorgsboende för äldre med annan etnisk bakgrund. Istället för att skapa hela hus för ändamålet kan man också se över möjligheterna att organisera t.ex. ett våningsplan för detta ändamål. Vård och omsorg för annan etnisk bakgrund är också ett intressant samarbetsområde för flera stadsdelar.

Hägerstens stadsdelsnämnd håller med om att flerbäddsrums ska avvecklas och har möjlighet att leva upp till detta redan 2006 då sjukhemmet på Fruängsgården är ombyggt.

Stöd till anhöriga och närstående

- *Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående.*

I utredningen föreslås att stödet till anhöriga ska vara individanpassat och utformas i samråd med berörda partner. I Hägersten stadsdelsförvaltning bedrivs arbetet med anhängigstöd sedan 1998. Vid analys av de gångna åren kan man konstatera att stöd i olika former finns teoretiskt, men hjälp- och stödinsatserna finns inte alltid när de som bäst behövs. Med projektet: "Anhängigstöd i samverkan inom stadsdelarna Hägersten och Liljeholmen" är målsättningen att i praktiken förankra de råd och stödinsatser som erbjuds. Projektet ansöker om bidrag för varaktiga stödformer till anhöriga via Länsstyrelsen i Stockholms län.

Personalen

- *Anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer.*

Att öka de anställdas möjlighet till inflytande över sin arbetssituation och sina arbetstider prioriteras av Hägerstens stadsdelsnämnd bl.a. genom strukturerade APT-möten och genom att personalen är delaktig i schemaläggningen av arbetstiderna.

Hägerstens stadsdelsnämnd har tillsammans med andra stadsdelsnämnder och kommuner sökt medel från Kompetensstegen till projektet "Kravmärkt yrkesroll". I korthet går projektet ut på att värdera personalens faktiska kompetens och sätta in utbildningsinsatser där de behövs. Det nya med projektet är man inte tar hänsyn till tidigare betygsatta kunskaper, utan kartlägger färdigheterna i nuläget. Möjlighet ges sedan medarbetarna att komplettera sin kompetens utifrån kraven för yrket. Medel har sökts för samtliga vårdbiträden och undersköterskor inom äldreomsorgen, även för anställda inom de entreprenadrelaterade verksamheterna i Hägersten. Det är viktigt att de anställda får omsätta sina nyvunna kunskaper i praktiken. Då samtliga medarbetare omfattas av valideringsprocessen och utbildningsinsatserna kommer detta att vara ett viktigt område att belysa.

För att även säkra rekryteringen till arbeten inom äldreomsorgen bör karriärvägar inom yrket ses över.

Stadsdelsnämnden driver också arbetstidsprojektet "Friskare personal – Nöjdare brukare" som innebär att personalen avsätter 1 timme för friskvård, 1 timme för utbildning och 1 timme för förtroendearbetsid varje vecka. Det är mycket viktigt att avvakta resultatet av projektet.

Samverkan med landstinget

- *Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov.*

Hägerstens stadsdelsnämnd har ett avtal och samarbete med Landstinget som syftar till samverkan kring de äldres vård och omsorg.

Hägersten håller med om vikten av att arbetet med tvärprofessionella team utvecklas vidare.

God kvalitet i äldreomsorgen

Biståndsbeslut

Äldreomsorgsplanen betonar att alla insatser ska utgå från likställighetsprincipen. En del av stadens centrala riktlinjer är i vissa delar för vida och ger inte alltid en klar och tydlig vägledning. Detta gäller t.ex. riktlinjerna kring ansökan om servicehusboende. Hägerstens stadsdelsnämnd vill understryka att nämnden är positiv till en genomgång av riktlinjerna.

Inflytande och delaktighet

I stadsdelen finns pensionärsråd. Förtroenderåd finns inom alla enheter för särskilt boende och i hemtjänsten. De enskilda har, så långt det är möjligt, en möjlighet att påverka val av särskilt boende. För de flesta äldre är närhetsprincipen, d.v.s. att få ett boende nära det gamla hemmet eller anhöriga, viktigast.

Livskvalitet

Stadsdelsnämnden är positiv till satsningen "Säker och bra mat i stadens verksamheter", där fyra kostinformatörer från Konsumentförvaltningen ger råd och information samt erbjuder utbildning till stadens egna verksamheter inom bl.a. livsmedelshandling, matallergi och mat till barn och äldre. Genom den satsningen kan kunskapen om mat, vare sig man pratar om att den ska vara aptitligt upplagt eller näringsanpassad, öka på de olika enheterna inom äldreomsorgen.

Promenader, utevistelse, och olika former av underhållning för de äldre i Hägersten anordnas av Rehab. Ofta är frivilligorganisationer med och stöttar verksamheten med arbetsinsatser. Rehab satsar också på en frivilliggrupp som hjälper till om och när de orkar med olika aktiviteter.

Äldres säkerhet

I Stockholms stad finns en för äldre och funktionshindrade särskilt anpassad hemförsäkring att tillgå. Stadsdelsnämnden informerar pensionärerna om den.

Stadsdelsnämnden har startat en yrkesgrupp som idag finns inom särskilt boende och som på sikt planeras komma bistå med vaktmästartjänster även i eget boende.

Frivilligverksamheter

Hägerstens stadsdelsnämnd stödjer frivilligorganisationer i form av föreningsbidrag

och kulturbidrag. Våra verksamheter arbetar aktivt med pensionärsorganisationerna och förtroenderåden. En erfarenhet som stadsdelsnämnden fått är att samarbetet flyter bättre om nämnden ansvarar och planerar för aktiviteten och pensionärsföreningarna bidrar med punktinsatser.

Informationen

Nämnden bedriver uppsökande verksamhet bland boende i stadsdelen som är 85 år och äldre. I samband med detta ges information om vad stadsdelsnämnden kan erbjuda och vart man ska vända sig vid behov. Det har visat sig att även om den äldre inte har några behov av omsorg just då så kontaktar de förvaltningen den dagen då behov uppstår. M.a.o., verksamheten skapar trygghet och kunskap bland de äldre.

Stadsdelsnämnden föreslår att generell information, information på hemsidan, information på flera språk m.m. främst ska produceras av staden centralt. Detta för att säkerställa likställighetsprincipen. Kanske vore också en generell beskrivning i telefonkatalogen något att fundera på. De äldre är vanligen mer vana att leta efter kommuninformation i telefonkatalogen än på Internet.

Forskning och utveckling

Alla enheter inom äldreomsorgen erbjuder praktikplatser till elever från skolor och universitet. Stadsdelsnämnden bedriver också ett intensivt utvecklingsarbete med stöd av Kompetenscentrum i Älvsjö.

Teknisk utveckling

På flera håll i stadens pågår pilotprojekt i staden i syfte att förbättra eller effektivisera verksamheten inom äldreomsorg. Hägerstens stadsdelsnämnd följer resultaten av dessa pilotprojekt.

Metoder för kvalitetsuppföljning

Hägerstens stadsdelsnämnd arbetar enligt det Integrerade ledningssystemet, ILS. Samtliga resultatenheter inom Hägerstens stadsdelsförvaltning formulerar kvalitetsgarantier. Både verksamhetsplanen och berättelsen tar avstamp just från dessa garantier. Stadsdelsnämnden har också rutiner för klagomålshantering och avvikelserapportering. Dessa rutiner kan dock ytterligare förbättras och personalen behöver kontinuerligt göras mer medvetna om hur processen går till.

Effektivare social dokumentation kräver tydligare riktlinjer och anvisningar från staden är vad som finns idag.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslöt den 20 september 2005 att

1. Överlämna tjänsteutlåtande till Kommunstyrelsen som svar på remissen angående förslag till äldreomsorgsplan för Stockholms stad 2006-2010 med nedanstående tillägg.
2. Därutöver anföra följande

Denna plan ska visa vår inriktning och vilja när det gäller utvecklingen inom äldreomsorgen i staden fram till 2010. Stadsdelsnämnden vill komplettera och lyfta fram följande områden.

Det är viktigt att ekonomiska förutsättningar finns så att en utvidgning av rätten till servicehusboende skapas, så att flera äldre - äldre kommer att kunna beviljas denna boendeform och tryggheten kan öka och den sociala isoleringen kan minska.

Det bör även framgå tydligt att möjlighet finns för de äldre som fått ett biståndsbeslut, att i staden som helhet välja det boende de önskar.

Mindre enheter inom äldreomsorgen skapar förutsättningar för en bra social samvaro och ekonomiska incitament för tillkomsten av dessa är viktiga då just litenheten skulle kunna innebära merkostnader.

För att uppnå likställighet över staden bör riktlinjer för verksamheten och dess biståndsbedömning följas upp, ses över och förtydligas.

Stadens utökning av seniorbostäder måste kompletteras med möjligheter till social samvaro i gemensamhetslokaler. Detta är ett viktigt inslag i den äldres vardag.

Förvaltningens förslag om uppsökande verksamhet vill nämnden särskilt lyfta fram som en av de mest besparande åtgärderna för såväl den enskildes väl som för ekonomin i stort.

Staden har ett stort antal entreprenörer inom hemtjänstområdet. Det bör i de avtal som finns mellan stad och anordnare skrivas in om vikten av samverkan/samarbete för att på bästa sätt tillgodose den enskildes behov.

Reservation anfördes av ledamoten *Helen Jäderlund Eckardt m.fl.* (fp), ledamoten *Michael Wiklund m.fl.* (m) och vice ordförande *Fredrik Wallén* (kd), bilaga 1.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 30 augusti 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Insatser till äldre människor utgår ifrån socialtjänstlagens krav på självbestämmande och normalisering samt kommunallagens likställighetsprincip. Det innebär att den enskilde har ett starkt egenansvar för sin livssituation även under åldrandet över 65 år. Ett sådant ansvar är att kunna tillgodogöra sig information om vad som är möjligt att ta del av i samhället för att själv eller tillsammans med andra skapa en meningsfull tillvaro. Det ska vara möjligt för den enskilde att bygga upp tydliga förväntningar kring vilka insatser, som kan ges från den skattefinansierade, biståndsbedömda delen av

samhället. Äldreomsorgsplanen ska vara ett dokument där den enskilde kan få sådan vägledning. Förvaltningen anser att förslaget till Äldreomsorgsplan år 2006 – 2010 inledningsvis ger en tydlig beskrivning av under vilka förutsättningar äldreomsorgen kommer att verka under planperioden.

Kommunernas förmåga till anpassning

Inledningsvis sägs att ”de omfattande demografiska förändringarna som samhället nu står inför kommer att ställa stora krav på kommunernas förmåga att anpassa sina verksamheter efter förändrade behov och resurser.” Förvaltningen delar denna uppfattning och har under de senaste åren genomfört omfattande förändringar inom stadsdelens verksamheter, fördjupat samarbetet med Bromma stadsdelsförvaltning, landstingets primärvård, de kommunala bostadsbolagen och Hjälpmedelsinstitutet för att möta den förändrade verkligheten.

Lokal respektive central styrning

Under rubriken ”Ekonomiska konsekvenser” lyfts fram att det kommer att bli ”ett minskat ekonomiskt utrymme i framtiden.” Förvaltningen delar därför uppfattning att de förändringar som kommer att behöva genomföras kräver en mycket större samordning och styrning gemensamt för staden för att bli effektiv. Det gäller främst planeringen av omvårdnadsboenden, men berör självklart också den öppna hemtjänsten. Det är mellan hemtjänsten, primärvården och geriatriken vårdkedjan kommer att utvecklas, snarare än mellan slutenvården och stadens omvårdnadsboenden som hittills varit fallet. Detta också med tanke på att hemtjänsten enligt kundvalsmodellen är en centralt upphandlad resurs och därför kommer att behöva metodutvecklas inför kommande upphandlingar. Förvaltningen anser att det lokala utvecklingsarbetet och myndighetsutövningen måste få ett tydligare stöd och vägledning från stadens centrala organ för att kommunallagens krav på likställighet på ett säkrare sätt ska kunna uppfyllas.

Mål och strategier för måluppfyllelse

Eftersom målen för äldreomsorgen är givna behövs kraftfulla och tydliga strategier som anger hur målen ska nås med hänsyn till de förutsättningar som beskrivits ovan. Förvaltningens bedömning är att de förslag till strategier som utvecklats i planförslaget inte ger vägledning om vilka prioriteringar förvaltningarna ska göra mellan olika insatser. Förvaltningen anser därför att det är angeläget att kommentera varje rubrik under respektive strategi.

Rubrik: Förebyggande arbete

Samhällsplanering

Inom Hässelby-Vällingby stadsdelsområde pågår en omfattande utbyggnad av bostäder samt omdaningen av Vällingby centrum. Samtliga detaljplaner behandlas av stadsdelsnämndens pensionärsråd. Samhällsförändringarna har en lokal karaktär men berör i alla högsta grad hela regionen. Förvaltningen anser att flera av dessa frågor skulle

kunna behandlas centralt och mera generellt för att kunna ge ett fördjupat perspektiv på hur samhällsutvecklingen kan gynna och stimulera även äldres livssituation.

Stadsdelsnämndens pensionärsråd (SPR) anser att tillgängligheten till de äldres bostäder ska beaktas utifrån perspektivet att Stockholms stad ska bli världens tillgängligaste huvudstad till år 2010.

Seniorboende

Förvaltningens bedömning är att omvandlingen av servicehusen till seniorboende ger ett nytt och viktigt tillskott på bostadsmarknaden som ger den enskilde möjligheten att självständigt kunna planera för sitt framtida boende.

Mötesplatser för äldre

Förvaltningen anser att det finns många kommersiella mötesplatser som skulle kunna nyttjas av gruppen äldre. Ett ökat samarbete mellan hyresvärdar, näringsidkare och hemtjänst skulle kunna bidra till att äldre skulle kunna komma ut och ta en f.m. eller e.m. kaffe om detta organiserades på ett sätt som var lockande för den enskilde.

SPR framhåller vikten av mötesplatser som inrymmer möjlighet till aktiviteter, t.ex. skolornas kök, slöjdsalar och boulearenor. Friskvårdscentrum i stadsdelen är ett exempel på en ny typ av mötesplats för äldre. För att stimulera möten föreslår Rådet att ett "Äldrepass" i likhet med Ung 08-Passet borde erbjudas äldre.

Övrigt

Förebyggande hälsosamtal

Förvaltningen anser att det i planen saknas ett genomtänkt perspektiv på nämndernas ansvar för att hålla sig väl förtrogna med äldres levnadsvillkor, vad som brukar benämnas som uppsökande verksamhet. Den uppsökande verksamheten varierar starkt över staden. Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd har givit förvaltningen ett uppdrag att utveckla formerna för ett uppsökande arbete med ett folkhälsoperspektiv liknande det som finns i Köpenhamn. Förvaltningen anser att detta är en angelägen fråga men, som behöver behandlas ur ett kommunalt likställighetsperspektiv. Förvaltningen har därför anmält intresse att delta i ett arbete inom ramen för det uppdrag Socialtjänstförvaltningen har att utveckla ett folkhälsoprogram för Stockholms stad. Ett strukturerat uppsökande arbete kan med utgångspunkt i ett sådant program vara en politiskt prioriterad fråga över hela staden. Detta arbete bör samordnas med de försök till att utveckla en modell för hälsosamtal som görs inom landstinget utifrån primärvårdens uppdrag.

Rubrik: Stöd i ordinärt boende

Trygghetslarm

Det är lagstiftat om säkerhetsbälte för att öka tryggheten i trafiken. Ett sådant tydligt ansvar skulle kunna läggas på medborgarna även inom andra områden. Med ny teknik kan det vara möjligt för den enskilde att installera nya typer av larm som innebär att man själv kan säkra sin kommunikation med omvärlden och därmed öka sin trygghet.

Hemtjänst

Förvaltningen delar det resonemang kring hemtjänstens utveckling som redovisas i planen.

Kontinuitet i omvårdnadsarbetet

I förslaget lyfts fram svårigheterna att erbjuda personkontinuitet för personer som har stora omvårdnadsbehov och har insatser från många vårdgivare och dessutom har hjälp med städning och inköp. Specialisering och spetskompetens leder till att man fokuserar kring vissa kärnuppgifter och ansvaret för helheten kan bli lidande eller hamna på den enskilde. Genom kundvalsmodellen har stort ansvar för att skapa kontinuitet i vården lagts på den enskilde. Förvaltningen anser att ansvaret mellan den enskilde och vårdgivarna behöver klargöras beträffande kontinuitet och helhetssyn. Vikten av dokumentation lyfts fram. Metodutveckling av hur dokumentation ska föras för att snabbt kunna ge information i samband med nya vårdtillfällen behöver ske. Dokumentation får inte ta orimligt stor del av den tid som vårdpersonalen har till sitt förflöende.

Rubrik: Dagverksamhet

Ett förtydligande behöver göras vad som är "den enskildes specifika behov" och på vilket sätt en dagverksamhet ska vara anpassad efter dessa. F.n. finns två typer av dagverksamhet, en för demenshandikapp och en för personer som inte är dementa. Förvaltningen anser att en utveckling av nya verksamhetsformer är en stadsgemensam angelägenhet eftersom de ska tillgodose behov som finns hos medborgarna. Därefter kan lokala anpassningar göras om invånarna i dessa stadsdelar har mycket specifika behov. Det behöver definieras vilka av de specifika behoven som har sociala förtecken såsom språk, kulturell, sexuell läggning, religiös inriktning eller medicinska förtecken i form av somatiska krämpor, psykiska funktionshinder eller en kombination av båda.

Rubrik: Korttidsvård

Förvaltningen använder numera begreppen växelvård och avlastning för att beskriva denna tidsbegränsade insats. Dialogen måste föras med landstingets företrädare kring den oro som finns kring att insatser inte kan ges i den enskildes hem efter det att personen är utskrivningsklar. Tendensen som finns från slutenvårdens företrädare att vilja föreslå fortsatt institutionaliserat boende efter den högt institutionaliserade slutenvårdsvistelsen försvårar samarbetet mellan den kommunala myndigheten och slutenvården. Ett ytterligare klagörande av detta under denna rubrik är angeläget.

Rubrik: Särskilda boendeformer

Förvaltningen anser att förslaget till ny benämning, vård- och omsorgsboende, av de biståndsbedömda boendeformerna ger en tydligare beskrivning av vad den enskilde kan förvänta sig. Staden behöver ta fram en gemensam strategi kring omfattningen och inriktningen av de av FB Servicehus AB drivna särskilda boendena. Kriterier måste fastställas av vilka skäl den enskilde kan välja adress vid ansökan om omvårdnadsboende. Förvaltningen anser att snabba omstruktureringsbeslut ska kunna fattas av bolaget inom ramen för en helhetsplanering. Detsamma gäller investeringar.

SPR anser att enhetshyror inom stadens omvårdnadsboenden borde införas istället för de marknadshyror som gäller nu.

Rubrik: Stadens hälso- och sjukvård

Förvaltningen delar förslagets syn på vikten av hälso- och sjukvårdskompetens som motsvarar det kommunala hälso- och sjukvårdsansvaret. Förvaltningen anser att centrala riktlinjer bör finnas för hur staden samlat ser på hälso- och sjukvårdsansvaret. Nuvarande MAS organisation med en mycket begränsad hälso- och sjukvårdskompetens inom den lokala stadsdelsförvaltningsorganisationen gör att strategier inom hälso- och sjukvårdsområdet inte utformas på ett enhetligt sätt. Detta belystes i den nyligen genomförda utvärderingen av stadens MAS funktion och dess bemanning. Hur kom-

mer brukarnas hälso- och sjukvårdsbehov påverka utformningen av den sociala miljön och omvårdnadsinsatserna i omvårdnadsboendena? Finns risk för en ”sjukhusifiering” av omvårdnadsboendena?

Rubrik: Stöd till anhöriga och närstående

Det ska finnas ett varierat utbud av stöd och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående

Av planförslaget framgår att råd- och stödfunktioners utformning kan variera efter lokala förutsättningar. Förvaltningen ställer sig frågande till vilka de lokala förutsättningarna är som inte skulle kunna få stöd av ett för staden gemensamt åtagande kring omfattningen och inriktningen på stödet till anhöriga. Samarbetet med anhöriga är ur myndighetssynpunkt och socialtjänstens krav på integritet och självbestämmande en mycket komplex uppgift. Relationerna inom ett äktenskap eller en familj utsätts för stora påfrestningar när omvårdnadsansvaret kommer in. Detsamma gäller inför flytt till särskilt boende. Biståndshandläggarnas kurativa kompetens är här särskilt viktig. Den kurativa kompetensen är dock inte lika utvecklad bland vård- eller hälso- och sjukvårdspersonalen. Inom samhällets olika områden utvecklas det psykologiska/kurativa stödet till människor. Förvaltningen anser att staden skulle kunna behöva förmedla att man kan tillhandahålla beteendevetenskapligt stöd som komplement till de övriga insatser som ges inom äldreomsorgen. Hur en sådan insats skulle kunna organiseras och vara tillgänglig behöver utredas ytterligare.

Rubrik: Personalen

Anställda inom äldreomsorgen har hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer

Förslaget till Äldreomsorgsplan lyfter fram flera angelägna områden för att garantera den kommande personalförsörjningen inom äldreomsorgen. För att uppnå det som i förslaget beskrivs som ”en sund balans mellan krav, ansvar, delaktighet och inflytande” behöver stadens uppdrag till medarbetarna i denna plan och andra präglas av fokusering på kärnuppgifter, som bidrar till att skapa tydliga förväntningar hos den enskilda pensionären och dennes anhöriga i mötet med äldreomsorgens medarbetare.

Rubrik: Samverkan med landstinget

Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov

Förvaltningen anser att det är viktigt att betona att det råder en samsyn mellan huvudmännen kring vilka behov hos den enskilde som lagstiftaren anser vara samhällets åtagande att tillgodose. Det finns en hög grad av rättsmedvetenhet hos både handläggare och medborgare att samhällets insatser inte ska präglas av godtycke och brister i beslutsunderlag. Professionalismen och den ömsesidiga respekten för respektive huvudmans uppdrag ger en god grund för en konstruktiv samverkan. För att det konkreta samarbetet kring den enskilde ska fungera behövs en uttalad vilja och samsyn mellan många nivåer hos respektive huvudman. Förvaltningen anser att samverkan är nödvändig men formerna sällan självklara och ständigt utsatta för personell förändring. Samverkanskompetens behöver utvecklas hos respektive huvudman. Detta är en mycket angelägen samverkansuppgift.

Rubrik: God kvalitet i äldreomsorgen

Äldre - inte en homogen grupp

Förvaltningen delar förslagets syn på att äldre inte är en homogen grupp. Staden behöver dock gemensamt analysera, eller ge stiftelsen Äldrecentrum i uppdrag att utreda, på vilket sätt generaliseringar på gruppnivå påverkar medarbetarnas syn på den enskilde individen och den enskilde individens egen syn på sig själv. Utan en sådan kunskap är det svårt att avgöra när generaliseringar ska användas för att underlätta förståelsen kring enskilda individers situation. Frågan om människor vill bo där man bor eller vill flytta skulle då kunna få en mer nyanserad vinkling och underlätta den fortsatta boendeplaneringen.

Biståndsbeslut

Förvaltningen anser att meningen ”De äldre i Stockholm ska ha samma förutsättningar och möjligheter till äldreomsorg oavsett var i staden man bor.” behöver förtydligas i riktlinjerna.

Inflytande och delaktighet

Förvaltningen anser att det tydligare behöver anges vilka krav det faktiskt ställs på den enskilde medborgaren att utveckla sitt inflytande och sin delaktighet. Den enskilde har även ett ansvar vad i den egna livssituationen eller hur det personliga förhållningssättet till den egna livssituationen påverkar ens önskan till inflytande och delaktighet. Detta fråntar på inget sätt förvaltningen att vidta de åtgärder som ålagts nämnden. Att förstå ett avslag efter en ansökan hos myndigheten, att förmå sig att överklaga, är en del av en fördjupad delaktighet och förståelse kring vad man som enskild ska kunna förvänta sig av samhällets insatser. Denna förståelse måste den enskilde ha möjlighet att skaffa

sig långt innan det är aktuellt att söka bistånd och få sin sak utredd och bedömd. En tydlighet i Äldreomsorgsplanen är en sådan källa till kunskap.

Livskvalitet

De faktorer som definieras som livskvalitativa inom äldreomsorgen präglas av ett "konsumerande" av tjänster inom omvårdnadsboendena. Den enskildes egna möjligheter att vara delaktig i sitt eget livskvalitetsskapande har då minskat eller helt upphört. Förvaltningen anser att det ska framgå av planen på vilket sätt den enskilde kan samverka med andra än äldreomsorgens personal och hur personalen ska agera för att underlätta dessa möten. Det måste även vara möjligt att definiera livskvalitetsfaktorer inte enbart som fysiska möten. Här kan tillgången till ny teknik och icke fysisk kommunikation även ha en betydelse för att utvidga vad som kan upplevas som livskvalitet. Om staden inte lyckas utvidga livskvalitetsbegreppet kommer det att finnas en ständig konflikt mellan det nödvändiga omvårdnadsarbetet, de medicinska insatserna och sociala aktiviteter. Otilräckligheten kommer att beröra och drabba alla, främst personalen och de boende.

SPR anser att det borde finnas en lagstadgad rätt till utevistelse för vårdtagare inom äldreomsorgen.

Äldres säkerhet

Förvaltningen anser att det behöver tydliggöras på vilket sätt den enskilde kan bidra till eller uppmuntras att bidra till att öka den personliga säkerheten och tryggheten. Även anhöriga har här en viktig roll att på ett realistiskt och förnuftigt sätt bedöma risker och oron för vad som behöver göras för att i mesta möjliga mån öka säkerheten kring de äldre, som av olika skäl inte själva kan skapa trygghet runt sin person. Insatser för kontroll och övervakning måste vägas mot integritet och självbestämmande. De nya tjänster i form av "fixar Malte" som föreskrivits i stadens budget behöver också fastställas om det är en funktion som ska finnas i alla stadsdelar eller om den kan tillskapas utifrån "lokala förutsättningar". Återigen för att tydliggöra vilka förväntningar den enskilde kan ha på samhällets insatser.

SPR påtalar vikten av att lättanvända värdeboxar borde installeras på äldreboenden för att eliminera stöldrisken av värdesaker för de äldre.

Frivilligverksamheter

Människors lust att knyta nya kontakter måste stimuleras. Förvaltningens uppfattning är att frivilligverksamhet måste ha en fast organisation en rimlig finansiering för att fungera över tid. Detta intygas av de flesta som är engagerade i föreningslivet. Enligt förslaget ska "Staden stödja frivilligorganisationer genom t.ex. ekonomiska bidrag, upplåtelse av lokaler eller andra stödformer." Formerna för stödet varierar över staden vilket uppfattas som en brist i likställighetsperspektivet. Stödet till frivilligorganisationer och föreningar har under åren varit fördelade på många olika förvaltningar. Formerna och rutinerna för ansökan, beslutskriterier varierar därför. För att utveckla frivilligverksamheterna bör ett styrande policyprogram tas fram inom staden.

Information

Förvaltningen delar de uppfattningar som framförs i förslaget om att informationen om stadens åtagande inom äldreomsorgen ska presenteras på ett lätt begripligt sätt och vara lätt tillgängligt.

Forskning och utveckling

Förvaltningen anser att forskningen inom äldreområdet skulle behöva kompletteras med det "mainstream" perspektiv som förespråks i utredningen "Äldre 2000". Perspektivet lyfter fram de likheter som finns mellan olika faser i livet, som t.ex. att livet hela tiden präglas av existentiella konflikter, som är en del av en normalitet. Perspektivet inkluderar olika gruppers perspektiv i en samhällelig helhet. Forskningen skulle också kunna vara mera lösningsfokuserad. Det finns en tendens att överproblematisera åldrandet, vilket alltid försvårar mötet mellan dem som ska hjälpa och de som är "behövande". Grunden för inflytande och delaktighet förvrängs i ett alltför problemorienterat synsätt. Formerna för utveckling av samordnad forskning mellan landstinget och staden bör vara en stadsövergripande angelägenhet och utgå från generella perspektiv.

Teknisk utveckling

Användningen av ny teknik inom äldreomsorgen har fått ett kvalitativt lyft inom staden genom att Kompetensfonden fått ansvar för att på ett strukturerat sätt driva denna fråga. Förvaltningen anser att teknik- och infrastrukturutveckling ska ha sin utgångspunkt i en starkt uttalad koncernstyrning. Det bör framgå av planen att detta är stadens intention och att medborgarna kan förvänta sig likställighet i dessa frågor.

Metoder för kvalitetsuppföljning

Förutom det som finns angivet anser förvaltningen att i planen ska redovisas den roll som tillsynsmyndigheterna har för att följa upp och utveckla kvaliteten inom äldreomsorgen. Även revisorernas funktion bör framhållas.

SPR anser att tjänsten som äldreombudsman bör tillsättas av en myndighet och inte ingå i stadens organisation.

Avsnitt 1.02 Övriga synpunkter

Förvaltningen vill återknyta till det som inledningsvis beskrevs som de yttre förutsättningar som äldreomsorgsverksamheten har att anpassa sig till och om möjligt styra/påverka. Många bedömare anser att samhället/världen är inne i ett systemskifte som kommer att generera helt nya sätt för människor att samarbeta och relatera. Alla människor oavsett ålder kommer att bli berörda. Ett extra stort ansvar vilar på dem som har åtagit sig samhällspåverkande uppdrag att ur ett demokratiskt perspektiv försöka synliggöra dessa förändringar och vilka konflikter, kompromisser och ställningstaganden som är nödvändiga för att klara förändringen. Förslaget till Äldreomsorgsplan för år 2006 – 2010 kan/bör därför i många stycken göras tydligare.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att överlämna och åberopa tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av *Margareta Björk m.fl. (m)*, *Margareta Jernberg m.fl. (fp)* och *Patrik Holmberg (kd)*, bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ordförande *Ann Mari Engel (v)* och *Agneta Emmervall m.fl. (s)*, bilaga 1.

Katarina-Sofia stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 29 juni 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen har valt att begränsa sina kommentarer till de avsnitt där förvaltningen har särskilda synpunkter och avstår att kommentera övriga delar. Förvaltningen anser att planen i huvudsak är bra och har inga allvarliga invändningar mot denna. Dock framförs vissa synpunkter.

Enligt de *befolkningsprognoser* som gjorts av stadens utrednings- och statistikkontor (USK) kommer andelen personer 65 år och äldre att öka från och med år 2006. Denna åldersgrupp uppgick inom Södermalm den 31 december 2003 till 14 920 personer och beräknas år 2010 uppgå till 22 380. Förändringen sker till största delen inom Katarina-Sofia stadsdelsområde. Däremot visar prognosen för staden att andelen äldre över 80 år minskar fram till år 2018, då en vändpunkt för minskningen förväntas inträffa. Befolkningsstrukturen ser inte lika ut över hela staden vilket ställer krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna, inte minst när det gäller särskilda boenden.

Prioriterad inriktning fastställd av kommunfullmäktige 2003

Staden ska ha en bra omsorg, vård och service för äldre, funktionshindrade och de mest utsatta som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde oavsett var i staden man bor.

Förslaget till den nya äldreomsorgsplanen är uppbyggd kring ett övergripande mål för verksamheten samt sex strategier för måluppfyllelse. Då en allt större del av äldreomsorgen kommer att utgöras av hemtjänst fokuserar planen särskilt på stöd- och hjälpinsatser i det ordinära boendet. Andra viktiga frågor som lyfts i äldreomsorgsplanen är äldres inflytande och delaktighet i beslut och insatser samt rättsäkerheten i handlägningsprocessen. I äldreomsorgsplanen betonas också vikten av samplanering mellan stadsdelsnämnderna vid omstrukturering av särskilda boenden.

Målet för äldreomsorgen 2006-2010 är att äldre i Stockholms stad ges förutsättningar att leva under goda och trygga levnadsförhållanden.

Strategier för måluppfyllelse

1. Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen.

2. Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden.
3. Det ska finnas vård- och omsorgsboende med speciella inriktningar som tillgodoser äldres olika behov.
4. Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående.
5. Anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer.
6. Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov.

Förebyggande arbete

I planen betonas att staden ska möjliggöra för äldre att kunna bo kvar i sin bostad. Viktiga förutsättningar för detta är, förutom insatser från äldreomsorgen, att *bostadsanpassningar* görs samt att det finns *god tillgänglighet till service och bra kommunikationer*. Staden bör därför bevaka de äldres behov vid samhällsplanering på såväl regional som lokal nivå.

Förvaltningen delar uppfattningen att det är angeläget att i möjligaste mån underlätta för den enskilde att kunna bo kvar i hemmet. Det är också angeläget vid all boende- och trafikplanering att särskild hänsyn tas till personer med särskilda behov och att de äldre utgör en viktig grupp. Här kan också stadsdelsnämndens handikapp- och pensionärsråd spela en stor roll.

Förvaltningen ser även positivt på att ytterligare *seniorbostäder* med hyresrätt, förmedlade av bostadsförmedlingen tillskapas. Sådana kan underlätta för den enskilde att själv planera för sitt framtida boende.

I och med att allt fler äldre bor kvar i den egna bostaden ökar behovet av *öppna verksamheter* för samvaro och aktiviteter. Sådana sociala verksamheter kan gärna bedrivas av, eller i samverkan med, frivilligverksamheter och pensionärsorganisationer. För detta ändamål bör staden, enligt planen, även stödja bostadsbolag genom exempelvis föreningsbidrag eller upplåtelse av lokaler.

Förvaltningen anser att öppna verksamheter för många fyller en särskilt viktig funktion när allt fler kommer att bo kvar i eget boende. Särskilda ansträngningar bör sättas in i form av uppsökande verksamhet för att nå fler målgrupper till dessa öppna verksamheter.

Stöd och hjälp i ordinärt boende

En väl fungerande hemtjänst är grunden för att äldre ska kunna bo kvar i sin bostad. När allt fler med omfattande vård- och omsorgsbehov ska få sina behov tillgodosedda i ordinärt boende förutsätts att hemtjänsten är mångsidig, har en flexibel organisation och välutbildade medarbetare. För att tillgodose de ökade kraven krävs en breddad kompetens, att arbetsformerna utvecklas och ett nära samarbete med landstinget. Enligt planen behövs också personal med *spetskompetens* inom exempelvis demenssjukdomar, neurologiska sjukdomar, psykiska sjukdomar eller missbruk. Sådana personal-

grupper kan organiseras i tvärprofessionella team i samarbete med landstinget. Alla i såväl ordinärt som särskilt boende bör även få en *kontaktperson* utsedd med en samordnande funktion.

Förvaltningen har goda erfarenheter av kontaktpersoner och anser att sådana funktioner är väl värda att vidareutveckla. Däremot är förvaltningen tveksam till att i allt för hög grad utveckla specialteam. Förvaltningen anser att det är angeläget att organisationen är flexibel och att personalen har en bred kompetens för att möta personers olika behov vid sjukdomar och funktionsnedsättningar. En bred kompetens kan underlätta att se till personens hela livssituation och på så sätt stärka de egna resurserna. Att däremot i allt för hög utsträckning fokusera på olika former av spetskompetens kan enligt förvaltningen riskera att människor i allt för hög grad riskerar att kategoriseras efter problem och att allt för stort fokus läggs på personens sjukdom och begränsningar. Inom vissa områden anser dock förvaltningen i likhet med planförslaget det vara motiverat med särskilda kompetensteam. Detta kan gälla i möte med personer med demens, psykiska sjukdomar eller missbruksproblematik. I stadsdelsområdet finns för övrigt två specialteam inom hemtjänsten, som dels arbetar med personer med demenssjukdomar dels med missbruk och psykiska problem. Erfarenheterna från dessa är goda.

Biståndsbedömda dagverksamheter som komplement till hemtjänsten för att ge social stimulans och aktivering och som samtidigt innebär avlastning för anhöriga är enligt förvaltningen en bra och angelägen verksamhet. Däremot är det olyckligt med en allt för utvecklad specialisering inom dagverksamheten, som främst är avsedd att vara en social verksamhet.

Äldre som bor i eget boende behöver ibland heldygnssorg tillfälligt eller i form av *regelbunden växelvård*. I äldreomsorgsplanen benämns detta som *korttidsvård*. Avlastning i form av växelvård utanför det egna hemmet är enligt förvaltningen en angelägen verksamhet som bör ges hög prioritet. Däremot menar förvaltningen att benämningen korttidsvård är olycklig då inte behovet av hälso- och sjukvård avgör vistelsen utan snarare behovet av avlastning för anhöriga. Socialstyrelsen benämner sådan tillfällig vård och omsorg utanför det egna hemmet *korttidsplats* vilket också förvaltningen föredrar. Däremot kan namnet *växelvård* enligt Socialstyrelsen fortfarande användas inom kommunen när det gäller *återkommande avlastningsperioder*. Inte heller här anser förvaltningen det vara motiverat med allt för specialiserad inriktning förutom möjligen vid demenssjukdom. Behoven sträcker sig inte sällan över flera behovsområden och en allt för hård specialisering kan även innebära problem att uppnå ett resursutnyttjande.

Särskilda boendeformer

Fortsättningsvis föreslås alla särskilda boendeformer som servicehus, ålderdomshem, gruppboende och sjukhem fortsättningsvis benämnas *vård- och omsorgsboende*. Dessa kan ha olika inriktningar mot demenssjukdomar, somatiska sjukdomar eller andra behov som kräver särskild omvårdnad och kompetens, exempelvis äldre med psykiska funktionshinder eller äldre med annan etnisk inriktning.

Förvaltningen anser att det är bra att olika boendeformer ges en gemensam benämning, vård- och omsorgsboende. Det är dock tveksamt om servicehus ska innefattas i denna benämning på samma sätt som de övriga boendeformerna. Ålderdomshem, gruppboende och sjukhem definieras som äldreboende med heldygnsomsorg. Servicehusboende innefattas inte i den definitionen. Denna boendeform påminner till viss del om ordinärt boende och omsorgen utgörs i huvudsak av hemtjänst.

För att öka den enskildes möjlighet att välja boende föreslås vidare att alla vård- och omsorgsboenden som staden är huvudman för även framgent ska ses som en gemensam resurs för staden. Förvaltningen delar uppfattningen att det är angeläget att den enskildes önskemål i möjligaste mån tillgodoses.

Vidare skrivs i planen att det är en angelägen uppgift för staden att *säkerställa läkemedelshanteringen* inom äldreomsorgens verksamheter och att staden ska medverka till att *regelbundna läkemedelsgenomgångar* genomförs i samarbete med landstinget. Förvaltningen vill påtala att det tydligt bör framgå att det ansvar som i planen benämns läkemedelsgenomgång faller inom landstingets ansvarsområde, då detta som regel avser genomgång av läkarnas ordination. Däremot har staden ett ansvar för att säkra läkemedelshanteringen i övriga delar.

Stöd till anhöriga och närstående

Stöd och avlastning ska ges till dem som vårdar anhöriga/närstående, i form av dagverksamhet, avlösning i hemmet, växelvård och korttidsvård. Därutöver finns behov av råd- och stödfunktioner. Förvaltningens erfarenhet är mycket positiv av den *anhörigkonsulent* som är anställd inom förvaltningen för att ge stöd till anhöriga och som även utför ett uppsökande arbete.

När det gäller frågan om att tillgodose de *äldres säkerhet* omnämns i planen möjligheten att erbjuda äldre så kallade vaktmästartjänster. Dessa kan genom sina förebyggande insatser reducera antalet fallolyckor. Stadsdelsnämnden i Katarina-Sofia har under juni månad beslutat att påbörja planering av en begränsad försöksverksamhet som erbjuder invånare över 75 år hjälp i hemmet med riskfyllda vardagssysslor.

Förvaltningen instämmer i det angelägna i att följa och integrera den *tekniska utvecklingen* (t.ex. IT-utvecklingen) inom äldreomsorgen, inte minst inom hemtjänsten.

Kista stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att

1. Ställa sig bakom förslaget till Stockholms stads Äldreomsorgsplan 2006-2010.
2. Som svar på remissen överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av ledamoten *Lotta Gravenius m.fl.* (fp), ledamoten *Carina Anderdotter Sommar m.fl.* (kd) och vice ordförande *Birgitta Wahlman m.fl.* (m), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden *Birgitta Wahlman m.fl. (m)*, bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Lotta Gravenius m.fl. (fp)*, bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Carina Andersdotter Sommar (kd)*, bilaga 1.

Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 1 september 2005 är av följande lydelse.

Förvaltningen kan med glädje konstatera att man inom stadsdelens äldreomsorgs-verksamhet i samtliga delar redan arbetar utifrån de strategier som uppställts i äldreomsorgsplanen för att kunna uppnå kommunfullmäktiges mål för stadens äldreomsorg. Förvaltningen arbetar även på olika sätt med de frågor som i äldreomsorgsplanen tas upp under rubriken - God kvalitet i äldreomsorgen.

I äldreomsorgsplanen pekas på att en stor del av framtidens äldreomsorg kommer att ligga inom hemtjänstens verksamhetsområde, då allt fler äldre med omfattande vård- och omsorgsbehov väljer att bo kvar i den egna bostaden. För att klara de ökande vårdbehoven behöver stödinsatserna i det ordinära boendet utvecklas och nya arbetsformer måste arbetas fram. Inom stadsdelen arbetar man för att det skall finnas ett varierat utbud av insatser som gör det möjligt för de äldre som så önskar att kunna bo kvar i den egna bostaden och att där kunna känna sig trygga. Som stöd till anhöriga som vårdar sina närstående finns inom stadsdelen möjlighet till dagverksamhet och avlastning och stadsdelen har en enhet med korttidsplatser. Detta är verksamheter som i äldreomsorgsplanen också lyfts fram som komplement till hemtjänstens insatser.

För att uppnå kontinuitet i omvårdnadsarbetet och begränsa antalet personer som arbetar hos den enskilde framhålls i äldreomsorgsplanen kontaktmannens viktiga samordnande funktion. Inom stadsdelens äldreomsorgsverksamhet drivs ett projekt med inriktning på kontaktmannaskapet, i ett första skede omfattas de särskilda boendeformerna, i ett senare skede kommer samtliga verksamheter att omfattas av projektet. Projektets syfte är att stärka och utveckla kontaktmannarollen samt att synliggöra och tydliggöra rollens alla delar. Projektet har beviljats medel från stadens kompetensfond. Under projektarbetet gång har det framlagts förslag om att de personer som är aktiva i omvårdnaden om de äldre i stället för vårdpersonal skall benämnas *omvårdnadsansvariga*.

Då allt fler äldre bor kvar i den egna bostaden ökar behovet av mötesplatser för samvaro och aktiviteter. I äldreomsorgsplanen framhålls att staden på olika sätt skall stimulera tillkomsten av öppna verksamheter för social samvaro och aktiviteter. Förvaltningen instämmer i att det är mycket viktigt att arbeta med förebyggande insatser för de äldre. Som ett led i detta arbete stödjer förvaltningen det omfattande frivilligarbete som i stadsdelen främst bedrivs inom ramen för pensionärsorganisationernas

verksamheter. Olika pensionärsorganisationer har bl.a. gått samman i s k Allianser och inom ramen för Alliansernas verksamheter finns ett omfattande utbud av aktiviteter. Alliansernas verksamheter bidrar till att aktivera pensionärer i stadsdelen och förhindrar på så sätt ensamhet och isolering. Förvaltningens stöd består i att dels lämna ekonomiskt bidrag till de tre Alliansernas verksamheter och dels bekosta vissa lokaler.

I planen betonas att de särskilda boendeformerna i större utsträckning måste anpassas efter den enskildes individuella behov och utformas på ett sådant sätt att den enskilde i möjligaste mån inte skall behöva flytta när omvårdnadsbehovet förändras. Detta är även förvaltningens inriktning. Förvaltningen ställer sig dock tveksam till den föreslagna benämningen *vård- och omsorgsboende* som avses omfatta alla särskilda boendeformer. Enligt förvaltningens mening för denna benämning tanken i hög grad till den hälso- och sjukvård som ligger inom landstingets ansvarsområde. Förvaltningen förordar istället *äldreboende med speciella inriktningar* som den gemensamma benämningen för alla särskilda boendeformer.

Som framhålls i planen är medarbetarna den viktigaste kvalitetsfaktorn i äldreomsorgen. Förvaltningen har under ett antal år sökt projektmedel via EU för att ge möjlighet till fortbildning för personal inom äldreomsorgen. Via staden/kompetensfonden har utbildad personal fått möjlighet att genomgå grundutbildning.

Förvaltningen är glad att kunna konstatera de positiva resultaten av dessa satsningar. Förvaltningen kan även konstatera att omvårdnadsbehovet av bl.a. de äldre äldre blir allt tyngre. För att kunna svara upp mot de ökande kraven i arbetet är det önskvärt att utbildningen av personalen i högre grad får både medicinsk och social inriktning.

I äldreomsorgsplanen tas även upp om ledarskapets betydelse för en väl fungerande organisation. I detta sammanhang vill förvaltningen betona att ett gott och *nära ledarskap* utgör grunden för en väl fungerande verksamhet.

Äldreomsorgsplanen fokuserar också på ett nära samarbete mellan stadens äldreomsorg och landstinget och då med fokus på den enskildes behov. I stadsdelen finns sedan länge ett samarbete mellan stadsdelsförvaltningen, beställaren inom landstinget och stadsdelens vårdcentraler genom Stadsdelsrådet. Såväl övergripande som flera lokalt tecknade samverkansavtal/överenskommelser ligger som grund för samverkan mellan parterna. För att alla tillgängliga resurser, såväl ekonomiska som personella, på bästa sätt skall komma de äldre till del, är det enligt förvaltningens mening av yttersta vikt att samarbetet mellan stadens/stadsdelens äldreomsorg och landstinget utvecklas. Detta är även synpunkter som förs fram av stadsdelens lokala pensionärsråd.

Som inledningsvis framhölls anser förvaltningen att stadsdelens äldreomsorgs-verksamhet i tankar och genomförande är på god väg vad gäller samtliga de områden som tas upp i äldreomsorgsplanen. Inom verksamheterna kommer man naturligtvis att fortsätta arbetet inom ramen för de mål och strategier som utgör grunden för planen.

Med hänvisning till vad ovan anförts kan förvaltningen i allt väsentligt ställa sig bakom förslaget till Stockholms stads Äldreomsorgsplan 2006-2010.

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att överlämna och återopa tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av *Andrew Netzell* (kd), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Mats G Nilsson m.fl.* (m), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Didar Samaletdin m.fl.* (fp), bilaga 1.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 13 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Stockholms stads äldreomsorgsplan 2006-2010 ska ersätta äldreomsorgsplan för 2001-2005 som antogs av kommunfullmäktige i november 2000.

Inledningsvis vill förvaltningen framhålla att förslaget till äldreomsorgsplan för 2006-2010 är en god bit på väg att vara ett styrinstrument för stadens äldreomsorg. Själva dokumentet är tydligare än det förra. Vissa delar skulle kunna göras kortare genom att ta bort självklarheter, t ex den skrivning som finns om dagverksamhet där man beskriver fördelarna med dagverksamhet, den beskrivningen finns att tillgå i andra dokument. Det är viktigt att en plan är relativt kortfattad för att öka läsbarheten och tillgängligheten.

Beskrivningen av livskvalitet och de faktorer som nämns som viktiga är enligt förvaltningen mycket bra och lägger tonvikten på den individuella upplevelsen.

Planen ska utgöra det främsta styrinstrumentet för stadens äldreomsorg och från planen ska stadsdelsnämnderna utforma äldreomsorgens verksamheter utifrån lokala förutsättningar och behov.

Äldreomsorgsplanen kan vara ett bra styrinstrument för stadsdelsnämnderna men för att nämnderna ska kunna utforma sin verksamhet utifrån denna och använda de ekonomiska resurserna effektivt krävs en större tydlighet vad gäller insatsernas prioriteringar. Planen måste innehålla någon form av prioriteringar kopplade till inriktningsmål och prioriterade inriktningar. Då de ekonomiska resurserna är begränsade påverkar detta omfattningen av verksamheten och de individuella insatserna. Äldreomsorgen och framför allt äldreboenden med heldygnsoomsorg är ju en av kommunens mest kostsamma verksamheter. Därför är det särskilt när det gäller boende med heldygnsoomsorg viktigt att reda ut frågan. Det vore därför önskvärt med ett mer seriöst försök att reda ut den komplicerade frågan om hur stort inflytande man kan ge den enskildes egna önskemål om att av kommunen beviljas ett visst boende med heldygnsoomsorg, ställt i relation till den professionella behovsbedömningen och kostnaderna för kommunen.

Därefter vill förvaltningen framhålla vikten av att den årliga budgeten för äldreomsorgen har sin utgångspunkt i äldreomsorgsplanen - det ska finnas en röd tråd och

eventuella uppdrag ska följa planen. I den årliga verksamhetsberättelsen ska stadsdelsnämnderna redovisa hur äldreomsorgen bedrivs med utgångspunkt från äldreomsorgsplanens mål och strategier och här vill förvaltningen påminna om syftet med Integrerade LedningsSystem (ILS). Äldreomsorgen ska inte följas upp separat utan ingå i nuvarande budgetordning.

Äldreomsorgsplanen måste även vara tydligare när det gäller ansvarsfördelningen. Vad som åligger stadsdelsnämnderna och vad som åligger staden. Ett exempel: Under målet för äldreomsorgen 2006-2010 finns ett antal strategier, bl.a. "Det ska finnas vård- och omsorgsboende med speciella inriktningar som tillgodoser äldres olika behov". Detta är oerhört viktigt men som det ser ut idag så ligger det på respektive stadsdelsnämnd att ta initiativ till att starta sådana. Även om flera stadsdelsnämnder planerar gemensamt så måste någon nämnd ta på sig planerings- och genomförandeansvaret samt det ekonomiska ansvaret både för själva byggnationen/omvandlingen men även för driften. Många stadsdelsnämnder planerar idag men drar sig sedan ur av rädsla för kostnaden och resultatet kan bli att det kan saknas en del "smala" boenden. I dessa fall borde staden ta ett tydligare initiativ och ledning och det bör enligt förvaltningen tydligt framgå av äldreomsorgsplanen. Man förespeglar många intressegrupper alternativa boenden som sedan inte blir av. Det räcker inte med att staden "genom bokslutsavsättningar reserverat medel för ny-, om- och tillbyggnad av särskilda boendeformer för äldre" som det beskrivs i förslaget till ny äldreomsorgsplan.

Samma tydlighet vad gäller ansvarsfördelningen måste även gälla mötesplatser för äldre. I förslaget står att "det är angeläget att staden på olika sätt stimulerar tillkonsten av öppna verksamheter för samvaro och aktiviteter". Detta är enligt förvaltningen viktiga komplement till övrig äldreomsorg och kan även förebygga och eller uppskjuta behov av andra insatser. Dessa mötesplatser ska enligt förvaltningen vara en tillgång för stadens alla äldre och det bör förtydligas i äldreomsorgsplanen och i budgeten vad stadsdelsnämnderna ska ansvara för och vad staden ska ansvara för. Text budgeterar fullmäktige idag särskilda anslag för öppna verksamheter som Mariahissen, Tellus och Vasaträffen men inte för Baltzar som är en liknande verksamhet på Kungsholmen.

Stöd- och hjälpinsatser i det ordinära boendet

Inledningsvis sägs att planen fokuserar särskilt på stöd- och hjälpinsatser i det ordinära boendet. Förvaltningen instämmer i det som sägs men det finns inte heller här någon prioritering av insatser eller något ställningstagande hur och när insatser ska ges eller när det krävs att den enskilde flyttar till särskilt boende. Är det så att kvarboende ska gälla till livets slut med alla de insatser som detta kan kräva så bör ett politiskt ställningstagande göras.

Förvaltningen anser i likhet med kommunstyrelsens pensionärsråd att ordet spetskompetens bör bytas ut mot specialistkompetens.

Under avsnittet Korttidsvård frågar sig förvaltningen vad den sista meningen betyder; "Korttidsvård ska i första hand bedrivas på särskilda enheter och endast i undantagsfall inrymmas i särskilda boenden"? Detta måste förtydligas. Menas att korttidsplatser inte får finnas insprängda bland övriga platser utan måste förläggas till särskil-

da enheter inom ett äldreboende eller att det ska finnas särskilda korttidsboenden som inte alls har vanligt äldreboende?

Särskilda boendeformer

I första stycket under rubriken Särskilda boendeformer finns en mening som lyder "För att underlätta kvarboende i särskilda boendeformer ska dessa utformas efter den enskildes behov istället för att den enskilde ska flytta när omvårdnadsbehovet förändras". Denna mening väcker en del undringar och texten kring detta behöver utvecklas ytterligare. Förvaltningens uppfattning är att alla särskilda boendeformer ska utformas så att den enskilde inte ska behöva flytta om omvårdnadsbehovet ökar. Förvaltningens uppfattning är också att det endast undantagsvis inte går att bo kvar. Det är viktigt att man ser till den enskildes hela situation för att klara omvårdnaden även i svåra situationer.

Vidare föreslås en namnändring - servicehus, ålderdomshem, gruppboende och sjukhem ska gemensamt benämnas vård- och omsorgsboende. Förvaltningen har sedan länge försökt att i alla sammanhang frånga dessa benämningar och istället använda begreppet äldreboende med somatisk respektive demensinriktning för äldreboende med heldygnsomsorg. Förvaltningen tycker inte att det föreslagna namnet är bra. Det kan lätt blandas ihop med boenden för funktionshindrade, det är ganska långt och omständligt för allmänheten att lära sig att använda och det passar inte in på servicehusboende. Förvaltningen föreslår istället begreppen servicehus, seniorboende och äldreboende med inriktning soma alternativt demens. Vill man ha ett enda samlingsbegrepp så är äldreboende bättre än vård- och omsorgsboende. Om en namnändring ändå kommer till stånd måste ändringen få genomslag i ekonomi-, uppföljnings- och paraplysystemen.

I förslaget står att alla boenden ska ses som en gemensam resurs för staden. I detta instämmer förvaltningen. Erfarenheten visar dock att det kräver ett bättre gemensamt system för fördelning av lediga platser. Ett sådant system skulle också kunna ge ett större utbud av platser att välja bland för biståndshandläggarna i samråd med de gamla och deras anhöriga.

Personalen

Tredje stycket handlar om diskriminering. Där står "Det ska finnas strategier för hur sådana situationer ska hanteras inom verksamheten". Det behöver förtydligas vem som ska formulera dessa strategier. Överhuvudtaget är sådana vaga formuleringar inte att föredra i den här typen av dokument.

Äldres inflytande och delaktighet i beslut och insatser

I förslaget står "När det gäller den enskildes livssituation ska inflytande och delaktighet garanteras i alla beslut och insatser som rör denne". Om den enskildes önskemål strider mot SoL eller stadens riktlinjer är det inte säkert att den enskildes önskemål kan uppfyllas och förvaltningen anser att denna text bör ändras i sin formulering så att inga falska förhoppningar förespeglas den enskilde.

Texten fortsätter "Den enskilde ska också, så långt det är möjligt, kunna påverka val av särskilt boende". Under avsnittet om särskilda boendeformer finns formuleringen "Med detta ökar den enskildes rätt att välja boende". Äldreboende med heldygnsomsorg är en av kommunens mest kostsamma verksamheter. Därför är det viktigt att lite mer seriöst försöka reda ut den komplicerade frågan om hur stort inflytande man kan ge den enskildes egna önskemål om att beviljas ett visst boende med heldygnsomsorg av kommunen, ställt i relation till en professionell behovsbedömning och kostnaderna för kommunen.

Rättssäkerheten i handlägningsprocessen

"Alla insatser ska utgå från likställighetsprincipen vilket innebär att äldre i Stockholms stad ska ha samma förutsättningar och möjligheter till äldreomsorg oavsett var i staden de bor. Alla beslut om bistånd ska utgå från den enskildes individuella behov. Det är också viktigt att beakta att behoven av insatser ska bedömas lika oavsett kön. "Enligt förvaltningen finns det en motsättning i denna text. Å ena sidan ska bistånd utgå från individuella behov och samtidigt ska behoven var lika oavsett kön. Detta bör utvecklas, antingen här eller i riktlinjerna för biståndshandläggning.

Frågan om dokumentation bör enligt förvaltningen belysas ytterligare för att stärka rättssäkerheten. Den finns beskriven under rubriken Metoder för kvalitetsuppföljning och är där kopplad till uppföljningen av beviljade insatser. Den är kanske ännu viktigare ur den enskildes rättssäkerhetsperspektiv och bör därför enligt förvaltningen flyttas till detta avsnitt och texten bör utvecklas.

Samplanering mellan stadsdelsnämnderna vid omstrukturering av särskilda boenden

Alla särskilda boendeformer ska vara en gemensam resurs för staden och samplanering ske mellan stadsdelsnämnderna vid omstrukturering. Så sker redan idag och Kungsholmens stadsdelsnämnd samverkar framför allt med Norrmalm och Östermalm. Det finns, som tidigare beskrivits, problem med denna samplanering, framför allt vad gäller kostnadsansvaret.

Liljeholmens stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att

1. Föreslå att kommunfullmäktige antar den föreslagna äldreomsorgsplanen för Stockholmsstad år 2006-2010.
2. Överlämna detta tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamoten *Daniel Somos*, tjänstgörande ersättarna *Anita Schneider* och *Peter Schwinn* (alla m), bilaga 1.

Reservation anfördes av ledamöterna *Karin Berggren* och *Elisabet Abelson* (båda fp), bilaga 1.

Reservation anfördes av ledamoten *Andreas Sturesson* (kd), bilaga 1.

Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 15 augusti 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningen tycker att den nya äldreomsorgsplanen belyser de frågor som är viktiga för en väl fungerande äldreomsorg.

Planens mål och strategier ställer samtidigt krav på att stadsdelsnämnderna får tillräckligt med resurser. Ett angeläget område är här utvecklingen av den framtida hemtjänsten. Andra områden är fortsatt utveckling av samverkan med landstinget och stöd till anhöriga. Gemensam planering av de särskilda boendeformerna är ytterligare en angelägen fråga.

De äldres behov ser olika ut i stadsdelarna och äldreomsorgs verksamheter måste därför byggas upp utifrån lokal förutsättningar och behov.

Förvaltningen vill framföra att det är viktigt att staden begränsar olika plan-dokument för att underlätta stadsdelsnämndernas tillämpning av det integrerade ledningssystemet (ILS).

Förvaltningen föreslår att kommunfullmäktige antar den nya äldreomsorgsplanen för perioden 2006-2010.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005

1. Att överlämna och återropa tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Att därutöver anföra följande:

- Äldre över 80 år bör få möjlighet till hemtjänst utan biståndsprövning.
(a)
- Rent allmänt behöver biståndsbedömningen bli mer generös.
- Det är viktigt att äldre med hemtjänst som har behov av ledsagning för att komma ut erbjuds detta. Möjligheten att komma ut t.ex. för att träffa andra, är mycket betydelsefull för att undvika social isolering.
- Maten till de äldre är mycket viktig. Den bör vara god och näringsrik och helst också ekologisk och lokalt producerad.
- Pensionärsrådets synpunkter bör beaktas.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Pär Hommerberg* (fp), tjänstgörande ersättaren *Per Hallerby* (fp), ledamöterna *Jonas Nilsson* (m), *Gunnel Laufke* (m) och *Sonja Gräns* (m), bilaga 1.

Pär Hommerberg (fp) och *Jonas Nilsson* (m) ansluter sig dock till de fyra sista punkterna i anförandet.

Reservation anfördes av ledamoten *Torbjörn Andring* (kd), bilaga 1.

Maria-Gamla stans stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 6 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen har tagit del av äldreomsorgsberedningens förslag till äldreomsorgsplan 2006-2010 och ställer sig till största delen bakom förslaget till ny äldreomsorgsplan.

Den fokusering på den enskilde individens behov och önskemål som genomsyrar äldreomsorgsplanen överensstämmer enligt stadsdelförvaltningen med allmänhetens syn på framtidens äldreomsorg.

Områden som stadsdelsförvaltningen särskilt vill framhålla som viktiga under perioden är biståndsbedömda dagverksamheter, stöd- och hjälpinsatser till anhöriga/närstående och en konkret samverkan mellan staden och landstinget.

Synpunkter på innehållet i äldreomsorgsplanen lämnas under följande rubriker:

Mål för äldreomsorgen 2006-2010

Stadsdelsförvaltningen föreslår följande målformulering "Äldre personer i Stockholm stad ska ges förutsättningar att få leva under goda och trygga levnadsförhållanden". Det i remissen formulerade målet upplevs som vagt och ordet "ges" föreslås därför förstärkas med "ska".

Samhällsplanering

Bostadsanpassning är ett sätt att underlätta för många äldre att bo kvar i den egna bostaden. Idag är det till större delen landstinget som ansvarar för att den enskildes bostad blir bostadsanpassad. För att den enskilde ska kunna skrivas ut till egna hemmet efter en sjukhusvistelse krävs oftast en anpassning av bostaden. Sjukhusens arbetsterapeuter gör en bedömning av behovet av bostadsanpassning och beställer utförandet av Bostadsanpassningsbyrån. Under den tid det tar att anpassa den enskildes bostad måste staden ordna med annat boende. Detta medför höga kostnader för stadsdelsnämnderna. Stadsdelförvaltningen föreslår en översyn av ansvaret för bostadsanpassningen i syfte att påskynda utförandet av anpassningen.

Stadsdelsnämndens pensionärsråd har en viktig roll i samhällsplaneringen. De ska bevaka de äldres rättigheter och möjligheter inom stadsdelsområdet

Mötesplatser för äldre

Mötesplatser för gemensamma aktiviteter och social samvaro som är öppna för alla äldre är ett viktigt komplement till den lagstyrda äldreomsorgen. Det finns idag mötesplatser inom stadsdelarna som inte är kända av de äldre medborgarna. Stadsdelsförvaltningen föreslår att det i äldreomsorgsplanen skrivs in att stadsdelsnämnderna har en skyldighet att sprida information om de befintliga mötesplatserna för äldre.

Hemtjänst

Alla som har hemtjänst ska känna sig trygga med den vård och omsorg som ges i hemmet. För att säkerställa tryggheten föreslår stadsdelsförvaltningen att det i äldreomsorgsplanen skrivs in att ett "hemtjänstkontrakt" utifrån biståndsbeslut och arbetsplan upprättas mellan den enskilde och utföraren av hemtjänsten.

Korttidsvård

För anhöriga/närstående till äldre i eget boende utgör korttidsvård en viktig stödinsats. Det är angeläget att det finns korttidsvård med olika inriktningar för att kunna tillgodose skiftande behov. Det finns idag en grupp äldre med behov av eftervård/ vardagsrehabilitering som hamnar i en gråzon efter en sjukhusvistelse då landstinget bedömt dem som ej rehabiliteringsbara och staden inte har något lämpligt boende att erbjuda. Stadsdelsförvaltningen föreslår att det skapas en form av konvalescens/korttidsvård för denna kategori av äldre i samverkan mellan staden och landstinget. En annan svårplacerad målgrupp är de personer som har demenshandikapp. Stadsdelsförvaltningen föreslår att det tillskapas korttidsvård med demensinriktning.

Särskilda boendeformer

Stadsdelsförvaltningen anser att det är olyckligt att byta namn på de särskilda boendeformerna för äldre. Det kan finnas en risk för att begreppet vård- och omsorgsboende sammankopplas med landstingets sjukvård eller omsorgen för funktionshindrade. Begreppet "äldreboende", som blivit ett samlingsnamn för servicehus, ålderdomshem, gruppbostad och sjukhem, är numera känt hos allmänheten och borde vara kvar som benämning på särskilda boendeformer. Då äldreboendet har en speciell inriktning föreslår stadsdelsförvaltningen ett tillägg med inriktningen, till exempel äldreboende med demensinriktning.

Det är viktigt med en samplanering av boendefrågor mellan stadsdelsnämnderna. Alla stadsdelsnämnder kan inte bygga eller inrätta äldreboenden med speciella inriktningar. För att stadens gemensamma resurser i form av äldreboenden ska fungera som en gemensam resurs bör det på central nivå inom staden finnas ett övergripande ansvar för planeringen av äldreboenden. Råd och stödjande funktion i bostadsplanering gentemot stadsdelsnämnderna bör också finnas på central nivå.

För att stadsdelsnämnderna ska ha kännedom om det utbud av äldreboenden som finns inom staden och kunna erbjuda äldre det boende som den enskilde har behov av måste det finnas en övergripande förteckning på utbudet. Stadsdelsförvaltningen föreslår att avdelningen för äldreomsorg på central nivå får ansvaret för att denna förteckning över äldreboenden finns och hålls aktuell.

Stadens hälso- och sjukvård

Inom de särskilda boendeformerna har landstinget ansvaret för läkarinsatserna.

För att uppnå likställighet för de äldre föreslår stadsdelsförvaltningen att staden och landstinget gör en överenskommelse om läkarinsatsernas omfattning och att läkarna bör ha specialistkompetens som geriatriker.

Den optimala läkemedelsgenomgången är när apotekets farmaceut deltar. Kostnaden för denna form av läkemedelsgenomgång är hög för stadsdelsnämnderna. Stadsdelsförvaltningen föreslår en formalisering av läkemedelsgenomgångarna för att säkerställa likställigheten och att kostnadsansvaret delas lika mellan staden, landstinget och staten.

Personalen

Strategin att anställda ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer bör ersättas med "Anställda inom äldreomsorgen ska ha *adekvat* kompetens som svarar mot de krav verksamheten ställer". Stadsdelsförvaltningen anser att begreppet hög kompetens måste definieras om det ska kvarstå.

Norrmalms stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 följande.

1. Remissen besvaras i huvudsak med stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.
2. Stadsdelsnämnden föreslår därutöver att följande skrivs in i äldreomsorgsplanen:
 - flerbäddsrummen i stadens vård- och omsorgsboenden med inriktning mot demens ska vara avvecklade senast under år 2007
 - de äldre som inte själva kan ta sig ut utanför bostaden ska ha rätt till bistånd med promenad minst tre gånger per vecka i den form de själva väljer
 - äldre som inte själva kan utföra städning ska ha rätt till bistånd med detta
minst var fjortonde dag
 - det är av särskild vikt att behovet av en god och värdig vård i livets slutskede tillgodoses

Reservation anfördes av ledamoten *Gunilla Reuterskiöld m.fl.* (fp), ledamoten *Sebastian Cederschiöld m.fl.* (m) och ledamoten *Anders Broberg* (kd), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Hans Enroth* (v), bilaga 1.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 12 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Norrmalms stadsdelsförvaltning är en av de förvaltningar som har haft representanter med vid utarbetandet av äldreomsorgsplanen. Detta innebär att stadsdelsförvaltningen redan i detta skede har lämnat synpunkter och som i all väsentlighet har inarbetats.

Stadsdelsförvaltningens uppfattning är att förslaget till äldreomsorgsplan är väl genomarbetat och har ett innehåll som stadsdelsförvaltningen ställer sig bakom. Stadsdelsförvaltningen vill dock passa på att framföra ett par synpunkter som är av en mer övergripande/generell karaktär.

Nationellt definierat samlingsnamn för boende för äldre

Det finns ett antal begrepp som används som samlingsnamn för boende för äldre, exempelvis kan nämnas särskilt boende, äldreboende samt vård- och omsorgsboende. I lagstiftningen används begreppet särskilt boende men begreppet är varken definierat i lagstiftning eller förarbeten. I förslaget till äldreomsorgsplanen föreslås för Stockholms stad den gemensamma benämningen vård- och omsorgsboende. Stadsdelsförvaltningens uppfattning är, i likhet med slutbetänkandet "Äldrepolitik för framtiden - 100 steg till trygghet och utveckling med en åldrande befolkning (SOU 2003:91)", att det ska finnas ett nationellt definierat begrepp. Det skulle underlätta information till den enskilde och förenkla jämförelse mellan olika kommuner.

Enskildes valmöjligheter när det gäller boende

Genom att Stockholms stad har omstrukturerat ett antal servicehus till seniorbostäder med hyresrätt har de äldres valmöjlighet när det gäller boende ökat. För att ytterligare öka denna valmöjlighet anser stadsdelsförvaltningen att stöd även bör ges till alternativa driftformer som exempelvis äldrekooperativ.

Kompetens

I äldreomsorgsplanen liksom i många andra sammanhang betonas vikten av att medarbetarnas kompetens ska ökas genom olika utbildningssatsningar. Stadsdelsförvaltningen vill i sammanhanget framhålla att kompetens är mycket mer än de kunskaper som förvärvas genom utbildning. Kompetens är en kombination av kunskap, förvärvad erfarenhet, personlig mognad och förmågan att kunna använda detta. Härav anser stadsdelsförvaltningen att värdet av validering bör beaktas. Regeringen ger följande definition av begreppet validering: "Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats." Validering syftar således till att omvandla faktisk kompetens till formell kompetens.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslutade den 25 augusti 2005 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes av *Kerstin Gustavsson m.fl. (m)*, bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Dikran Disom m.fl. (kd)*, bilaga 1.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 18 juli 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen överensstämmer i stort med äldreomsorgsplanens inriktning och innehåll men vill komplettera med följande synpunkter:

- Antalet äldre i Rinkeby förväntas öka vilket är tvärtemot övriga stadsdelar
- All personal som arbetar inom äldreomsorgen måste ha erforderlig grundutbildning och gedigen erfarenhet, särskilt uppmärksamhet bör fästas på dem som arbetar inom den öppna hemtjänsten
- Tydliga krav på privata utförare, gällande personalens kompetens, bör finnas före tillståndsgivning
- Omsorgsintervallet mellan seniorboende och gruppboende blir i många fall alltför stort om satsningen på seniorboende kommer att ske på bekostnad av servicehusen
- Öppna verksamheter bör organiseras som komplement till boende i egna hem eller seniorboende
- Om frivilligorganisationerna övertar ansvaret för de sociala och stödjande verksamhetsgrenarna och den kommunala äldreomsorgen mer och mer fokuserar på enbart fysisk omvårdnad står detta i motsatsförhållande att äldreomsorgen ska bli en utvecklingsinriktad och attraktiv arbetsplats
- På grund av socioekonomiska orsaker kan vissa stadsdelars äldreomsorg vara mer resurskrävande än andra stadsdelars varför dessa skillnader bör utgöra grunden för en rättvis schablonfördelning

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämna det till kommunstyrelsen som sitt svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Billy Östh m.fl.* (m), ledamoten *Anna Eklund m.fl.* (fp) och ledamoten *Ewa Samuelsson* (kd), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ledamoten *Birgitta von Nandelstadh* (mp), *bilaga 1*.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 30 juni 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Avsnitt 1.03 Förslagets formulerade mål och strategier är lätta att ge samtycke till. De täcker in hela den komplexa grupp som äldre personer över 65 år utgör. Här finns strategier för friska, ”unga” och aktiva pensionärer men också för äldre äldre med stora vård- och omsorgsbehov. Även omtanke om anhöriga och närstående samt vikten av god vård i livets slutskede nämns i de förklarande texterna. Stadsdelsförvaltningen

stödjer formuleringarna av mål och strategier i förslaget för den nya äldreomsorgsplanen.

Förvaltningen har däremot en del kommentarer till de förklarande texterna i förslaget.

Förebyggande arbete

I förslaget betonas betydelsen av seniorbostäder och gemensamma möteslokaler i närområdet för att förebygga fysisk och psykisk ohälsa och öka oberoende och självständighet för den äldre. Förvaltningen instämmer i skrivelsen. Framförallt de äldre personer som är relativt aktiva och resursstarka kan genom ett anpassat boende och meningsfull fritid förlänga tiden i ett friskt och normalt åldrande.

Det kan däremot finnas större svårigheter att med kommunens resurser möta de sociala behoven hos personer med stora vård- och omsorgsbehov. I förslaget nämns betydelsen av samarbete med frivilligverksamheter och bostadsföretag. Här finns dock oftast inte den professionella kompetens som i vissa fall kan behövas i kontakten med mycket resurssvaga personer.

Stöd och hjälp i ordinärt boende

För att kunna klara ett kvarboende trots stora vård - och omsorgsbehov stöder förvaltningen helt skrivelsen om betydelsen av en väl utbyggd hemtjänst. Det ställs idag mycket stora krav på personal, väl utvecklade arbetsformer och i vissa fall även teknik för att klara en professionell hemvård med god kvalitet. Detta är alla viktiga utvecklingsområden i förvaltningens hemtjänstverksamheter. I förslaget beskrivs några viktiga kriterier för trygghetskänslan. Kontaktmannaskap, personkontinuitet och spetskompetens. Förvaltningen erbjuder kontaktman till alla brukare och deras anhöriga/närstående som så önskar. Det skulle kunna ses som en bastjänst. Kvalitet i tjänsten blir det när kontaktpersonen har adekvat kompetens och han eller hon kan bygga en förtroendefull relation med alla berörda. Likaså kan i vissa fall en jämn och hög kompetensnivå i arbetsgruppen och gemensamma värderingar och förhållningssätt kompensera en lägre personkontinuitet.

Stadsdelsförvaltningen har mycket goda erfarenheter av verksamheten med korttidsvård och stödjer därför den positiva skrivelsen om denna vårdform. Stadsdelens korttidsverksamhet erbjuder boendebedömningar avlastning och växelboende med mycket goda resultat för både den äldre och äldreomsorgens verksamheter. För rehabilitering och eftervård finns däremot en otydlighet kring gränsdragningar för ansvarsområden, huvudmannaskap och därmed också finansiering. En problematik som snarast borde lösas för att möjliggöra en utvecklad, mer flexibel och mer effektiv korttidsvård.

Särskilda boendeformer

Begreppet "Särskilda boendeformer" har blivit ett vedertaget namn för alla de boendeformer som inte innebär så kallat "kvarboende" eller "ordinärt boende". Av den anledningen ser förvaltningen inte någon vinst med att ändra till "vård - och omsorgsboen-

de” som remissen föreslår. Vård och omsorgsboende kan eventuellt också ge associationer bakåt i tiden till ett mer institutionsliknande boende än det ”särskilda boende” som idag används.

Förvaltningen stödjer förslaget att avveckla flerbäddsrumsrummen och fortsätta planera för mindre enheter. Förvaltningen vill dock här betona betydelsen av att det också finns andra möjligheter än ensamboende. Flexibla lösningar på individuella behov för boendet ska alltid kunna erbjudas. Exempelvis bör det finnas färdigmöblerade rum med möjligheter för närstående att övernatta. Detta för att kunna erbjuda omvårdnad i livets slutskede. Det finns personer som inte vill bo ensamma utan hellre delar rum. Självklart bör det också finnas möjligheter för makar och sammanboende att kunna fortsätta leva och sova tillsammans, något de kanske gjort under de senaste femtio åren av sitt liv. Ett påtvingat särboende på grund av för små rum bör undvikas.

Stadens hälso- och sjukvård

I remissen nämns hälso- sjukvårdsansvaret upp till och med sjuksköterskenivå. Här bör också nämnas medicinskt ansvarig sjuksköterskas (MAS) ansvarsområde för kvalitet och säkerhet inom sitt verksamhetsområde. I arbetsuppgifterna ligger bland annat att säkerställa läkemedelshanteringen, utveckla ett bra avvikelshanteringssystem samt granska omvårdnadsdokumentationen. MAS ska generellt följa upp att den äldre som bor i särskilt boende erbjuds en god och säker hälso- och sjukvård där det lokala övergripande samarbetet med landstinget och samordnade insatser mellan olika vårdgivare ingår.

Förvaltningen stödjer också i övrigt det som skrivs om vikten av en kvalificerad kommunalt driven hälso- och sjukvård med hög kvalitet även vid livets slut.

Stöd till anhöriga och närstående

Stadsdelsförvaltningen har under flera år kunnat erbjuda anhängcirkclar. Det professionella stödet till anhöriga i form av gruppsamtal, individuella samtal och ren praktisk hjälp är ett viktigt utvecklingsområde. Argumenten för att stödjä och avlasta anhöriga och närstående är både humana och ekonomiska. Många äldre slits idag hårt både psykiskt och fysiskt av att leva nära en vårdkrävande maka/make. Även vuxna barn – ofta döttrar – har svårt att klara oro och dubbelarbete med eget arbete, familj och gamla föräldrar.

Behoven och utvecklingsmöjligheterna är stora men resurserna begränsade. Förvaltningen har därför också mycket goda erfarenheter av samarbetet med frivilligorganisationer i anhängstödet. Den ”vardagliga” kontakt och flexibla stöd som föreningsverksamhet och frivilliginsatser ofta kan erbjuda blir därför mycket värdefulla för både den enskilde och verksamheterna.

Personal

Förvaltningen har flera pågående utvecklingsinsatser för chefers, ledares och medarbetares kompetensutveckling. Gränsdragningar mellan brukares och närståendes rätt till inflytande å ena sidan och konsekvenser för verksamhet och enskilda medarbetare är ett exempel på den komplexitet i kompetenser som krävs av en professionell personalgrupp.

Förvaltningen ser kompetensutveckling för både medarbetare och verksamheter som ett prioriterat område.

Samverkan med landstinget

Nätverksarbete och samverkansgrupper mellan *alla* berörda huvudmän är ett av de bärande arbetssätten i de flesta utvecklingsinriktade verksamheter i samhället. De utgör också en av de naturliga arenorna för lärande i arbetet och en grund för direkt och indirekt kompetensutveckling. Stadsdelsförvaltningen ingår också i ett flertal samverkansgrupper. Ett angeläget förbättringsarbete är nu att söka mäta effekter, kostnader och förmodade vinster av arbetsformen. Något som får ses som en del i kvalitetsarbetet.

God kvalitet i äldreomsorgen

Remissen nämner flera viktiga kvalitetsområden för stadens äldreomsorg. Vikten av inflytande och delaktighet, säkerhet, information, forskning och utveckling samt metoder för uppföljning. Förvaltningen saknar dock omnämmandet av MAS som en av de viktiga garanterna för hälso- sjukvårdens kvalitetssäkring i kommunen.

I övrigt instämmer förvaltningen i författarnas problematisering kring svårigheterna med att mäta och uppskatta det subjektiva begreppet livskvalitet. Upplevelse av livskvalitet är ett svårgripbart värde som är en utmaning att försöka mäta.

Med dessa tillägg stödjer Skarpnäck stadsdelsförvaltning förslaget till ny äldreomsorgsplan.

Skärholmens stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att godkänna och överlämna förvaltningens remissvar, samt att därutöver anföra följande.

Det är glädjande att se att förslag till ny Äldreomsorgsplan för perioden 2006-2010 lyfter fram vikten av en tydlig organisation för att möta de behov som finns i vår stadsdel liksom i hela staden.

I nämnden har vi aktivt verkat för att Frösättras A-hus omvandlats till servicehus istället för studentbostäder (beslut om studentbostäder föregående majoritet).

Vi instämmer i Stockholms kommunstyrelsens pensionärsråd tillägg vad gäller sid. 8 rubrik *Seniorboende*

”För det nya seniorboendet i f.d. servicehus, i samråd med fastighetsägaren, ställas krav på minimistandard i fråga om bland annat service, bemanning och gemensamma lokaler.

Liksom

Självklart skall alla nyproducerade bostäder utformas med hänsyn till äldres behov.”

Vi vill även understryka den del i texten på sid. 8 rubrik *Mötesplatser* för äldre. Stadsdelsnämnden tillskriver stor vikt att mötesplatser för samvaro och aktiviteter möter de behov som finns. Vi ser här de lokala pensionärsorganisationerna och vårt pensionärsråd som viktiga samarbetspartners.

Under rubriken *Inflytande* och delaktighet på sid. 15

Redan i dag arbetar vi mycket aktivt för att stärka den lokala demokratin och medinflytande och välkomnar därför texten som klart och tydligt visar den äldres/anhörigs rätt att vara med och påverka.

Under rubriken *Kultur* på sid. 16

Här vill vi understryka vikten av att ha ett helhetsperspektiv vad gäller kulturupplevelser och utbyte, där möten mellan olika åldrar kan ske på ett naturligt sätt.

Reservation anfördes av ledamoten *Bibbi Lagerqvist m.fl.* (m), vice ordföranden *Jan Jönsson m.fl.* (fp), samt ledamoten *Mikael Nordstedt* och tjänstgörande ersättaren *Hana Tolunay m.fl.* (kd), bilaga 1.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande är i huvudsak av följande lydelse.

Målet för äldreomsorgen 2006-2010 är att äldre i Stockholms stad ges förutsättningar att leva under goda och trygga levnadsförhållanden.

Både målet och de sex strategier som anges i planen överensstämmer helt med stadsdelsnämndens mål för äldreomsorgen i Skärholmen.

Målen är att :

Hemtjänsten ska utvecklas för att klara att ge vård- och omsorgsinsatser i enlighet med en allt äldre befolknings behov och önskemål.

Brukarinflytandet ska utökas i frågor som gäller äldre.

Brukaren ska försäkras självbestämmande, delaktighet och ansvar i egen vård och omsorg.

Stöd och avlastning till anhöriga ska utvecklas.

Omhändertagandet inom särskilda boendeformer ska utarbetas efter individuella behov.

Förståelsen och kunskapen om dementa personers specifika behov ska utvecklas.

Samarbetet med landstinget, frivilligverksamheter, pensionärsorganisationer, bostadsbolag etc. måste komma till stånd för att bl.a. stimulera till tillkomsten av öppna verksamheter för samvaro och aktiviteter.

Personalen ska ha möjlighet till utveckling, avancemang och spetskompetens i god och tillåtande arbetsmiljö med inflytande över både arbetssituation och arbetstider.

Samverkan/ samplanering av särskilda boendeformer är nödvändig som en gemensam resurs för staden. Fler profilboenden kan komma att behövas

Stadsdelsnämnden tycker vidare att förslaget om en gemensam benämning för alla särskilda boendeformer till är bra. Den nya benämningen *vård- och omsorgsboende* markerar tydligare boendeformernas struktur och innehåll men ger samtidigt möjlighet till varje enhets egen profil efter de boendes behov och önskemål.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att som remissyttrande överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Ann-Katrin Åslund* (fp), ledamöterna *Ole-Jörgen Persson* (m), *Patrick Simonson* (kd), *Christer Grunder* (m), *Bengt Porseby* (fp) och *Markku Sirviö* (m), bilaga 1.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 27 juli 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Den föreslagna planen för äldreomsorgen 2006-2010 är i stort sett bra. De intentioner som staden har för att de äldre ska leva ett bra liv med god livskvalitet är väl beskrivna. Äldreomsorgen skall naturligtvis arbeta på ett sådant sätt så att dessa intentioner blir verklighet. Det som saknas i dokumentet är en koppling till resurser. Ska äldreomsorgen leva upp till planen måste verksamheten ges rimliga resurser. Det är viktigt för trovärdigheten att de uppsatta målen realistiskt går att uppnå. Det är därför viktigt att slå fast att det måste vara en stadsövergripande fråga att i fördelning av resurser ge verksamheterna det utrymme.

Nationella mål

År 1998 antog Riksdagen följande mål för äldrepolitiken

- Äldre ska åldras i trygghet och med bibehållet oberoende
- Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag
- Äldre ska bemötas med respekt
- Äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg

Det är naturligtvis viktigt att påpeka att det inte är enbart kommunernas äldreomsorg som har ansvar för att uppnå målen. Även stadsplanerare och bostadsbyggare behöver ta sitt ansvar.

Befolkningsutveckling

Enligt gjorda prognoser för Stockholm kommer antalet äldre över 65 att öka från och med 2006. Andelen äldre över 80 år kommer däremot att minska fram till år 2018. Totalt beräknas dock antalet äldre omsorgstagare minska successivt under perioden 2006-2018. De största förändringar sker i centrala staden. Spånga-Tensta är en av de stadsdelar där antalet äldre inte förväntas minska utan tvärtom öka något.

Ekonomiska konsekvenser

Förändringar av antalet omsorgstagare innebär att verksamheterna måste anpassas. Det uttalas klart och tydligt att äldreboenden över staden måste ses som en gemensam resurs. Vid planering av förändringar som nedläggningar alternativt nybyggnation måste en planering ske gemensamt mellan stadsdelarna enligt förslaget.

Det är dock viktigt att påpeka att det finns svårigheter i detta. Vår erfarenhet är att de allra flesta äldre som är i behov av dygnetruntomsorg vill bo kvar i närområdet. Ett fåtal vill flytta till annat område. Däremot kan anhöriga vilja flytta den äldre. För äldreomsorgen är det viktigt att komma ihåg att vi i första hand ska tillgodose de äldres önskemål.

Mål för äldreomsorgen 2006-2010.

Äldre i Stockholm skall ges förutsättningar att leva under goda och trygga levnadsförhållanden.

- Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt dela i samhällsplaneringen
- Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger de äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden
- Det ska finnas vård- och omsorgsboende med speciella inriktningar som tillgodoser de äldres olika behov
- Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående
- Anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer
- Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov.

Förebyggande arbete

Det är enligt förslaget till äldreplan viktigt att i samhällsplaneringen se till att den enskildes boende och närmiljö fungerar även när man kommer upp i åldern. Under senare år har åtgärder vidtagits som istället försvårar och gör att behov av hjälp uppstår tidigare än vad som skulle behöva vara fallet. Exempel på detta är gemensamma tvättstugor som inte ligger i huset och borttagande av sopnedkast.

Det är viktigt att seniorboende med hyresrätt också byggs för att möjliggöra för äldre utan kapital att byta till ett bekvämare boende. I och med att servicehuslägenheterna numera endast beviljas till personer med stor omvårdnadsbehov finns det en grupp äldre som med ett mer anpassat boende skulle kunna klara sig utan hjälp längre. Tillgång till hiss kan t.ex. innebära att man längre klarar att komma ut och göra sina inköp själv.

I ett läge med hårt ansträngd ekonomi finns inte stora möjligheter att ha öppna sociala verksamheter. Med tanke på hur viktigt det är med aktiviteter och social samvaro skulle en satsning på sådan verksamhet tillsammans med föreningar kunna ge högre livskvalitet för många.

Stöd och hjälp i ordinärt boende

Det är viktigt att satsa på kompetensutveckling inom hemtjänsten. Med allt fler som väljer att bo längre hemma ställs nya krav. Om gårdagens hemtjänst i huvudsak arbetade med serviceinsatser arbetar dagens hemtjänst med omvårdnadsinsatser. Detta ställer helt nya krav på personalen. Det är också viktigt att satsa mer för att höja statusen på arbetet så vi kan fylla upp efter alla kommande pensionsavgångar. Det påpekas mycket riktigt i planen att det av naturliga skäl blir svårt med kontinuitet i ärenden där det pågår insatser dygnet runt. De som har sådana behov tvingas att möta många olika personer.

Det är också viktigt att påpeka att i syfte att få budgeten i balans tvingas verksamheterna till olika effektiviseringar som också innebär att varje person kan komma att få

insatserna utförda av flera olika. Exempel på detta är att speciellt städfirmor kan anlitas, matleveranser sköts av någon firma etc.

Dagverksamhet för demenssjuka är en viktig del för att de ska kunna bo kvar hemma oavsett om de lever ensamma eller bor tillsammans med make/maka. För övrigt måste stadsdelen förlita sig på frivilliga resurser för att kunna ha aktiviteter av social karaktär. Detta möjliggörs till viss del genom föreningsbidrag.

Förvaltningen anser det viktigt att det finns möjlighet till avlastningsplatser/korttidsvård.

Särskilda boendeformer

Det är oerhört positivt att vi får **ett** namn för våra äldreboenden. Det har efterlysts i många år nu. I dag råder det en hel del förvirring över de olika benämningarna; vård- och omsorgsboende är en bra benämning. Det är kanske speciellt viktigt att det gäller servicehusen också eftersom det varit ett pedagogiskt problem att förklara för såväl de äldre, deras anhöriga som andra vårdgivare vad servicehusen står för.

Det är viktigt med differentierade boenden. Demensboenden ses idag som en självklarhet. Vi har också uppmärksammat att det finns behov av boenden för speciellt utagerande äldre. Det kommer att finnas behov av speciella boenden för vissa etniska grupper.

Valfrihet av boende kräver att det finns en överkapacitet vilket ingen stadsdel har ekonomi för och inte heller staden. Det är dessutom så att det inte är så enkelt. En äldre person i vår stadsdel kanske vill bo på ett äldreboende för turkisktalande. Men om det boendet inte ligger i Tenta blir det ointressant eftersom alla släktingar och vänner bor här.

Vår erfarenhet är att de boende i vår stadsdel till nästan hundra procent vill bo kvar i närområdet. Detta innebär också att så gått som alla Spångabor vill till Fristad och Tenstaborna vill till Elinsborgsbacken. Några Tenstabor kan tänka sig Fristad medan en mycket liten del Spångabor kan tänka sig Tensta. Det är viktigt att ha med sig detta i planeringen av äldreboenden. Efter de kontakter vi har med äldre tror vi att detta kommer att gälla även den aktuella planperioden.

Stadens hälso- och sjukvård

Vår sjukvårdspersonal har fått en hel del förändrade uppgifter. Det är idag mycket mer vanligt med relativt kvalificerade sjukvårdsinsatser än det varit tidigare. Allt fler som kommer till sjukhemmet är idag i så dålig kondition att deras levnad tar slut efter en kort tid på sjukhemmet. Mycket handledning och utbildning behövs för att hålla en fortsatt hög standard på insatserna men också för att möta nya behov.

Stöd till anhöriga och närstående

Med allt fler som vårdas länge hemma har kraven på avlastning blivit större. Det som ökar mest är önskan om avlastning i hemmet. Detta innebär förstås ett ökat tryck på hemtjänsten.

Personalen

I slutet av den aktuella planeringsperioden kommer en period med stora pensionsavgångar inom äldreomsorgen i vår stadsdel. Detta innebär att vi med olika insatser behöver kompetensutveckla speciellt den yngre personalen så de kan ta axla ansvaret i arbetet fullt ut. Det är också viktigt att på olika sätt arbeta för att få den yngre personalen att vilja stanna i yrket för att undvika alltför stor personalomsättning vilket ju leder till svårigheter med kontinuitet. En större satsning på schemalagd friskvård skulle också förmodligen minska sjukskrivningarna.

Med de knappa ramar som äldreomsorgen har är det dessvärre stora svårigheter att avsätta medel för annat än löner.

Samverkan med landstinget

Det pågående samarbetet med landstinget fungerar väl. Informationsöverföringssystemet har inneburit ett rejält lyft när det gäller vårdplanering.

God kvalitet i äldreomsorgen

Det är viktigt att vi på olika sätt säkerställer kvaliteten i äldreomsorgen. Varje person med behov av äldreomsorgen ska kunna vara nöjd med de insatser som erbjuds. Det är därför viktigt också att det ges rätt information om vad samhället kan erbjuda. Det finns en tendens att se äldreomsorg som en rättighet där enda kriteriet för att få insatser är att man uppnått en viss ålder.

Det är viktigt för likställighetsprincipens upprätthållanden att staden ger tydliga anvisningar vad som gäller. Eftersom budgeten styr måste stadsdelarna vidta olika åtgärder för att hålla den. Det räcker idag inte med att effektivisera vården utan insatserna måste begränsas på olika sätt. Det blir därför viktigt att stadens riktlinjer ses över och anpassas till dagens budgetlägen.

Det är viktigt att de olika råd/samrådsgrupper som finns används av förvaltningsarna. Det finns mycket kunskap och många idéer som på så sätt kan tas tillvara och utvecklas.

Det är viktigt med en god livskvalitet för alla; även de äldre. I planen beskrivs detta när det gäller mat, utevistelser och kultur. Det är dock viktigt att påpeka att även om mycket går att uppfylla idag så har möjligheterna till utevistelser och kulturaktiviteter begränsats allt eftersom kostnaderna för äldreomsorgen ökat.

Frivilligorganisationernas arbete är viktigt. För relativt små ekonomiska satsningar från kommunen kan mycket gott arbete utföras.

Kvalitetsuppföljning

Stadens arbete med kvalitetsuppföljning dels på stadsdelsnivå men också gemensamt för staden är viktigt. Den vidareutveckling av paraplysystemet som pågår är av betydelse för att underlätta dokumentationen. Det är viktigt att på olika sätt stimulera till användning av olika tekniska system för att säkerställa och effektivisera dokumentationen.

Vantörs stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av *Marie Ljungberg Schött m.fl.* (m), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Lena Kling m.fl.* (fp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Magnus Dannqvist m.fl.* (s), *Per Sundgren* (v) och *Åsa Öckerman* (mp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Marie Ljungberg Schött m.fl.* (m), bilaga 1.

Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 31 augusti 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Vantörs stadsdelsförvaltning anser att innehållet i äldreomsorgsplanen i huvudsak står i överensstämmelse med den pågående utvecklingen i Vantör. För att låna orden från PRO Högdalen-Bandhagen: flera punkter är ”redan diskuterade och väl kända”.

Förvaltningen delar bedömningen att det är framförallt inom hemtjänsten som utvecklingen behöver ske framöver. I Vantör har flera åtgärder initierats för att stärka omsorgen i det ordinarie boendet. Bland annat har förvaltningen startat en mötesplats för äldre och planerar att starta en uppsökande verksamhet för att stödja anhöriga till demenssjuka. Äldreomsorgen har också startat ett projekt inom hemtjänsten om en ny arbetsmodell mellan beställare och utförare, som syftar till att öka både pensionärernas och personalens delaktighet. Den utbildningsinriktning som äldreomsorgsplanen tar upp överensstämmer också med den inriktning som har dragits upp i Vantörs utbildningsplan för äldre- och handikappomsorgen. Personalens specialisering är en av de ingående delarna i denna.

Förvaltningen anser också att det är positivt om alla äldreboende får en gemensam beteckning. Kvarboendeprincipen har medfört att skillnaderna mellan olika boendeformer har suddats ut. I dag kan mycket omsorgsbehövande bo såväl hemma som på servicehus, ålderdomshem och på sjukhem. Detta har inneburit att skillnaderna mellan bemanningen på till exempel ett servicehus och på ett sjukhem har minskat. Därmed har även skillnaderna mellan dygnsavgifterna gjort det. Om man ger äldreboendena en gemensam beteckning skulle det betyda att nomenklaturen bättre avspeglar verkligheten. En sådan förändring innebär samtidigt att riktlinjerna för biståndsbedömningen måste ses över.

Förvaltningen invänder dock mot den benämning som föreslås, vård- och omsorgsboende. Ett mer lämpligt begrepp är, enligt förvaltningen, äldreboenden. Äldreboenden används nationellt, till exempel i den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken, och avspeglar bättre boendens inriktning. De kommunala äldreboendena läm-

nar främst omsorg; vårdinsatser är i första hand landstingens ansvar. Begreppet äldreboende står också i bättre samklang med ädelreformens utgångspunkter om att äldre inte ska bo på institutioner utan i former som mer påminner om ett "vanligt hem". Socialstyrelsen har nyligen kritiserat att omsorgen om de äldre kommer i skymundan av vården om de äldre. Med utgångspunkten i detta menar förvaltningen att namnet på boenden för de äldre inte bör föra tankar till institutionell vård.

Utifrån samma resonemang anser förvaltningen även att begreppet korttidsvård är missvisande. Tillfälligt boende är ett bättre begrepp eftersom äldre bor där tillfälligt under tiden som till exempel en anhörig är sjuk eller den boende precis har lämnat en sjukhusvistelse bakom sig. De bor där i första hand för att få omsorg. Kommunerna har däremot inget ansvar för att erbjuda en person som bor i sitt ordinarie boende rehabilitering inom ett tillfälligt boende; detta är landstingens ansvar. Förvaltningen anser därför att den beskrivning som görs av hälso- och sjukvårdsansvaret inklusive rehabiliteringsansvaret i äldreomsorgsplanen (på sidan 11) inte är rättvisande.

Planen understryker att de särskilda boendena är en gemensam resurs för staden och att samplanering ska ske mellan stadsdelsnämnderna vid boendeplanering. Förvaltningen vill dock framhålla att även om stadens boenden ska ses som en gemensam resurs verkar stadsdelsförvaltningar utifrån egna budgetar, vilket därför i första hand måste styra boendeplaneringen.

Förvaltningen anser att planen, med ett övergripande mål och sex strategier, har fått en tydligare struktur jämfört med den nuvarande äldreomsorgsplanen. Samtidigt vill förvaltningen väcka frågan om det behövs en äldreomsorgsplan. Enligt förvaltningens mening bör äldreomsorgsplanens mål och strategier kunna inordnas i stadens budgetstyrning. Flera styrdokument kan skapa otydlighet kring hur de förhåller sig till varandra, dvs. vilken status de har, och gör det svårare för medborgarna att få en överblick över målstyrningen. Planen ska, tillsammans med av kommunfullmäktige beslutade övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar, vara det främsta styrinstrumentet för stadens äldreomsorg. Planen omfattar också många ska-formuleringar. Samtidigt används uttryck som "kommungemensam plattform" och "vägledande" för att beskriva syftet med planen. Vidare är planen så pass omfattande och detaljrik att det knappast ter sig rimligt att betrakta hela innehållet som ett slags löfte eller en garanti till invånarna. Denna dubbelhet i planens form och innehåll väcker frågor om den omfattar det som invånarna kan förvänta sig att äldreomsorgen *ska* eller *bör* leverera.

Förvaltningen föreslår att nämnden åberopar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen från socialroteln.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Olle Andretzky m.fl.* (m), ledamoten *Lars Hansson* (fp) och ledamoten *Margaretha Åkerberg* (kd), bilaga 1.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 5 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget till ny äldreomsorgsplan inte innebär att några nya strategier behöver utvecklas inom stadsdelsförvaltningens äldreomsorg som inte redan är igångsatta. Kvalitetsutveckling och personalens kompetensutveckling främjas genom kompetensfonden, kompetenscentrum och ansökan till kompetensstegen gällande skapandet av en introduktions- och utbildningsenhet gemensamt på Älvsjö servicehus och Älvsjö sjukhem. Solberga äldreboende har redan en välfungerande sådan enhet. Förvaltningen anser att det skulle ha varit behövligt att förslaget till ny äldreomsorgsplan innehållit text gällande vikten av att äldreboendena har en välorganiserad introduktion för vikarier och nyanställda i syfte att förhöja boendes säkerhet men också i syfte att skapa goda arbetsmiljöer för personal.

Stadsdelsnämnden beslutade 2005-05-18 i tjänsteutlåtande (dnr 504-128-05) att avveckla alla dubbelboenden inom stadsdelens äldreboenden under kommande planperiod, helt enligt förslaget till reviderad äldreomsorgsplan. Nämnden beslutade samtidigt att äldreboendenas faktiska bostadsstandard av idag och tillgången av äldreboenden i staden är andra viktiga variabler i den planering nämnden avser att göra gällande äldreboendenas utveckling under kommande planperiod. Nämnden kommer även i planeringen för antalet äldreboenden under planperioden att inbegripa den analys som konsultföretaget Solving, Bohlin & Strömberg genomfört under 2005 gällande behovet av äldreboende på kort som lång sikt inom stadsdelsgrupp 5; Skärholmen, Liljeholmen, Hägersten och Älvsjö.

Förvaltningen anser att äldreomsorgsplanen skulle kunna vara tydligare i några avseenden. Äldreomsorgsplanen betonar att de särskilda boendeformerna ska ses som en gemensam resurs för staden. Förvaltningen anser att staden i denna fråga skulle behöva utveckla styrinstrument och följa upp utvecklingen av stadens äldreboenden på ett bättre sätt. Detta skulle, enligt förvaltningen, främjas av att staden kunde inventera behovet av äldreboende gemensamt över hela staden i syfte att främja en samordnad planering för nödvändig utveckling av stadens särskilda boendeformer enligt demografiska förutsättningar. En annan vinst skulle vara att staden därigenom lättare skulle kunna påverka framtida behov av differentiering av stadens äldreboenden enligt konstaterad behovsutveckling hos äldre.

När det gäller omvandlingen av servicehus till seniorboenden anser förvaltningen att det i sådan omvandling är viktigt att tillse att tillgång till aktiviteter, social samvaro och restaurang finns nära seniorboendena. Eftersom tillskapandet av mötesplatser främst förväntas ske inom frivilligorganisationers regi måste en nära samverkan med dem upparbetas för att främja sådan utveckling. Samverkan med landstinget måste också utvecklas för att stödja seniorboendens behov av nära kontakter med sjuksköterska/läkare.

Äldreomsorgsplanen poängterar att korttidsvård i första hand ska bedrivas på särskilda enheter och endast i undantagsfall inrymmas i särskilda boendeformer. Förvalt-

ningens uppfattning är att det kan vara positivt för den enskilde att få korttidsvård inom särskild boendeform eftersom detta kan bidra till en kontinuitet i vård- och omsorgsrelationerna den dag det blir dags med ett permanent boende för den enskilde.

Förvaltningen saknar text inom del som berör kosthållningen gällande fastställd maximal nattfasta samt behovet av att individualisering även ska gälla inom kostkosthållningen. Beträffande brandskydd efterfrågar förvaltningen text om nödvändigheten av fria nödutgångar inom stadens äldreboenden. Förvaltningen saknar också förtydligande gällande vilken teknisk utveckling som kan utvecklas i stadens målsättning att stödja äldreboendens sociala dokumentation.

Äldreomsorgsplanens ambition att finna en gemensam benämning för stadens olika former av äldreboenden är bra men förslaget "vård- och omsorgsboende" är för långt och kan dessutom vara vilseledande gällande definition av målgrupp. Ett förtydligande om vilka benämningar staden godtar gällande differentierad äldreboende skulle kunna underlätta stadsdelsnämndernas samordningsambition i denna fråga.

Förvaltningens uppfattning är att det mesta i förslaget till ny äldreomsorgsplan är positiva, t ex gällande samplanering inom staden och samverkan med olika aktörer, inte minst med landstinget. Det svåra är att få sådan samverkan att fungera på ett tillfredsställande sätt i praktiken. Förvaltningens uppfattning är att samordningen med vårdcentralen fungerar bra men att det saknas läkare med geriatrisk kompetens för att tillgodose äldreboendenas behov av kvalitativa läkarinsatser. Detta problem kan härröras till att landstinget inte tillhandahåller nog många läkare med denna kompetens samt att skrivet avtal saknas mellan Beställarkontoret Vård (BKV) och Förenade Care AB som ska tillhandahålla läkare för Hägerstens, Liljeholmens, Skärholmens och Älvsjös behov. Bättre kontinuitet i läkarinsatserna efterfrågas både från verksamheterna liksom från medicinskt ansvariga sjuksköterskor (MAS) i stadsdelarna. Förutom kontinuerligt behov av konsultation i äldres individuella medicinska behandling har äldreboendena dessutom behov av utökat läkarstöd i kontakten med anhöriga vid livets slutskede gällande den medicinska behandlingen.

Förvaltningen har även en uppfattning att utvecklingen mot mer förebyggande samhällsarbete skulle främjas av att staden centralt tog tydligare ansvar i denna målsättning. Stadens skulle kunna stödja stadsdelarna till en gemensamt utvecklad samverkan med frivilligorganisationer och bostadsbolag i syfte att stödja tillskapandet av öppna mötesplatser för äldre i ordinärt boende. Dessutom har stadsdelarna samordningsbehov av att analysera, definiera och utveckla den samverkan som sker med landstingets samarbetspartners.

Förvaltningen bedömer det som nödvändigt att stadsledningskontoret gör en uppföljning av äldreomsorgsplanen 2008 för att i god tid kunna påbörja detaljerad arbete med att revidera den utefter verklighetsförankrade utvecklingsbehov.

Slutligen anser förvaltningen att individualiseringen ska styras av de generella åtagandena som utgångspunkt för beslut och insatser inom alla verksamheter inom stadens äldreomsorg.

Östermalms stadsdelsnämnd beslöt den 22 september 2005 att överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Helena Bonnier m.fl.* (m), ledamöterna *Claes Fleming m.fl.* (fp) och *Jan Ulander* (kd), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av ordföranden *Rolf Lindell m.fl.* (s), ledamoten *Ann-Sofi Matthiesen* (mp) och tjänstgörande ersättaren *Anna Björkwall* (v), bilaga 1.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 2 september 2005 har i huvudsak följande lydelse.

Enligt stadens tidigare beslut ska en ambition vara att minska antalet styrdokument och att styrning huvudsakligen ska ske genom verksamhetsplaner och budget. Att besluta om en separat äldreomsorgsplan och besluta om att separata redovisningar ska lämnas står egentligen inte i överensstämmelse med grundtankarna i ett system för integrerad ledning och styrning.

Det föreliggande förslaget till äldreomsorgsplan är klart, koncist och kortfattat. Allt fler äldre människor med omfattande vård- och omsorgsbehov kommer att bo kvar i det ordinära boendet. Genom att på olika sätt skapa mötesplatser för fysiska, mentala och sociala aktiviteter kan fysisk och psykisk ohälsa förebyggas. Dessa kan t ex ske genom samverkan med och utökat stöd till frivilligorganisationer och pensionärsorganisationer. Stöd till anhöriga/närstående ska fortsätta att utvecklas.

Om den enskilde ska känna sig trygg och säker med vården och omsorgen krävs en god kompetens hos personalen. Metoder behöver utvecklas för att underlätta för medarbetarna att tillgodogöra sig både mer specialiserad men även en bredare kompetens.

En ökad spetskompetens i hemtjänsten är en viktig utvecklingsfråga. Samarbetet med landstinget har avsevärt förbättrats och arbetet med att ytterligare förstärka samarbetet är av avgörande betydelse.

Förvaltningen är positiv till att alla former av särskilt boende, även servicehus, ska kallas vård- och omsorgsboende. Även om tonvikt läggs på den enskildes behov bör gruppboendet som boendeform värnas för den enskildes skull. Staden behöver utveckla formerna för vårdtyngdsmätningar, som ska vara underlag för en differentierad vårdtyngdsersättning beroende på hur omfattande vård- och omsorgsbehov den enskilde har.

Förvaltningen kommer att fortsätta med den påbörjade samplaneringen av vård- och omsorgsboenden med i första hand stadsdelarna Kungsholmen och Norrmalm.

Ansaret att säkerställa likställighet i biståndsbedömningen åvilar förvaltningens biståndsenhet. Enheten tillämpar i stor utsträckning ärendedragning för att uppnå en

likvärdig bedömning och gemensamt synsätt. Förvaltningen samråder med andra stadsdelar kring svårbedömda ärenden. Domar i länsrätt, kammarrätt och regeringsrätt ger vägledning när likartade fall föreligger. Juridiska avdelningen och f d äldreomsorgsberedningens kansli fungerar som rådgivare och samtalspartners när stadens riktlinjer inte ger tillräcklig vägledning.

Kulturnämnden beslöt den 20 september 2005 att överlämna och åberopa tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande *Madeleine Sjöstedt* (fp), ledamoten *Elisabeth Fleetwood* (m), tjänstgörande ersättarna *Åsa Ekelund* (m) och *Per Höjeberg* (fp), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Inga-Märta Fröman* (kd), bilaga 1.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande av den 7 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Övergripande menar förvaltningen att förslaget är ambitiöst och genomarbetat. Det skall dock understrykas att förvaltningen här avstår från att ta ställning till förslaget i sin helhet, då stora delar bedöms ligga utanför förvaltningens egentliga kompetensområde.

Förvaltningen invänder däremot mot att skrivningar om kulturens och litteraturens betydelse helt saknas i de sex strategier för måluppfyllelse man tar upp, utan enbart begränsas till ett kort stycke på sidan 16:

”Kultur

Kulturella upplevelser ska vara en del av äldreomsorgen. De är inte bara viktiga för den enskilde utan kan också vara en del av omsorgsarbetet. Musikaliska upplevelser kan t.ex. skapa gemenskap och vara ett sätt att nå människor som har svårt att kommunicera. Det bör finnas särskilda kulturombud inom verksamheterna som tar initiativ till olika kulturella arrangemang, ser till att litteratur finns tillgänglig m.m.”

Den nu gällande äldreomsorgsplanen för åren 2001-2005 har en mycket tydligare skrivning (s.24) där det slås fast att *”Musik, böcker och konst kan betyda aktivering och livskvalitet för den äldre.”* Om kulturombudens roll; *”Detta för att se till att det finns böcker och andra medier från biblioteket och ordna aktiviteter där de äldre kan delta...*

”Det är också angeläget att det finns en fungerande biblioteksservice vid alla äldreboenden.”

Planen säger sig ha utgångspunkt i Socialtjänstlagen, LSS samt riksdagens mål för äldrepolitiken. Dessa planer lyfter dock på ett helt annat sätt fram äldres behov av meningsfull sysselsättning, aktivt liv och möjlighet till medinflytande i samhället än vad den här föreslagna Äldreomsorgsplanen gör.

I de sex strategier som beskrivs är den första att *”Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen”* När man sedan diskuterar mötesplatser önskar förvaltningen att de mötesplatser som redan finns, t.ex. biblioteken också beaktas.

Även under strategi 2 - att skapa goda förutsättningar för ett gott liv i den egna bostaden - bör kulturen och den kulturella stimulansen lyftas fram. Att få läsa böcker, lyssna på talböcker och musik, kanske diskutera dessa upplevelser med någon är ett verkningsfullt redskap för bevarad livskvalitet.

Strategi nr 5 handlar om personalens kompetens. Även här kan kulturen vara en hjälp på vägen och ett viktigt inslag i arbetet. Att som en specialistkompetens få utveckla arbetet som kulturombud bör nämnas bland kompetenser kring olika sjukdomar och dyl.

På olika håll i planen lyfts samverkan fram. Med landsting, frivilligorganisationer m.fl. Detta är i sig bra, men ingenstans nämns samverkan med andra kommunala för-

valtningar, vilket kulturförvaltningen ser som en svaghet. Den kommunala servicen till stadens äldre är en angelägenhet för många av stadens verksamheter och fordrar samarbete förvaltningarna emellan, vilket förvaltningen menar bör markeras i ett övergripande styrdokument som en ny äldreomsorgsplan.

Stadsbiblioteket har påbörjat ett arbete med att analysera hur man ska kunna möta förändringar inom äldreomsorgen, demografiska och strukturella, och se över hur behovet av biblioteksservice ska tillgodoses. I kommande biblioteksplan kommer de äldres behov av läsglädje och stimulans lyftas fram som ett prioriterat mål, och man har under året bl.a. arbetat med fokusgruppsintervjuer med äldreomsorgsansvariga från olika stadsdelar.

I ett sådant arbete skulle en äldreomsorgsplan som på ett mer tydligt sätt betonar kulturens roll i vården och för bevarad livskvalitet vara ett än viktigare stöd och redskap.

Socialtjänstnämnden beslöt den 14 juni 2005 att överlämna och åberopa tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden *Peter Lundén-Welden m.fl.* (m), ledamöterna *Ann-Katrin Åslund m.fl.* (fp) och ledamoten *Désirée Pethrus Engström* (kd), bilaga 1.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande av den 24 maj 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget till äldreomsorgsplan är väl genomarbetat och tydligt. Förvaltningen vill lämna följande synpunkter på äldreomsorgsplanen.

Hemtjänsten

Det är bra att det i planen framgår att hemtjänstens kompetens ska breddas. Särskilt viktigt anser förvaltningen det är att hemtjänsten utvecklar sin kompetens att möta äldre personer med missbruksproblem eller med psykiskt funktionshinder. Även personer med s.k. neuropsykiatriska funktionshinder är ofta i behov av en hemtjänst med en anpassad metodik.

Förvaltningen anser vidare att det i äldreomsorgsplanen bör framgå att för att utveckla hemtjänsten behövs en fördjupad samverkan även inom respektive stadsdel. Exempelvis behövs ett fördjupat kompetensutbyte mellan stadsdelens boendestödsteam och hemtjänstpersonalen. Även biståndshandläggarna, som fattar beslut och beskriver hemtjänstinsatsen i sina beställningar, bör genomgå den i planen för hemtjänsten föreslagna kompetensutvecklingen.

De riktlinjer som reglerar stöd och insatser inom stadens omsorg om funktionshindrade, vilka Kommunstyrelsen antog i april 2002, har en särskild hemtjänstinsats för personer i behov av extra kontinuitet. Detta bistånd är benämnt Hemtjänst i assi-

stansliknande form och kan beviljas till personer i behov av extra kontinuitet och med ett hjälpbehov som överstiger fem timmar i veckan. Biståndet innebär att brukaren får ett beslut om hemtjänst med ett begränsat antal vårdbiträden, som ska utföra hjälpen. Förvaltningen anser att ett införande av möjligheten att fatta beslut om Hemtjänst i assistansliknande form i äldreomsorgens riktlinjer indirekt skulle få följden att den kontaktpersonsfunktion som föreslås i äldreomsorgsplanen skulle förstärkas för de brukare som har stort behov av kontinuitet, vilket vore bra för den enskilde brukaren.

Vård- och omsorgsboenden

Det är viktigt att vård- och omsorgsboenden har en god kompetens att även ge god omsorg till personer med psykiska funktionshinder och personer med missbruksproblematik. Förvaltningen skulle föreslå att detta nämns särskilt i äldreomsorgsplanen. Vidare bör omnämnas vikten av att övergången mellan boendeformer inom omsorgen om funktionshindrade till boendeformer inom äldreomsorgen ska ske smidigt och med den enskildes bästa för ögonen.

Rättssäker och likställd myndighetsutövning

Lagen om särskilt stöd för vissa funktionshindrade, LSS, trädde i kraft 1994. Lagen är en rättighetslag och ger personer som omfattas av lagen, och är i behov av någon av lagens tio insatser, en absolut rätt till aktuell insats/insatser.

Målbeskrivning i LSS skiljer sig åt från Socialtjänstlagen (SoL). Medan SoL föreskriver att personer ska garanteras en skälig levnadsnivå så anger LSS att personer som omfattas av lagen ska uppnå goda levnadsvillkor.

Funktionshindrade personer över 65 år kan omfattas av LSS om funktionshindret inte beror på normalt åldrade. Även när åldrandet förstärker ett funktionshinder kan den enskilde omfattas av LSS under förutsättning att funktionshindret i sig inte är åldersrelaterat. Då det finns vissa kvalitetsskillnader mellan LSS och SoL, som kan ha betydelse för den enskilde, bör utredningar och bedömningar ske utifrån den enskildes behov enligt båda lagstiftningarna. Mot bakgrund av detta anser förvaltningen att personal inom äldreomsorgen bör få utbildning och kunskap om lagstiftningen och handläggningen inom LSS.

Stockholms stadsmuseinämnd beslöt den 15 september 2005 att som svar på remissen överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande.

Stockholms stadsmuseiförvaltnings tjänsteutlåtande är i huvudsak av följande lydelse.

Kulturen får en relativt liten plats i äldreomsorgsplanen

Stadsmuseiförvaltningen har inte kompetens att yttra sig om alla delar i förslaget till äldreomsorgsplan. Avsnittet som behandlar kultur borde ha utvecklats ytterligare.

Kulturen finns inte med under någon av strategierna men under det särskilda avsnittet som har rubriken "God kvalitet i äldreomsorgen" finns en underrubrik "Kultur" där följande står:

Kulturella upplevelser ska vara en del av äldreomsorgen. De är inte bara viktiga för den enskilde utan kan också vara en del av omsorgsarbetet. Musikaliska upplevelser kan t.ex. skapa gemenskap och vara ett sätt att nå människor som har svårt att kommunicera. Det bör finnas särskilda kulturombud inom verksamheterna som tar initiativ till olika kulturella arrangemang, ser till att litteratur finns tillgänglig m.m.

Stadsmuseiförvaltningens insatser för personal inom äldreomsorgen

Under de senaste åren har stadsmuseiförvaltningen utvecklat samarbetet med äldreomsorgen. Syftet är att ge kunskap om Stockholms historia i allmänhet och med särskild inriktning på den tid då dagens pensionärer växte upp och var yrkesaktiva i Stockholm.

För de som arbetar i hemtjänsten och möter pensionärer varje dag kan kunskaper om hur det var förr göra samtalen både roligare och mer stimulerande. Kunskaper om hur det var att leva i Stockholm för länge sedan kan också öka förståelsen för de gamla.

På Stockholms stadsmuseum kan besökaren få både en översikt över stadens historia och fördjupning i olika tidsepoker. Museets filialer skildrar olika tider och samhällsklasser och ger en konkret uppfattning om hur det såg ut hemma förr i tiden. Stadsvandringar ger kunskaper om olika stadsdelar.

Med stöd från kompetensfonden har Stockholms stadsmuseum under perioden december 2004 till våren 2005 drivit projektet *Utbildning i Stockholms historia för personal inom äldreomsorgen*. Projektet innebär att personal inom äldreomsorgen utbildas i Stockholms historia med tyngdpunkt på det tidiga 1900-talet, dvs den tid då dagens gamla var unga och aktiva. Deltagarna har tillsammans med en pedagog från Stockholms stadsmuseum besökt dels museet, dels en museet tillhörig museilägenhet på Stickelbärsvägen 7, där det sena 1930-talet är återskapat och där familjen Jonasson, som bodde i lägenheten, blir till levande historia.

Ett annat projekt *Värt att minnas* har kunnat genomföras tack vare ekonomisk stöd framför allt från Statens kulturråd.

Huvudsyftet med projektet är att genom utbildning i film-, redigerings- och intervjueteknik ge anställda inom äldreomsorgen möjlighet att själva genomföra intervjuer med gamla människor på sina arbetsplatser. Resultatet blir filmer som sedan finns tillgängliga i stadsmuseets arkiv. Att personalen får utbildning i intervjueteknik leder också till ett fördjupat möte med de gamla i det dagliga arbetet. Samtalen som uppstår före, efter och under filmandet stimulerar till återupplivandet av minnen hos de gamla. Intervjuerna vid filmandet av de gamla och även filmen som slutprodukt synliggör en åldersgrupp på ett sätt som inte ofta förekommer i vårt samhälle. Filmerna fungerar som historiska dokument i Stockholms stadsmuseums arkiv men de kan också användas som samtalsmaterial i det fortsatta arbetet med äldre människor. Projektet visar på

detta sätt hur viktig kulturen är inom äldreomsorgen, både för de äldre och för de anställda.

Kulturen är viktig både för de äldre och för personalen

Med de projekt som beskrivits ovan visas att kultur kan berika äldreomsorgen på flera sätt, där målgruppen både kan vara personalen inom äldreomsorgen och de äldre. Äldreomsorgsplanen skulle vinna på att utveckla avsnittet om kulturen lite mer i denna riktning.

AB Familjebostäders remissyttrande av den 26 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Generellt:

I planens inledning konstateras att medan andelen äldre över 65 år kommer att öka från och med år 2006, kommer andelen äldre över 80 år att minska fram till år 2018, för att därefter öka kraftigt. Den tämligen brant stigande kurvan efter år 2020 kräver redan nu ett långsiktigt perspektiv. Bolagen förutsätter att kommunstyrelsen kommer att ha detta i åtanke, då framtida femårsplaner upprättas.

Strategi: Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen

Samhällsplanering och bostadsbyggande

I denna strategi bör även stadens bostadsbolag involveras. Kvarboende för äldre inom bolagens befintliga fastighetsbestånd är en fråga som bolagen redan är engagerade i. Frågor om husens invändiga och utvändiga tillgänglighet samt hyresgästernas tillgång till service diskuteras, liksom frågor om vilka åtgärder som är rimligt att göra ur kostnadssynpunkt för att öka tillgängligheten och därmed möjligheten till kvarboende. De flesta kostnader som läggs på denna typ av åtgärder kan bostadsbolagen i allmänhet inte tillgodogöra sig via höjning av hyrorna. Eller i klartext: Det är inte rimligt att bolagets hyresgäster får betala för en allmänt ökad tillgänglighet både via skattsedel och via höjda hyror.

Sådana ombyggnader skulle därför kunna underlättas om även fastighetsbolagen fick möjlighet att få bostadsanpassningsbidrag, i synnerhet för åtgärder som leder till mer allmängiltig tillgänglighet, t ex för installation av automatiska dörröppnare, vilka är kostsamma såväl att anskaffa som att underhålla. Vi har noterat att den nyligen offentliggjorda utredningen om statens framtida stöd till bostadssektorn föreslår en förbättring av de så kallade hissbidragen till att omfatta även andra byggtekniska åtgärder för förbättrad tillgänglighet för äldre. Fastighetsbolagen skulle även kunna söka bostadsanpassningsbidrag vid exempelvis stambyten eller andra större renoveringar, för att i samband med dessa arbeten samtidigt genomföra ökad tillgänglighet till bostäderna och på så vis förebygga senare behov av riktade bostadsanpassningsbidrag.

Inom Familjebostäders fastighetsbestånd har 9 000 lägenheter tillgång till hiss, främst i höghus, punkthus och fastigheter som byggts från slutet av 1960-talet och framåt. Denna uppgift säger dock inte så mycket om reell tillgänglighet för funktionshindrade. Inom Familjebostäder pågår därför en tillgänglighetsinventering, som syftar till att klassificera byggnadernas reella tillgänglighet. Om detta låter sig göras, uppstår frågan om bostäder i mer tillgängliga hus på något sätt kan förbehållas personer med större behov av lättillgängligt boende. Det är en fråga som borde diskuteras i en vidare krets inom staden. För ett fungerande system krävs främst förhandlingar och samordning med Stockholms stads bostadsförmedlings AB, såväl vad gäller anvisningsregler, som rutiner och tekniska förutsättningar, samt politiska beslut på såväl kommunal som nationell nivå. Detsamma gäller också den viktiga diskussionen om bostäder som tillgänglighetsanpassats för en hyresgäst med hjälp av bostadsanpassningsbidrag vid lägenhetsbyten kan prioriteras för personer med behov av bostäder med stor tillgänglighet.

I detta sammanhang kan också diskuteras vad som menas med "kvarboende". Ett alternativ till kvarboende i den egna lägenheten skulle också kunna vara kvarboende i samma eller intilliggande bostadsområden. Därmed skulle man kunna tänka sig att det blir möjligt att istället för anpassningsbidrag till ombyggnad av en befintlig lägenhet, anvisa en ny lägenhet med mer tillgänglighet inom samma eller näraliggande bostadsfastigheter och flyttbidrag till den nya lägenheten. Frågan hur man bäst stimulerar omflyttning som ett sätt att lösa tillgängligheten förutsätter också samverkan med andra aktörer.

För nybyggnad av bostäder finns redan idag i plan- och bygglagen de krav och bestämmelser som behövs för att nybyggda bostäder ska hålla högt ställda krav på tillgänglighet.

Seniorboende

AB Familjebostäder arbetar aktivt med att skapa ett attraktivt och väl fungerande seniorboende. I Familjebostäders bestånd i dag finns två kollektivhus för seniorer. Erfarenheterna från dessa visar ett förlängt kvarboende utan kommunala äldreomsorgsin-satser och en hög livskvalitet för de boende. Intresset för denna form av boende har ökat starkt under de senaste åren, liksom köerna till de befintliga kollektivhusen. För närvarande planerar Familjebostäder därför för ytterligare ett tredje kollektivhus för seniorer, med placering i Hammarby sjöstad.

Mötesplatser för äldre

Det är, som äldreomsorgsplanen påpekar, angeläget att staden stimulerar tillkomsten av öppna verksamheter för samvaro och aktiviteter. Här kan naturligtvis bostadsbolagen vara samverkanspart för att underlätta för stadens verksamheter och andra organisationer att få tillgång till lokaler för sådana ändamål.

Strategi: Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden

En ökande andel kvarboende äldre personer aktualiserar också frågan om vilka bostadsanknutna tjänster som bostadsbolagen kan och ska utföra, liksom deras finansiering. AB Familjebostäder deltar från hösten 2005 i ett tvåårigt EU-projekt, e-IRFFP (inom Leonardo da Vinci-programmet), där dessa frågor kommer att studeras. Syftet är att identifiera sådana tjänster och öka medarbetarnas kompetens att utföra dem.

Strategi: Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov.

Det är naturligtvis nödvändigt att statliga och kommunala tjänster samordnas på bästa sätt. Lika viktigt är att staden samordnar sina egna olika förvaltningar och bolag så att de invånare som är i behov av stöd och hjälp får bästa möjliga vård och omsorg. Och att de gemensamma och begränsade medel som finns används så effektivt som möjligt för att ge störst och mest nytta.

Avslutningsvis vill Familjebostäder framhålla att de kommunala bostadsbolagen är en resurs väl värd att ta tillvara tidigare i processen vad gäller bostads- och ombyggnadsprojekt. En djupare samverkan bolagen och förvaltningar emellan kan effektivisera denna process avsevärt och samtidigt uppnå bättre resultat. Mot bakgrund av planen är det tydligt att frågor med koppling till äldres boende får en ökande betydelse för bolaget. Familjebostäder står till förfogande i såväl genomförandegrupper som projektgrupper.

AB Stockholmshems remissyttrande av den 7 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Eftersom äldreomsorgsplanen i första hand fokuserar på stöd- och hjälpinsatser kommer Stockholmshems remissvar endast att beröra frågor som direkt berör bolagets verksamhet.

Seniorboende.

Enligt förslaget ska staden bidra till att bostadsmarknaden erbjuder attraktiva bostäder för äldre. Stockholmshem har omvandlat fyra servicehus till seniorboenden med hyresrätt. Till detta kommer att bolaget undersöker möjligheterna att reservera ett antal vanliga hus med hygglig tillgänglighet för seniorboende, särskilt i stadsdelar där övrig bebyggelse i hög grad saknar hiss.

Mötesplatser för äldre.

I förslaget konstateras att i och med att allt fler äldre bor kvar i den egna bostaden, ökar behovet av mötesplatser för samvaro och aktiviteter. Stockholmshem har i alla sina bostadsområden kvarterslokaler som står öppna för våra hyresgäster. Dessa kan

med fördel utnyttjas av äldre hyresgäster i kvarteret, kanske i samverkan med olika frivilligorganisationer.

Brottsförebyggande åtgärder.

I planen konstateras att äldre och funktionshindrade är en särskilt utsatt grupp inte minst när det gäller stölder. Stockholms hem har i sitt tillvalssortiment säkerhetsdörr, tittöga, fönsterspärre och terrasslås till balkong- och altandörrar som hyresgästen kan få monterade mot en engångs- eller månatlig kostnad.

Vaktmästartjänster

Enligt förslaget vill man genom förebyggande insatser reducera antalet fallolyckor och ett sätt kan vara att erbjuda vaktmästartjänster vilket prövas i ett antal stadsdelsnämnder. Stockholms hems personal har i mån av tid kunnat hjälpa äldre hyresgäster med olika praktiska saker som att sätta upp en tavla, byta säkringar eller en trasig taklampa. I och med ökade krav på effektivitet och avkastning kommer dock denna möjlighet att minska. Vi utreder dock möjligheten att, ensamma eller tillsammans med Familjebo-städer och Svenska Bostäder, handla upp olika servicetjänster som mot en kostnad kan utnyttjas av våra hyresgäster.

Denna remiss är inte behandlad av Stockholms hems styrelse.

AB Stokabs remissyttrande av den 29 september 2005 är av följande lydelse.

Sammanfattning

Strategierna i äldreomsorgsplanen bör kompletteras med stadens syn på hur IT kan användas som stöd i verksamheten. Den främsta anledningen är att den demografiska utvecklingskurvan med fler äldre och relativt sett färre i arbetsför ålder kommer att medföra att färre personer kommer att stå till arbetsmarknadens förfogande, en stimulans av användningen av IT-stöd innebär ett förebyggande arbete för att säkerställa omsorgen för de äldre på sikt. Stokab föreslår att staden kompletterar de föreslagna strategierna med: "IT bör användas för att skapa förutsättningar så att äldre får goda och trygga levnadsförhållanden."

Synsättet "Stockholm - en testmarknad för nya produkter" stämmer bra in på den bild äldreomsorgsplanen målar upp – att det är den enskildes behov som skall tillgodoses - en allt större "ung" äldregrupp kommer sannolikt att bestå av proaktiva individer som ställer krav på god service. Detta ställer i sin tur krav på staden att driva på tjänstutvecklingen för äldre.

Tillgängligheten till IT måste bevakas för äldre och även funktionshindrade. Samtidigt som IT skapar möjligheter så finns en risk för utanförskap – digitala klyftor – staden har ett särskilt ansvar för att förhindra att detta sker. En utbyggnad av bredbandsnätet i Stockholm är därför nödvändigt, av den handlingsplan som för närvarande

bereds inom kommunstyrelsen framgår att utbyggnad bara inom allmännyttans fastighetsbestånd tar ca 5 – 7 år.

Det är vidare angeläget att staden och stadens bostadsföretag agerar ”draglok” för övriga fastighetsägare och tjänsteleverantörer så att alla brukare inom staden på sikt får lika tillgång till IT-baserade bredbandstjänster oavsett boendeform och grupptillhörighet.

Strategi för hur IT kan användas i äldreomsorgen

Stokab anser att föreslagna strategier, med ett undantag, i huvudsak är aktiviteter som leder till att förslaget mål uppnås. Strategierna måste enligt vår uppfattning kompletteras med stadens syn på hur IT kan användas inom omsorgen av äldre för att de skall kunna leva under goda och trygga levnadsförhållande.

Regeringen har nyligen presenterat ”Från IT-politik för samhället till politik för IT-samhället” i proposition 2004/2005:175. Förslaget kommer sannolikt att behandlas av riksdagen under hösten 2005. Förslaget till nationellt mål är: ”Sverige skall vara ett hållbart informationssamhälle för alla”. Tre delmål har föreslagits:

- *Kvalitet* – IT skall bidra till förbättrad livskvalitet och till att förbättra och förenkla vardagen för människor och företag.
- *Hållbar tillväxt* – IT skall användas för att främja hållbar tillväxt.
- *Tillgänglighet och säkerhet* – En effektiv och säker fysisk IT- infrastruktur med hög överföringskapacitet skall finnas tillgänglig i alla delar av landet, bl.a. för att ge människor tillgång till interaktiva offentliga e-tjänster.

Stokab föreslår att staden för egen del fastställer strategier för hur IT kan användas inom områden där verktyget kommer att vara en nödvändighet för att den kommunala servicen ska kunna upprätthållas med en växande äldregrupp. Den främsta anledningen är att den demografiska utvecklingskurvan med fler äldre och relativt sett färre i arbetsför ålder kommer att medföra att färre personer kommer att stå till arbetsmarknadens förfogande, en stimulans av användningen av IT-stöd innebär ett förebyggande arbete bl.a. för att säkerställa omsorgen för de äldre.

Stokabs förslag till strategi för hur IT kan användas inom äldreomsorgen är:

- ”IT bör användas för att skapa förutsättningar så att äldre får goda och trygga levnadsförhållanden.”

Stockholm – en testmarknad för nya produkter

Stokab menar på att Stockholm stad har särskilt goda förutsättningar att arbeta med IT som stöd inom äldreomsorgen med medborgare som är nyfikna och gärna tar till sig nya tjänster (en testmarknad för nya produkter). Detta förhållande stämmer bra in på den bild äldreomsorgsplanen målar upp – att det är den enskildes behov som skall tillgodoses - en allt större ”ung” äldregrupp kommer sannolikt att bestå av proaktiva individer som ställer krav på god service.

Vi vill med ett par exempel belysa hur IT baserade tjänster inom äldreomsorgen skapar förutsättningar för goda och trygga levnadsförhållande för den enskilde:

- Möjligheten att kunna se vem som ringer på dörren: För de som har stöd från hemtjänsten och inte själv kan öppna sin lägenhetsdörr skulle detta utgöra en hög trygghetsfaktor.
- Komplettera nuvarande trygghetslarm med videoteknik: Anhöriga och den enskildes trygghet och säkerhet kan stärkas genom att personal snabbt kan bilda sig en uppfattning om orsaken till larmet.

IT-infrastruktur för alla

Stokab vill understryka att en förutsättning för att IT-stödet skall komma de äldre tillgodo är att tjänsteutvecklingen tar fart inom området så att de tekniska utvecklings-satsningarna som pågår inom området kan etableras på marknaden.

Stadens mål för IT har fastställts av kommunfullmäktige i det näringslivspolitiska programmet enligt följande: ”Stockholm ska vara världsledande på bredbandsuppkoppling och trådlös kommunikation och vara en intressant testmarknad för avancerad informationsteknik”. Det innebär att även hushållen och de mindre företagen i Stockholm ska få ta del av den IT-infrastruktur som har byggts ut och som kommer att byggas ut ytterligare. Stokabs roll är därvid att utifrån en konkurrensneutral plattform tillhandahålla ett nät som är öppet för alla på lika villkor. Med gemensamma insatser har staden tillsammans med stadens bostadsbolag och Stokab stora möjligheter att påverka utvecklingstakten så att IT-infrastrukturen kan göras tillgängliga för alla.

Bredbandsutbyggnaden

En utbyggnad av bredbandsnätet i Stockholm är en nödvändighet för att IT-stödet skall kunna användas inom bl.a. äldreomsorgen. Kommunfullmäktige har i det näringslivspolitiska programmet gett ett uppdrag till stadens allmännyttiga bostadsföretag att tillsammans med Stokab upprätta en handlingsplan för utbyggnaden i bostadsföretagens fastighetsbestånd. Av förslag till handlingsplan framgår att utbyggnaden tar ca 5 – 7 år. Stokab ser också nödvändigheten av att staden och stadens bostadsföretag agerar ”draglok” för övriga fastighetsägare så att alla brukare inom staden på sikt får lika tillgång till IT-baserade bredbandstjänster oavsett boendeform. Samtidigt som IT skapar möjligheter så finns en risk för utanförskap – digitala klyftor – staden har ett särskilt ansvar för att förhindra att detta sker, tillgängligheten till IT för äldre och även funktionshindrade måste bevakas i detta avseende.

Utveckling av tjänster

Idag har Stokab ett 70-tal tjänsteleverantörer i sitt nät. Redan idag finns ca 150 ytterligare företag i Stockholmsområdet som önskar att komma ut med sina tjänster via bredbandsnäten. Stokab är därför en av de drivande krafterna bakom ”Arena för Digitala Tjänster” vilken utgör ett samverkansprojekt mellan Länsstyrelsen i Stockholms län, Stockholm stad, Acreo och Stokab vars syfte är att underlätta deras etablering. Det är eftersträvarsvärt att staden kan fungera som förebild i förnyelsen av hur IT-baserade tjänster kan användas i äldreomsorgen. Av äldreomsorgsplanen bör det därför framgå

att det är strategiskt för staden att vara drivande i att IT-baserade tjänster utvecklas som riktar sig direkt till äldre.

AB Svenska Bostäders remissyttrande är i huvudsak av följande lydelse.

Bakgrund - Svenska Bostäder

Under 2004/2005 överlämnade Svenska Bostäder alla servicehus utom två till FB Servicehus AB. Svenska Bostäder har kvar fyra servicehusen Skinnarviken på Söder Mälarstrand och Akalla. Båda har omvandlats till seniorboenden under 2005.

Svenska Bostäder startade förmedlingen av seniorboende i dessa två områden redan under hösten 2004. Detta medförde att många förturer hos Bostadsförmedlingen i gruppen äldre/äldre kom att flytta in på Skinnarviken och i Akalla. Då medelåldern redan tidigare var över 80 år kom medelåldern att kvarstå på samma höga nivå och det bör betonas att detta inte är något sedvanligt seniorboende utan seniorboende för gruppen äldre/äldre en tid framöver. Detta medför att det är betydligt större svårigheter och mindre ork för de boende att ta på sig uppgifter i gemensamma aktiviteter.

Cirka 15% av Svenska Bostäders boende är över 65 år. De är därmed en mycket viktig kundgrupp för Svenska Bostäder.

Svenska Bostäders styrelse fastställde 17 september 2002 en "Inriktning för äldres boende inom Svenska Bostäder". Denna inriktning har under våren 2005 omarbetats till en "Policy för äldres boende". Vår enkla filosofi är att hyresgäster ska bo bra hela livet. Ett viktigt övergripande mål för Svenska Bostäder är att skapa levande och attraktiva stadsdelar. Att erbjuda olika möjligheter för äldres boende ingår som en del i att kunna uppfylla detta mål. Att kunna erbjuda ett bra boende för äldre, även om behoven kan se olika ut för olika människor, stämmer väl överens med vår vision och våra framgångsfaktorer.

Svenska Bostäder har en särskild resurs inom Marknadsavdelningen med särskilt ansvar för äldres boende. Däri ligger att bevaka äldres boendefrågor internt och externt, delta i utvecklingsprojekt och föra en löpande diskussion i organisationen och med företrädare för olika externa intressenter för äldres boende.

Svenska Bostäder berörs främst och lämnar synpunkter på i huvudsak två av strategierna då vi som Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen och Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden.

Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen

Det är angeläget att betona att bostadsbolagen har en viktig roll att medverka till att skapa goda förutsättningar i och med ett ökat kvarboende i ordinärt boende.

Detta kan ske genom en ökad samverkan mellan företrädare för äldre i olika nämnder, förvaltningar, organisationer m fl i staden.

Ett bra exempel på detta är det nätverk som bildats av företrädare för äldreomsorgen, bostadsbolagen, SKB och SABO. Nätverket träffas regelbundet några gånger per år och har bl.a. gjort studiebesök hos seniorboenden. Man har också särskilt diskuterat tillgänglighetsfrågor och bostadsanpassningsåtgärder. Ett annat exempel på samverkan är att bostadsbolagens företrädare i det nybildade handikapprådet för bostadsbolagen, anordnat en gemensam aktivitet med stöd av stadens funktionshinderombudsman. Detta gjordes i syfte att börja titta på vilka frågor, som är viktiga i stadens nyligen framtagna handikappolitiska program.

Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden

Förutsättningar för ett ökat kvarboende

Enligt många marknadsundersökningar hos äldre, bl.a. några utförda i seniorboenden hos Svenska Bostäder, är det en prioriterad fråga att kunna bo kvar i sin stadsdel. Diskussionen om kvarboende bör därför vidgas till att omfatta kvarboende i stadsdelen och inte enbart i bostaden. På så sätt skapas möjligheter att finna nya lösningar i stadsdelen när det blir svårt att kunna bo kvar i nuvarande bostad. Då många äldre hyresgäster hos Svenska Bostäder har bott många år i samma stadsdel finns stora möjligheter för dem att byta bostad i närområdet. Det finns också möjligheter att söka förtur genom bostadsförmedlingen, söka seniorboende via bostadsförmedlingen eller att byta bostad genom den interna bostadskön.

Svenska Bostäder samverkar i flera närförorter med olika lokala företrädare. Man undersöker bl.a. om det finns intresse och vore lämpligt att omvandla några fastigheter som har hiss och lämpligt läge antingen centralt eller nära naturen till ett seniorboende. Det kan gälla en hel fastighet eller delar därav. Ett bra tillfälle att omvandla en fastighet kan vara i samband med ett stambyte eller en ombyggnad. Då finns även möjligheter att passa på att erbjuda permanenta omflyttningar. En omvandling till ett seniorboende har skett i en fastighet i Kärrtorp och diskussioner pågår för närvarande i Johannesshov och Hagsätra/Rågsved.

PLUSBOENDE i Sundsvall/Timrå/Härnösand

Då många fastigheter i Stockholm hos Svenska bostäder är byggda i trevåningshus på 40- och 50-talen utan hiss, är det viktigt att undersöka och samverka lokalt för att pröva om det finns lämpliga fastigheter med hiss att omvandla helt eller delvis till seniorboenden. Här kan jämföras med den framgång de tre kommunerna Sundsvall/Timrå/Härnösand har med sitt koncept för äldres boende, som kallas PLUSBOENDE. Där erbjuds bostäder för äldre i utvalda lägenheter eller hus där bostadsbolagen främst utvecklar åtgärder för trygghet, gemenskap, service och tjänster.

Samarbete med bostadsanpassningsavdelningen

Svenska Bostäder har inlett ett samarbete med bostadsanpassningsavdelningen hos stadsbyggnadskontoret. Bl.a. diskuteras om vi skall öronmärka för att bättre kunna informera om de lägenheter, som byggts om med bostadsanpassningsbidrag i en högre

grad. Dessa lägenheter skulle kunna ge möjlighet för äldre med särskilda behov att kunna bo kvar i sin stadsdel. En diskussion har även påbörjats om t ex hur badrum bör byggas om vid stambyten för att badrumsutrustningen bättre ska kunna fungera för äldre med särskilda behov. Allt i syfte att finna bättre lösningar för de boende i ett ökat kvarboende samt för berörda förvaltningar och bolag. Samarbetet antas även på sikt ge lägre kostnader totalt.

Tillgänglighet

Tillgänglighetsfrågor förväntas komma i fokus de närmaste åren genom stadens inriktning att bli världens mest tillgängliga huvudstad år 2010.

Där bör komma en diskussion och ett samarbete om hur bostäders invändiga och utvändiga tillgänglighet ska lösas både praktiskt och kostnadsmässigt. De flesta kostnader som läggs på denna typ av åtgärder har bostadsbolagen i allmänhet inte kunnat tillgodogöra sig via något större påslag på hyror. Svenska Bostäder har kontakt med övriga kommunala bostadsbolag beträffande former för en tillgänglighetsinventering. Tillgänglighetsanpassningar i befintliga bostäder förutsätter en samverkan mellan många olika kommunala företrädare, nämnder och företrädare på nationell nivå om både åtgärder och kostnader.

För nyproduktion av bostäder finns i plan- och bygglagen krav och bestämmelser som tillämpas för att nybyggda bostäder ska uppfylla ställda krav på tillgänglighet. Svenska Bostäder anlitar sakkunnig i varje projekt i nyproduktion. Ett problem är att det finns olika synpunkter på bestämmelserna på olika beslutsnivåer och att bestämmelserna anses krångliga och fördyrande, vilket kan ha lett till olika syn på utförande. utförande.

Seniorboende, gemenskap och aktiviteter

För en del äldre är seniorboende en uppskattad boendeform. En del äldre vill bo med andra äldre då de eftersträvar och tror sig få en ökad trygghet och ett större lugn i ett seniorboende. De flesta äldre vill dock bo bland olika åldrar dvs i ett blandat boende.

Svenska Bostäder har för närvarande cirka 500 lägenheter i seniorboende. De är alla ganska olika till sin karaktär men det som är gemensamt är att seniorboenden hos Svenska Bostäder ska ge förutsättningar för och främja gemenskap, erbjuda trygghet och trivsel för de boende. Svenska Bostäder erbjuder initialt medverkan till att få igång aktiviteter. På sikt ska de boende kunna driva sin egen verksamhet, vilket också sker i flera fastigheter. Graden av aktiviteter varierar stort. På Skinnarviken, som bara varit igång sedan april 2005 finns caféverksamhet, bibliotek, studiecirklar, Qi-gong, resor av olika slag m m. Även i ett seniorboende i Grimsta som har funnits sedan 1993, där de boende var med och planerade utformningen av seniorboendet inför byggnationen, pågår en mångfald av aktiviteter.

Mötesplatser för samvaro och aktiviteter i ordinärt boende

Äldreomsorgsplanen pekar på att med ett ökat kvarboende i den egna bostaden ökar behov av mötesplatser för samvaro och aktiviteter, och att staden på olika sätt ska

stimulera tillkomst av öppna verksamheter för social samvaro och aktiviteter samt att det kan drivas i samverkan med frivilligverksamheter, pensionärsorganisationer och även bostadsbolagen.

Bostadsbolagen har många lokaler som kan vara lämpade att användas för samvaro och aktiviteter i bostadsområden och där det också redan pågår verksamheter i varierande utsträckning. Där kan bostadsbolagen ha en viktig roll med kännedom om lokala förutsättningar och kontaktnät som kan finnas. Det kan vara låg nyttjandegrad i en del av de lokala Hyresgästföreningarnas lokaler. Där bör finnas ganska stora möjligheter att skapa nya intressanta lösningar för samvaro och aktiviteter för äldre.

Service och tjänster

I olika undersökningar gällande äldres boende ingår en diskussion om vilken service och vilka tjänster som bör kunna erbjudas till äldre i deras boende.

Det finns intresse för olika hjälpinsatser men än så länge är betalningsviljan låg. Svenska Bostäder håller för närvarande på att utveckla fler tillvalsprodukter, som främst är riktade till gruppen äldre. Vi avser även undersöka på vilket sätt vi skulle kunna erbjuda tjänster för äldre. Produkter som skulle kunna efterfrågas gäller främst inom områdena trygghet och säkerhet. Beträffande tjänster skulle Svenska Bostäder kunna upphandla tjänster hos till exempel städbolag som kan erbjudas de boende mot direktbetalning. Det kan gälla storstädning, fönsterputsning, flyttning etc. I budgetarbetet för 2006 har beslutats att en särskild trygghetsplan ska utformas för varje förvaltningsområde integrerad i verksamhetsplanen. Den bygger på att varje område ska utforma en trygghetsplan som ska inkorporeras i verksamhetsplaner. Den ska innehålla en tydlig beskrivning och prioritering av områdets främsta trygghetsproblem och åtgärder.

Svenska Bostäders broschyr "Att bo på äldre dar" och webbplats

Svenska Bostäder tog under hösten 2004 fram en broschyr "Att bo på äldre dar" med information om vilka valmöjligheter som finns som äldre hos Svenska Bostäder, hur man kan byta bostad, hur man söker bostadsanpassningsbidrag etc. Broschyren har varit efterfrågad.

Vår webbplats är utformad med hänsyn till funktionshindrades möjlighet att tillgodogöra sig information. Vi avser även att inom kort på webbplatsen enkelt kunna erbjuda information om "Att bo på äldre dar". Där ska framgå vilka seniorboenden som finns, hur de är utformade och vilka hyresvillkor som gäller. Man ska lätt kunna läsa sig till hur man byter bostad via den interna kön eller bostadsförmedlingen, hur man ansöker om bostadsanpassningsbidrag osv.

Utveckling av nya produkter och tjänster

Svenska Bostäder är tillsammans med stadsdelsförvaltningen i Hässelby/ Vällingby, Hjälpmedelinstitutet, Tierp och Hudiksvall med i ett stort utvecklingsprojekt, kallat *Hemma med IT*. Projektet finansieras främst med pengar från Arvsfonden och Kompetensfonden i Stockholm. Det är ett forskningsprojekt, som har som syfte att med olika

tekniska lösningar underlätta ett självständigt boende för främst äldre personer med kognitiva funktionsnedsättningar. Forskningsprojektet pågår under tre år och ska avslutas under år 2007. Bostadsbolagens roll är få kunskaper om möjligheter till åtgärder som skapar ett tryggt och bekvämt mervärde för äldre boende.

Inom ramen för forskningsprojektet har ett antal rapporter tagits fram. Bl.a. "Kartläggning av problem och risker vid förlängt kvarboende för äldre". Rapporten kom i september 2005 och bygger på intervjuer med personal i bostadsbolag, personal som arbetar med bostadsanpassningsbidrag, brandmyndighet, försäkringsbolag osv. I denna rapport föreslås en fortsatt samverkan i syfte att nå samordningsfördelar som kan ge lägre kostnader, mindre frustration och öka personaltrivsel för olika kommunala förvaltningar, landsting, hemtjänst och bostadsbolagen. Provinstallationer av olika produkter har just påbörjats hos ett antal boende. Nyckelhantering och påminnelsefunktioner är ett par exempel på problemområden som undersöks i projektet.

Vaktmästartjänster

I den rapport som nämnts ovan gällande problem och risker i äldres boende, framgår att fall- och brandskador är de två största problemområdena hos äldre boende. En diskussion har väckts i många kommuner om hur förebyggande insatser skulle kunna reducera t ex fallskador. Det är ingen tvekan om att en diskussion kan föras om hur ett förebyggande arbete skulle kunna utformas med minskade kostnader för fall och brand. Bostadsbolagen bör vara med i diskussionen då ett förebyggande arbete skulle utföras hos boende i bolagens fastigheter.

Frivilligverksamheter

Det pågår redan ett visst samarbete mellan företrädare för frivilligorganisationer och bostadsbolagen. Det finns i vissa bostadsområden säkerligen möjligheter att hitta former för en utökad samverkan så att ett rikare utbud av aktiviteter för äldre kan utvecklas.

Avslutningsvis betonas att påbörjat samarbete på olika nivåer i staden gällande äldres boendefrågor bör fortsätta och stödjas i syfte att nå samordningsfördelar, sprida kunskaper om äldre och deras boendeförhållanden samt förhoppningsvis bättre utnyttjade kostnader totalt i kommunen för gruppen äldre.

Landstinget bör ingå i samarbetet då hemsjukvården är en stor aktör som framledes kommer att utföra omfattande arbete i det ökade kvarboendet.

Hemtjänsten, som både drivs i privat och kommunal regi, är också en viktig aktör att samverka med. Målet för ett samarbete bör vara att de äldre ska kunna uppfatta en trygghet i att kunna bo bra hela livet i ett ökat kvarboende samt när det är dags även i ett vård- och omsorgsboende.

FB Servicehus AB:s remissyttrande av den 13 september 2005 är i huvudsak av följande lydelse.

Generellt:

I planens inledning konstateras att medan andelen äldre över 65 år kommer att öka från och med år 2006, kommer andelen äldre över 80 år att minska fram till år 2018, för att därefter öka kraftigt. Den tämligen brant stigande kurvan efter år 2020 kräver dock ett långsiktigt perspektiv avseende särskilda boendeformer. Äldreomsorgsplanen behöver därför ha ett 20-årigt planeringsperspektiv för hur de särskilda boendeformer som finns idag, men eventuellt inte behövs i en mellanperiod, kan "övervintra" tills antalet äldre över 80 år börjar stiga igen eftersom möjligheten att bygga nytt minskar i takt med att tillgänglig mark som går att bebygga med bostäder till rimlig kostnad minskar. Behovet av att på ett planerat sätt ha kvar befintliga särskilda boenden ökar därmed.

Strategi: Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen

Samhällsplanering och bostadsbyggande

I denna strategi bör även stadens bostadsbolag involveras. Kvarboende för äldre inom bolagens befintliga fastighetsbestånd är en fråga som bolagen redan är engagerade i. Frågor om husens invändiga och utvändiga tillgänglighet samt hyresgästernas tillgång till service diskuteras, liksom frågor om vilka åtgärder som är rimligt att göra ur kostnadssynpunkt för att öka tillgängligheten och därmed möjligheten till kvarboende. De flesta kostnader som läggs på denna typ av åtgärder kan bostadsbolagen i allmänhet inte tillgodogöra sig via höjning av hyrorna.

Sådana ombyggnader skulle därför kunna underlättas om även fastighetsbolagen fick möjlighet att få bostadsanpassningsbidrag, i synnerhet för åtgärder som leder till mer allmängiltig tillgänglighet t.ex. installation av automatiska dörröppnare, vilka är kostsamma såväl att anskaffa som att underhålla. Fastighetsbolagen skulle även kunna söka bostadsanpassningsbidrag vid exempelvis stambyten eller andra större renoveringar för att i samband med dessa arbeten samtidigt genomföra ökad tillgänglighet till bostäderna och på så vis förebygga senare behov av riktade bostadsanpassningsbidrag.

Inom FB Servicehus planeras en tillgänglighetsinventering, för att få kunskap om vilka åtgärder som erfordras för att bolagets fastigheter ska uppnå de högt ställda krav på tillgänglighet som bolaget bestämt. Liknande tillgänglighetsinventering pågår även andra bostadsbolag och dessa syftar till attom möjligt klassificera byggnadernas reella tillgänglighet. Om detta låter sig göras, uppstår frågan om lägenheter i mer tillgängliga hus på något sätt kan förbehållas personer med större behov av lättillgängligt boende. Det är en fråga som borde diskuteras i en vidare krets inom staden. För ett fungerande system krävs främst politiska beslut på såväl kommunal som nationell nivå samt förhandlingar och samordning med Stockholms stads bostadsförmedlings AB, såväl vad

gäller anvisningsregler, som rutiner och tekniska förutsättningar. Detsamma gäller också den viktiga diskussionen om lägenheter som tillgänglighetsanpassats för en hyresgäst med hjälp av bostadsanpassningsbidrag vid lägenhetsbyten kan prioriteras för personer med behov av bostäder med stor tillgänglighet.

I detta sammanhang kan också diskuteras vad som menas med "kvarboende". Ett alternativ till kvarboende i den egna lägenheten skulle också kunna vara kvarboende i samma eller intilliggande bostadsområden. Därmed skulle man kunna tänka sig att det blir möjligt att istället för anpassningsbidrag till ombyggnad av en befintlig lägenhet, anvisa en ny lägenhet med mer tillgänglighet inom samma eller näraliggande bostadsfastigheter och flyttbidrag till den nya lägenheten. Frågan hur man bäst möjliggör omflyttning som ett sätt att lösa tillgängligheten förutsätter också samverkan mellan stadsdelsförvaltningar, bostadsbolag, bostadsförmedling och eventuellt stadsbyggnadsnämnden.

För nybyggnad av bostäder finns redan idag i plan- och bygglagen de krav och bestämmelser som behövs för att nybyggda bostäder ska hålla högt ställda krav på tillgänglighet. Problemet är emellertid att bestämmelserna anses både krångliga och fördyrande, vilket lett till bristande efterlevnad.

Seniorboende

FB Servicehus lägger ner stor möda och energi på att skapa ett attraktivt och väl fungerande seniorboende i de f.d. servicehus, som kommunfullmäktige beslutat inte längre ska vara särskilda boenden för äldre, vård- och omsorgsboende.

För att uppnå bolagets högt ställda målsättning för ett bra och tryggt seniorboende har två program tagits fram för att utveckla bolagets seniorbostäder. Det ena programmet är ett mer omfattande generellt program som ger olika perspektiv på hur vi kan uppnå en önskad trygghet, gemenskap, service och delaktighet i de olika seniorboendena. Programmet visar på olika möjligheter att genom förändringar i den inre och yttre fysiska miljön förverkliga dessa hörnpelare för ett attraktivt och väl fungerande seniorboende.

Det andra programmet, som tagits fram, omfattar ett mer konkret generellt program för den standard som bolaget önskar hålla för seniorlägenheter och entréer, trappuppgångar, mötesplatser m.m.

För närvarande pågår nybyggnad av fler och även större lägenheter inom befintliga hus, upprustning av slitna lägenheter och skapande av gemensamhetsutrymmen och gästlägenheter för att uppnå det goda och trygga seniorboende som bolaget önskar ha i dessa hus. I samband med ombyggnaderna anpassas lägenheterna ytterligare för att klara de höga krav vi ställer på tillgänglighet.

FB Servicehus:s ambition beträffande seniorbostäderna är att de ska utformas så att de tillsammans med de planerade möjligheterna för de boende att köpa tjänster ska kunna ytterligare fördröja tiden fram till den dag då den boende behöver ett större vårdnadsbehov som stadsdelsnämnden måste ta ansvar för. Bolaget kan på så sätt bidra till att minska stadens kostnader. Enligt beräkningar från Boverket kan en fördröjning

av flytt till särskilda boendeformer motsvara en minskad kostnad med ca en halv miljon kronor per person och år.

Mötesplatser för äldre

Det är, som äldreomsorgsplanen påpekar, angeläget att staden stimulerar tillkomsten av öppna verksamheter för samvaro och aktiviteter. Här kan naturligtvis bostadsbolagen vara samverkanspart för att underlätta för stadens verksamheter och andra organisationer att få tillgång till lokaler för sådana ändamål.

I servicehusen finns stora lokaler, som staden redan förhyr, som är mycket lämpliga att använda som mötesplatser för även kringboende äldre.

Strategi: Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden.

En ökande andel kvarvarande äldre personer aktualiserar också frågan om vilka bostadsanknutna tjänster som bostadsbolagen kan och ska utföra, liksom deras finansiering. I FB Servicehus program för seniorboende ingår att bolaget tar på sig uppgiften att upphandla andra företag med kompetens att utföra olika stöd- och hjälpinsatser för hyresgästerna i våra seniorbostäder mot betalning. Sådana stöd- och hjälpinsatser kan vara promenader, matinköp och städning, men också någon typ av trygghetslarm.

Stöd- och hjälpinsatser kan även bestå av olika typer av hjälpmedel inom IT-området. Här skulle staden tillsammans med bostadsbolagen och STOKAB kunna undersöka möjligheterna att genom IT-stöd kunna förlänga kvarboende.

Staden behöver kanske, för att underlätta finansieringen för de boende, utreda någon typ av ekonomiskt stöd, typ personaldatorköpen, till de boende.

Strategi: Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov.

Det är naturligtvis nödvändigt att statliga och kommunala tjänster samordnas på bästa sätt. Lika viktigt är att staden samordnar sina egna olika förvaltningar och bolag så att de invånare som är i behov av stöd och hjälp får bästa möjliga vård och omsorg. Och att de gemensamma och begränsade medel som finns används så effektivt som möjligt för att ge störst och mest nytta.

Avslutningsvis önskas från FB Servicehus sida ett större samarbete både med staden centralt och de enskilda förvaltningarna i ett tidigare skede i ny- och ombyggnadsprojekt av bostäder för att åstadkomma ännu bättre resultat. Bolaget borde engageras mer i exempelvis genomförandegrupper och projektgrupper för att få bättre ekonomi i och snabbare genomföranden av projekten.

Kommunstyrelsens äldreomsorgsberedning beslöt den 8 april 2005 att utan eget ställningstagande överlämna förslaget till Äldreomsorgsplan år 2006-2010 till kommunstyrelsen.

Reservation anfördes av *Helen Jäderlund Eckardt* (fp), *Margareta Björk* (m) och *Ewa Samuelsson* (kd), bilaga 1.

Kommunstyrelsens handikappråd beslöt den 28 september 2005 att som svar på remissen lämna följande yttrande.

Äldreomsorgsfrågor bevakas i staden i första hand av pensionärsråden. Men också handikappråden har anledning att engagera sig i dem. Det står i handikapprådets nya instruktioner tydligt uttalat att deras uppgift är att ta initiativ till förbättringar för personer med funktionshinder i alla åldrar, således också för äldre människor. Eftersom funktionsnedsättningar är en med åldern kraftigt ökande förekomst och gruppen av äldre blir allt större är handikapprådets kunskaper och erfarenheter viktiga för en kvalitetsutveckling inom äldreomsorgen. Ett nära samarbete lokalt mellan handikappråd och pensionärsråd måste därför etableras. Stadsdelsförvaltningarna måste involvera såväl pensionärsråd som handikappråd i frågor som kan antas ha handikappaspekter. Detta synsätt återfinns inte i förslaget till äldreomsorgsplan. Vi yrkar på en komplettering i detta avseende.

En konsekvens av hur planen har utarbetats är att handikappaspekter saknas i förslaget. Vi efterlyser skrivningar som lyfter fram olika åtgärder som kan underlätta ett självständigt liv och skjuta upp beroendet eller omfattningen av regelrätt äldreomsorg. Sådana åtgärder är i första hand bostadsanpassning och hjälpmedel av olika slag samt en uppsökande verksamhet som informerar äldre människor om de insatser som de har rätt att få när de så behöver. Det bör t.ex. tydliggöras att rätten till insatser enligt LSS inte upphör när en person har fyllt 65 år. En tyvärr alltför vanlig missuppfattning.

För att tydliggöra handikappaspekterna i stadens insatser för äldre människor föreslår vi ytterligare ett par tillägg:

- I avsnittet Hemtjänst, Ökad spetskompetens i hemtjänsten (sid 9) föreslår vi ett tillägg med ett tredje stycke:

”Heminstruktörernas insatser är viktiga för äldre människor. Deras kompetens ska dock i första hand utnyttjas för mer kvalificerade uppgifter. De skulle också kunna utnyttjas som utbildare av hemtjänstpersonal i enklare och vardagsnära uppgifter. Som exempel kan nämnas att byta batterier och slangar i hörapparater.”

- I avsnittet Äldre – inte en homogen grupp (sid.14) föreslår vi ett tillägg i andra stycket:

”Äldreomsorgen ska aktivt verka för att alla äldre, oavsett funktionshinder, etnisk tillhörighet,...”

- I avsnittet Information (sid 18) föreslår vi en omskrivning av andra styckets andra mening:

”Information ska också finnas tillgänglig i former och på medier efter vars och ens behov.”

Reservation och särskilt uttalande avgavs av ledamoten *Gunilla Reuterskiöld* (fp) och ledamoten *Elsa Jerström* (m), bilaga 1.

Kommunstyrelsens pensionärsråd beslöt den 31 mars 2005 att avge följande uttalande.

KPR anser att den föreslagna planen i huvudsak är bra. i huvudsak är bra. Om den verkligen får genomslag i alla delar av stadens verksamheter skulle många brister i dagens äldreomsorg kunna avhjälpas. I det följande begränsar vi oss till att ge synpunkter och förslag till några avsnitt i planen.

Seniorboende (s 8)

Allra sist i avsnittet vill vi tillägga följande två stycken:

”För det nya seniorboendet i f d servicehus skall, i samråd med fastighetsägaren, ställas krav på minimistandard i fråga om bland annat service, bemanning och gemensamma lokaler.

Självklart skall alla nyproducerade bostäder utformas med hänsyn till äldres behov.”

Hemtjänst (s 9)

I avsnittet ska ordet ”spetskompetens” bytas ut mot ”specialistkompetens”.

Personalen (s 13)

Sist i fjärde stycket skall följande mening tilläggas:

”För att en chef ska kunna utveckla ett gott ledarskap krävs att hennes ansvarsområde har rimlig omfattning.”

Samverkan med landstinget (s 14)

Inskjutes i sista stycket, omedelbart före sista meningen:

”Det är viktigt att lokala avtal är så konkreta att de ger god vägledning för den gemensamt bedrivna omsorgen om de gamla.”

Inflytande och delaktighet (s 15)

Sist i det sista stycket skall följande tilläggas:

”Begreppet kundval bör också innefatta den enskildes möjlighet att själv välja innehållet i biståndet.”

Äldreomsorgsföretagarna har blivit ombedda att inkomma med synpunkter på Stockholms Stads äldreomsorgsplan. Följande synpunkter vill vi härmed lämna:

Riktlinjer för äldreomsorgen

Vi efterlyser övergripande riktlinjer för äldreomsorgen och en tydligare viljeinriktning. Uppenbarligen anser inte den styrande majoriteten att det är väsentligt med mångfald och valfrihet för äldre. Att alla äldre skall ha rätt att få välja utövare av hemtjänst eller till vilket äldreboende eller sjukhem de vill flytta till.

I Äldreomsorgsplanen saknas helt en skrivning om samarbete med privata utförare. Vi finner det mycket märkligt att begreppet konkurrensutsättning inte nämns. En rad undersökningar har under åren gjorts som visar att konkurrensutsättning ger fördelar för såväl brukare, personal och skattebetalare.

Beträffande hemtjänst står det visserligen att staden har tecknat avtal med ett antal privata företag vilket ger den enskilde möjlighet att välja utförare. Men då ersättningen till företagen inte följer övriga ökade kostnader har framför allt de små företagen svårt att överleva.

Ett exempel där biståndsbedömningen måste ses över gäller den tid som beviljas i samband med de äldres måltider. För att skapa ett gott näringsintag för de äldre är det inte enbart matens kvalitet och personalens kunskap som är väsentligt. Det handlar också om att skapa en atmosfär så att den äldre vill och kan äta.

Den allt restriktivare biståndsbedömningen leder också till att underlaget av brukare minskar. Många personer som själva har verkat inom äldreomsorgen skulle vilja starta äldreboenden och hemtjänstföretag. Personer med invandrabakgrund skulle vilja ge sina äldre invandrare en äldreomsorg som är mer anpassad till deras behov och kultur.

Ett av de stora hindren för att förverkliga dessa drömmar är svårigheterna att initialt klara finansieringen av nystartad verksamhet. På så sätt bidrar detta till att minska mångfalden och en sund konkurrens mellan privata och kommunala utövare av äldreomsorg. Därmed hämmas också kvalitetsutvecklingen inom äldreomsorgen samt ett bättre användande av skattemedel.

Demografiska utvecklingen

Allmänt anser vi att det bör finnas ett bättre faktaunderlag som beskriver den demografiska förändringen. Hur många äldre beräknas finnas inom olika åldersgrupper under den närmaste tioårsperioden? Redan i dag kan vi konstatera att åldersförändringarna har varit dramatiska. Antalet personer 80 år och äldre har fördubblats sedan 1980 utan att resurserna har ökat i samma utsträckning. Detta har inneburit att färre äldre har fått den vård och omsorg som de önskat och har behov av.

Det är svårare för äldre att få plats i särskilt boende och möjligheterna till hemtjänst har minskat. I siffror innebär detta att i befolkningen 80 år och äldre har andelen som får någon form av äldreomsorg (plats i särskilt boende eller hemtjänst) minskat från 62 till 43 procent. Prognosen över befolkningsutvecklingen säger att antalet personer över 80 år kommer i det närmaste att fördubblas om drygt 20 år. Då kommer Sverige att ha ca 750 000 personer som är över 80 år.

Vi vet också att andelen ensamhushåll är störst i storstäderna, inte minst i Stockholm. Behovet av hemtjänst och omsorg är större för den som lever ensam än för sammanboende.

Invanarnas förväntningar

Vi ställer oss kritiska till den snabba utvecklingen av servicehus. Omvandlingen av servicehus till seniorboende väcker många frågor och oro. De som bor på servicehus oroar sig för hur deras framtid kommer att se ut när restauranger, aktiviteter och service försvinner. All den samvaro som gör att människor inte i förtid åldras eller blir deprimerade upphör. Matlådor levereras till de boendes lägenheter istället för att maten intas i gemenskap.

Biståndslotteriet

De flesta frågor som Äldreombudsmannen har mötts av har rört processen kring biståndshandläggningen där många känt sig missuppfattade. Biståndshandläggningen är inkörsporten och ofta första kontakten med äldreomsorgen. Enligt ÄO är det vanligt att biståndshandläggaren redan inledningsvis klargör för den äldre eller den anhöriga vilken hjälp som kan ges. Därmed utgår man i bedömningen inte efter den äldres faktiska behov. Biståndshandläggarna hänvisar dessutom allt oftare till stadsdelsområdets egna oskrivna regler.

Situationen är för närvarande att villkoren för äldreomsorgen ser mycket olika ut i de 18 stadsdelarna. "Biståndslotteriet" har lett till att höga staket har byggts upp mellan stadsdelarna. Den som vill flytta till ett äldreboende i en annan del av staden nekas detta. I första hand skall de platser som finns i den egna stadsdelen fyllas. Enligt ÄO är det fler äldre än tidigare år som uppger att biståndshandläggarna inte beviljar äldreboende i andra stadsdelar.

”Sedan 2002 möjliggör socialtjänsten flytt till äldreboende i en annan kommun men i Stockholm har det blivit ännu svårare att söka äldreboende utanför det egna stadsdelsområdet” skriver ÄO i 2005 års rapport.

Bättre information

Många äldre och deras anhöriga tycker att informationen om olika äldreboenden är bristfällig. Yngre äldre och anhöriga till de allra äldsta efterlyser en webbaserad söktjänst där de själva kan gå in och ta reda på befintliga äldreboenden.

Vi instämmer i denna kritik och efterlyser tydliga utvärderingsmått, jämförelser och uppföljningskrav av äldreomsorgen såväl inom kommunal som privat verksamhet. Varje invånare bör ha möjlighet att kunna få relevant och jämförbar information om samtliga äldreboenden.

Äldreomsorgsföretagarna har initierat ett projekt där vi tagit fram mätinstrument för att kunna jämföra olika äldreboenden. Vår utmaning och självklara förväntan är att den kommunala äldreomsorgen gör detsamma.

RESERVATIONER M M

Kommunstyrelsens äldreomsorgsberedning

Reservationen av Helen Jäderlund Eckardt (fp), Margareta Björk (m) och Ewa Samuelsson (kd) är av följande lydelse.

Förslag till beslut

1. att ärendet återremitteras
2. att därutöver anföras

förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Kommunstyrelsens handikappråd

Reservationen av ledamoten Gunilla Reuterskiöld (fp) och ledamoten Elsa Jerström (m) är av följande lydelse.

Fp och m reserverar sig mot beslutet att ärendet avgörs samma dag till förmån för sitt yrkande på återremiss, ansluter sig till texten i rådets beslut

Det särskilda uttalandet av ledamoten Gunilla Reuterskiöld (fp) och ledamoten Elsa Jerström (m) är av följande lydelse.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Inte heller har handikappaspekterna beaktats i förslaget.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan måste fokusera på den äldres möjlighet att påverka sin omsorg och sitt boende. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus som olika typer av heldygnssorg i form av ett pengasystem.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i planen. De alltmer restriktiva tolkningarna av stadens riktlinjer för biståndsbedömning måste genomlysas och ändras.

Utvärderingen av omvandlingen av servicehus till seniorbostäder visar just att otryggheten bland äldre breder ut sig. I seniorboende saknas personal i huset.

Även mycket gamla med många svagheter och exempelvis upprepade fallolyckor tvingas bo kvar hemma tvärtemot de egna önskningarna.

Om den föreslagna äldreomsorgsplanen antas innebär det att denna kvarboendep princip sanktioneras och det kan vi inte acceptera.

Bromma stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordföranden Jan Tigerström m.fl. (m) är av följande lydelse.

Förslag till beslut

Bromma stadsdelsnämnd avslår förvaltningens förslag till remissvar och avger istället följande svar till kommunstyrelsen:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvals-system i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengasystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnssorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Reservationen av ledamöterna Ragnar Persson m.fl. (fp) och Désirée Pethrus Engström (kd) är av följande lydelse.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan

1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende. Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår. En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden.

Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsomsg. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år borde bedömas utifrån ett generösare synsätt. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. För seniorbo-städer skall fastighetsägaren i samråd med staden fastställa minimikrav i fråga om bland annat service, bemanning och gemensamma lokaler.

De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följderna av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. En funktion, Äldreomsorgen Direkt, med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödig otrygghet.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas. Ett flexibla synsätt på stödinsatser skulle säkert möjliggöra att de anhöriga orkar lite till. I planen anges inte hur mycket stöd anhöriga kan förvänta sig. Det är rimligt att man som tidigare anger en miniminivå för stödet.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordföranden Göran Holmström (kd), ledamöterna Anders Hellström (m), Birgitta Axén (m), Björn Holmberg (m), Hans Larsson (fp), tjänstgörande ersättaren Helena Nilsson (fp) lyder enligt följande.

Som svar på remissen översändes följande:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som skulle kunna förbättra stadens äldreomsorg.

Planen riskerar att bli en hyllvärmare och inte ett verkningsfullt styrdokument. Målen är inte uppföljningsbara eller mätbara och planen bör därför konkretiseras i de avseendena.

Tre av planens mål är att förbättra stöd och hjälpinsatser i ordinärt boende, se alla särskilda boenden som en gemensam resurs i staden samt förstärka inflytande och delaktighet för de äldre. För alla dessa tre områden saknas insikten om att valfrihet för de äldre när det gäller hemtjänst och boende är en mycket viktig aspekt för att förbättra deras livskvalitet. Vänstermajoriteten väljer medvetet att bortse från detta.

Genom att införa en värdighets- och trygghetsgaranti som på ett dylikt sätt klargör vad de enskilde kan förvänta sig och kräva, kan stadens åtagande gentemot den enskilde äldre tydliggöras.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom att man kan välja hemtjänstutförare bör få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus som olika typer av boende med heldygnsomsorg. De som önskar bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år, borde bedömas utifrån ett generösare synsätt. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetamar, måste genomlysas.

Farsta stadsdelsnämnd

Reservationen mot stadsdelsnämndens beslut av vice ordföranden Madeleine Sjöstedt m.fl. (fp) samt ledamöterna Birgitta Holm m.fl. (m) och Bertil Fredriksson (kd) lyder enligt följande.

Vi anser att nämnden skulle ha beslutat att

1. I huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Därutöver anföra

Förslaget till Äldreomsorgsplan 2006 – 2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till Äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i Äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgettramar måste genomlysas.

Ett aktivt kulturliv är mycket viktigt, och också möjligt, för många äldres välbefinnande. Detta lyftes fram i den äldreomsorgsplan som den förra majoriteten tog fram under sin tid som ansvarig för dessa frågor. Att dessa tankar nu försvunnit i det aktuella förslaget är djupt beklagligt.

Förmågan till starka sinnesupplevelser finns kvar även hos mycket sjuka och i övrigt svaga människor. Därför är kulturens roll så betydelsefull för äldre och därmed inom äldreomsorgen. Ofta handlar det om böcker och talböcker. Här har vi sett mycket oroande tendenser under det senaste året då tillgången till biblioteksböcker på stadens äldreboenden försämrats.

Förslaget till Äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Det är mycket viktigt att Äldreomsorgsplanen har tydliga mål som går att mäta. Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas. Idag nekas äldre boenden i andra stadsdelar p.g.a. ekonomiska skäl.

Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomiska förutsättningar, kompetensutveckling m.m.

Vi efterfrågar också en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål.

Hägerstens stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordförande Abit Dundar m.fl. (fp) lyder enligt följande.

Förslag till beslut:

1. Hägerstens stadsdelsnämnd beslutar att översänder ärendet utan eget ställningstagande.

Reservationen av ledamoten Margareta Cederfelt m.fl. (m) är av följande lydelse.

Förslag till beslut

1. Hägerstens stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande med nedanstående tillägg samt överlämnar dessa som sitt remissyttrande till kommunstyrelsen.

Stadsdelsförvaltningarna har förtjänstfullt redogjort för antalet tillgängliga platser inom särskilda boendeformer inom Hägersten, den senaste USK-prognosen samt pågående och planerad omstrukturering i befintliga äldreboenden. Det är emellertid av

stor vikt att noga följa nyttjandet av äldreomsorg, eftersom denna plan baseras på nyttjandet i december 2003. Dessutom bygger prognoserna på ett antal antaganden, bl.a. om medellivslängd, hälsoförbättring och omflyttning inom staden. Utvecklingen i Hägersten har visat sig skilja sig från tidigare antaganden. Det är därför angeläget att följa vad som faktiskt händer och inte enbart förlita sig till statistiken.

Det hade varit intressant att i ärendet kunna ta del av de åsikter som det lokala pensionärsråd har inlämnat.

För oss moderater är valfrihet även för våra äldre medborgare en självklarhet. Att själv kunna välja vem som skall utföra hemtjänsten infördes under den förra mandatperioden och har nu permanentats. Att själv kunna välja boende även som gammal är också en självklarhet. Vi anser att de äldres valfrihet måste betonas i Äldreomsorgsplanen.

Vi instämmer även i att planen, inkl boendet, måste vara så flexibel så att den lätt kan anpassas till ändrade förutsättningar. Dock måste hänsyn tas till de rapporter som kommer nämnderna tillhanda, bl.a. från Patientnämnden, årsrapport 2004.

Under den förra mandatperioden togs initiativ till en översyn av boendestandarden på kommunens alla äldreboenden för att se om dessa uppfyllde aktuella boendekrav, vilket senare visade sig inte vara fallet. Vid den servicehusomvandling, som senare har skett, har vi borgerliga opponerat oss starkt, bl.a. på bristen på information och kommunikation över staden om själva omvandlingen samt av vad som menades med begreppet "seniorboende". Även den hårdare biståndsbedömningen för servicehusboendet har kritiserats mot bakgrund av stadsdelarnas ekonomi.

Slutligen kan vi konstatera att äldreboendeplanen inte innehåller något om innehållet i äldreomsorgen ur individens synpunkt eller ur ett helhetsperspektiv.

Reservationen av ledamoten Anita Stenlund m.fl. (kd) lyder enligt följande.

Förslag till beslut

1. Stadsdelsnämnden hemställer som svar på remissen hos kommunstyrelsen att äldreomsorgsplanen återremitteras.
2. att därutöver anföra

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende. Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår. En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar

mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnssorg. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år borde bedömas utifrån ett generösare synsätt. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. En funktion, Äldreomsorgen Direkt, med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödigt otrygghet.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas. Ett flexiblere synsätt på stödinsatser skulle säkert möjliggöra att de anhöriga orkar lite till.

Det särskilda uttalandet av ledamoten Ylva Wahlström (mp) är av följande lydelse.

Hägerstens förvaltning anser att denna plan ligger tydligt i linje hur man redan arbetar, men miljöpartiet vill gå vidare och förbättra en del inom denna fleråriga planen. Först vill vi betona rättigheten till hjälp. Vi vill lyfta fram vårt goda försök med 4 timmar med begränsad biståndsbedömning bör bli en självklarhet. Vidare behöver vi kunna garantera de äldre funktionshindrade relevant hjälp. Det får inte bli en försämring vid 65årsdagen, vilket redan inskriven i lagen att man har t.ex. rätt till LSS även på äldre dagar.

Att äldreomsorgsplanen tar sin utgångspunkt i socialtjänstlagen är riktigt, men rättigheten att överklaga ett bistånds beslut bör nämnas tydligt, som också ingår i lagstiftningen. Och friheten att välja utbud bör framgå tydligare i planen.

Vi behöver lyfta in möjligheten att välja form av äldreboende och var man önskar bo i vår stad och inte vara hänvisad till sin egen stadsdel eller närområde, trots att vi vet att många vill bo kvar.

Vidare behöver de ses över om vi behöver skräddarsy boendena mera, i alla fall bör man undvika blandning av dementa med andra mer fysiska sjukdomar.

Biståndsbedömning behöver allmänt bli mer frikostig, det är förebyggande. Så att vi inte vänta in i de sista att sätta in en insats i underkant där det snart behövs mycket mer. Och vår vårdpersonal mår dåligt när vårdtagarna inte har rätt till den omsorg de behöver. Att sen tro att frivilliga organisationer ska hjälpa upp dessa brister är olyckligt. Dessa frivilliga behövs för det extra inte till de elementära. Inte heller kan vi för-

vänta oss allt för mycket av de anhöriga, utan samhället ska bistå de äldre med relevant hjälp.

Reformen seniorboende med hyresrätt är nytt och bra, men texten bör kompletteras med att bostadsförmedlingen ordnar förturer vid behov, vilket är viktigt att värna om. Staden får även gärna inventera utbudet av seniorboende i privat regi, så att de självklart kan samverka. För övrigt bör man värna olika huvudmän inom äldrevården.

När vi planerar t.ex. nya bostadsområden eller förtätningar måste vi ständigt bygga in de centrala mötesplatserna för t.ex. de äldre. Det är lättare att ordna goda verksamheter när lokaler finns att tillgå. Senare står det om dagverksamheter som självklart ska vara inriktade på äldres olika behov men också inriktad på efterfråga och önskemål. Framöver kanske vi behöver vara beredda att bekosta mer för våra aktiviteter på äldre dagar och inte bara låta behövande få nödvändig hjälp. På detta sätt kan vi främja den aktiva människan som får må bra.

Olika boendeformer ska sammansmälta till vård- och omsorgsboende, är det klokt? Det borde vara tydligare att urskilja vad boendet mer innebär. Självklart är det klokt att fortsätta bygga bort de flerbäddss boende som staden ännu har, men samtidigt behöver vi bejaka att äldre personer som vill sammanbo, eller bara vill dela rum med en medmänniska, kan göra de även inom de så kallade vård- och omsorgsboenden som stadens äldre kan bo inom.

Korttidsboende behöver inte vara något fristående utan kan gärna fungera som ett pröva på boende, innan det är dags att bestämma sig helt. Maten till de äldre behöver vara en höjdpunkt både för kropp och själ som man är inne på och gärna vara ekologisk. I möjligaste mån skall även vårt äldrearbete vara präglade av miljömedvetenhet, t ex undvik gärna mattransporter.

Arbetet med återinförandet av vaktmästartjänster är viktigt för de äldre och indirekt personalen. Dessutom om de till exempel sköts som ett dagcenter eller liknande är vinsten den dubbla.

De äldres röst i samhället är viktigt att lyssna till så äldreomsorgen är flexibel och anpassas till de nya grupperna av hjälpbehövande. Dels behövs detta lyssnande från oss beslutsfattare, men minst lika viktigt i de vardagliga nära mötet mellan vårdtagare och personal.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservationen av ledamoten Helen Jäderlund Eckardt m.fl. (fp), ledamoten Michael Wiklund m.fl. (m) och vice ordföranden Fredrik Wallén (kd) är av följande lydelse.

Vi reserverar oss mot beslutet då vi yrkade att nämnden skulle besluta följande:

1. Hemställa till Kommunstyrelsen att återremittera ärendet.
2. Därutöver anföra

Förslaget till Äldreomsorgsplan 2006 – 2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till Äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i Äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Förslaget till Äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Det är mycket viktigt att Äldreomsorgsplanen har tydliga mål som går att mäta.

Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas. Idag nekas äldre boenden i andra stadsdelar p.g.a. ekonomiska skäl.

Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomiska förutsättningar, kompetensutveckling m.m.

Vi efterfrågar också en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd

Reservationen av Margareta Björk m.fl. (m), Margareta Jernberg m.fl. (fp) och Patrik Holmberg (kd) är av följande lydelse.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd föreslås besluta

- att stadsdelsnämnden som svar på remissen hemställer hos kommunstyrelsen
- att äldreomsorgsplanen återremitteras
- samt att därutöver anföras:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Det särskilda uttalandet av Ann Mari Engel m.fl. (v) Agneta Emmervall m.fl. (s) lyder enligt följande.

Stockholms stads Äldreomsorgsplan

Vi delar förvaltningens uppfattning om förslaget till reviderad äldreomsorgsplan men vi vill lyfta fram några punkter

Det framtida behovet av äldreboenden och omsorg blir enligt prognoserna större i Katarina-Sofia än i övriga stadsdelar. Ohälsotalet är också större inom stadsdelen. Detta måste beaktas vid fördelningen av resurser.

Skillnaden mellan servicehusboende och seniorboende är oklar både för de som bott i de omvandlade servicehusen och för de som funderar över det egna boende på ålderdomen. Det är därför viktigt att klargöra hur seniorboende med hyresrätt ska utformas. Kommer hyresgästerna ha inflytande över boendet? Kommer det att finnas tillgång till lokaler för gemensamma aktiviteter? Vem ska ansvara för förvaltningen?

Förvaltningen anser att servicehusboende inte ska ingå i benämningen vård-och omsorgsboende, men tröskeln för de som blir biståndsbedömda för sådant boende i

dag är ju mycket hög och om detta boende ska skiljas ut från seniorboende borde det ingå i denna grupp.

En bra hemtjänst på den äldres villkor är ett krav. Men en äldre person som får hjälp hemma av sammanlagt ganska många vårdare har svårt att hävda sina egna behov och önskemål hur det biståndsbedömda arbetet ska utföras. Ett sätt att förbättra den situationen är som förslaget tar upp en utsedd kontaktperson. Den personen ska inte ska vara densamma som någon av de egna vårdarna. Kontaktpersonen ska ha i sitt uppdrag att regelbundet stämma av med den äldre hur hemtjänsten fungerar.

Förslaget tar inte upp något om vården i livets slutskede. En rapport från socialstyrelsen visar att antalet som inte avlider på sjukhus har ökat efter ädelreformen. I synnerhet för personer över 80 år. De borde finnas ett avsnitt om hur den palliativa vården i särskilda och ordinära boende ska utformas.

Kista stadsdelsnämnd

Reservationen av ledamoten Lotta Gravenius m.fl. (fp), ledamoten Carina Anderdotter Sommar m.fl. (kd) och vice ordförande Birgitta Wahlman m.fl. (m) är av följande lydelse.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta att hemställa till kommunstyrelsen att återremittera ärendet.

Det särskilda uttalandet av vice ordföranden Birgitta Wahlman m.fl. (m) är av följande lydelse.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Det särskilda uttalandet av ledamoten Lotta Gravenius m.fl. (fp) är av följande lydelse.

Förslaget till Äldreomsorgsplan 2006 – 2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till Äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i Äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Förslaget till Äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Det är mycket viktigt att Äldreomsorgsplanen har tydliga mål som går att mäta.

Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas. Idag nekas äldre boenden i andra stadsdelar p.g.a. ekonomiska skäl.

Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomiska förutsättningar, kompetensutveckling m.m.

Vi efterfrågar också en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål

Det särskilda uttalandet av ledamoten Carina Andersdotter Sommar (kd) är av följande lydelse.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår.

En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart skall det vara att erhålla ett serviceboende för dem som så önskar. Servicehusboende skall ses som något positivt inte som ett sista alternativ.

De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetamar, måste genomlysas.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen.

En funktion, Äldreomsorgen Direkt, med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödigt otrygghet. Det är angeläget att informera så tidigt som möjligt, så att de berörda har möjlighet att planera sitt liv efter pensionering.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservationen av Andrew Netzell (kd) lyder enligt följande.

Förslag till beslut:

1. Stadsdelsnämnden beslutar att som svar på remissen hemställa hos kommunstyrelsen att äldreomsorgsplanen återremitteras.
2. Stadsdelsnämnden anför därutöver;

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när

det gäller hemtjänst och boende. Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår. En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år borde bedömas utifrån ett generösare synsätt. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. En funktion, Äldreomsorgen Direkt, med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödig otrygghet.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas. Ett flexiblere synsätt på stödinsatser skulle säkert möjliggöra att de anhöriga orkar lite till.

Det särskilda uttalandet av Mats G Nilsson m.fl. (m) är av följande lydelse.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Det särskilda uttalandet av Didar Samaletdin m.fl. (fp) är av följande lydelse.

Förslaget till Äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till Äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i Äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Förslaget till Äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Det är mycket viktigt att Äldreomsorgsplanen har tydliga mål som går att mäta.

Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas. Idag nekas äldre boenden i andra stadsdelar p.g.a. ekonomiska skäl.

Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomiska förutsättningar, kompetensutveckling m.m.

Vi efterfrågar också en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål.

Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservationen av ledamoten Daniel Somos, tjänstgörande ersättarna Anita Schneider och Peter Schwinn (alla m) är av följande lydelse.

Förslag till beslut:

att delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut

att därutöver anföra följande:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De allt-

mer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Reservationen av ledamöterna Karin Berggren och Elisabet Abelson (båda fp) är av följande lydelse.

Förslag till beslut:

1. att föreslå att kommunstyrelsen återremitterar ärendet.
2. Därutöver anföras:

Förslaget till Äldreomsorgsplan 2006 – 2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till Äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i Äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Förslaget till Äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Det är mycket viktigt att Äldreomsorgsplanen har tydliga mål som går att mäta.

Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas. Idag nekas äldre boenden i andra stadsdelar p.g.a. ekonomiska skäl.

Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomiska förutsättningar, kompetensutveckling m.m.

Vi efterfrågar också en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål.

Reservationen av ledamoten Andreas Sturesson (kd) är av följande lydelse.

Förslag till beslut:

Att som svar på remissen översända följande:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som skulle kunna förbättra stadens äldreomsorg.

Planen riskerar att bli en hyllvärmare och inte ett verkningsfullt styrdokument. Målen är inte uppföljningsbara eller mätbara och planen bör därför konkretiseras i de avseendena.

Tre av planens mål är att förbättra stöd och hjälpinsatser i ordinärt boende, se alla särskilda boenden som en gemensam resurs i staden samt förstärka inflytande och delaktighet för de äldre. För alla dessa tre områden saknas insikten om att valfrihet för de äldre när det gäller hemtjänst och boende är en mycket viktig aspekt för att förbättra deras livskvalitet. Vänstermajoriteten väljer medvetet att bortse från detta.

Genom att införa en värdighets- och trygghetsgaranti som på ett dylikt sätt klargör vad de enskilde kan förvänta sig och kräva, kan stadens åtagande gentemot den enskilde äldre tydliggöras.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom att man kan välja hemtjänstutförare bör få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus som olika typer av boende med heldygnsomsorg. De som önskar bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år, borde bedömas utifrån ett generösare synsätt. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetamar, måste genomlysas.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordföranden Pär Hommerberg (fp), tjänstgörande ersättaren Per Hallerby (fp), ledamöterna Jonas Nilsson (m), Gunnel Laufke (m) och Sonja Gräns (m) är av följande lydelse.

Vi anser att nämnden skulle ha beslutat:

1. Att ärendet återremitteras
2. Att därutöver anföras:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan

1998. Den förra äldreomsorgsplanen var bättre och tydligare och ett mer funktionellt verktyg att arbeta med. Det förslag till plan som presenterats är flummigt och innehåller få mätbara mål. Förslaget till plan saknar en inriktning mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Därtill förbigås många aktuella frågor som för äldre kommer att bli allt viktigare i framtiden. Det gäller till exempel hur staden kan arbeta för att förhindra att allt fler äldre utvecklar demens. Demensvården utgör ungefär hälften av kommunernas kostnader för äldreomsorg. Äldreomsorgsplanen bör hantera frågor om hur de som arbetar med demenssjuka kontinuerligt ska kunna erbjudas handledning. Det kan till exempel handla om att inrätta demens som "specialitet" för såväl undersköterskor som sjuksköterskor. Frågorna om hur äldres sociala situation kan förbättras och hur staden ska möta de stora rekryteringsbehov som finns inom äldreomsorgen i framtiden bör också hanteras i en äldreomsorgsplan. Därtill saknas den viktiga aspekten av hur valfriheten ska kunna öka för de äldre. Det gäller särskilt inom boendet där ett valfrihetssystem bör införas.

En god äldreomsorg förutsätter en helhetssyn och en obruten vårdkedja. Samverkan mellan landstingets hälso- och sjukvård och den kommunala äldreomsorgen måste därför utvecklas och fördjupas. Tydliga kvalitetsgarantier bör formuleras så att de äldre och deras anhöriga lättare kan se vad de har rätt till. Tydliga kvalitetsgarantier förenklar uppföljning och förbättringar och underlättar för medborgarna att ställa de styrande politikerna till svars."

Reservationen av ledamoten Torbjörn Andring (kd) lyder enligt följande.

Jag anser att nämnden skulle ha beslutat

1. Att stadsdelsnämnden som svar på remissen hemställer hos kommunstyrelsen att äldreomsorgsplanen återremitteras
2. Att därutöver anföra

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår.

En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsomsorg. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år borde bedömas utifrån ett generösare synsätt.

De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. En funktion, Äldreomsorgen Direkt, med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödig otrygghet.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas. Ett flexiblere synsätt på stödinsatser skulle säkert möjliggöra att de anhöriga orkar lite till.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservationen av ledamoten Gunilla Reuterskiöld m.fl. (fp) lyder enligt följande.

1. Stadsdelsnämnden hemställer hos kommunstyrelsen om återremittering av ärendet.
2. Som svar på remissen anför stadsdelsnämnden följande:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006 – 2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltför restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Förslaget till äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Det är mycket viktigt att äldreomsorgsplanen har tydliga mål som går att mäta.

Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas.

Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomiska förutsättningar, kompetensutveckling m.m.

Vi efterfrågar också en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål.

Det är oroväckande att vi i tertialrapport 2 finner att Norrmalm fortfarande har tomma lägenheter i servicehusen – samtidigt som det finns många äldre som knackar på dörren och vill ha just tryggheten i att få bo i servicehus, inte seniorboende. Utvärderingen av omvandlingen av servicehus till seniorbostäder visar just att otryggheten bland äldre breder ut sig. Den visar också att staden höjt tröskeln för tillträde till servicehus för äldre som är sjuka. De tvingas bo kvar ensamma hemma med bara hemsjukvård/hemtjänst. Något övergripande politiskt beslut med denna inriktning har inte förekommit och får absolut inte sanktioneras genom denna äldreomsorgsplan. Det är den nuvarande vänstermajoritetens strama äldrebudget som är förklaringen till den restriktiva biståndsbedömningen. Seniorbostäder svarar inte upp mot äldres behov av trygghet om de ofta ramlar och/eller har svårt att förflytta sig.

Vi accepterar inte planens upprepade påstående att äldre ska bo kvar hemma med ett varierat utbud av stöd om det inte innebär ett väl fungerande och tryggt liv.

Riktigt gamla och orkeslösa måste snabbt kunna få hjälp, d.v.s. personal måste finnas på nära håll i huset. Vid biståndsbedömningen måste större hänsyn tas till den gamles desperata önskan om att få flytta till exempelvis ett servicehus.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödig otrygghet.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas. Ett flexibla synsätt på stödinsatser skulle säkert möjliggöra att de anhöriga orkar lite till

Avslutningsvis vill vi understryka pensionärsrådets synpunkter om planen, där det bl.a. framhålls att ”det är fel att beskriva kvarboende som en möjlighet eftersom det är det enda som erbjuds vare sig den enskilde så önskar eller ej. Ribban för kvarboende är för hög.”

Reservationen av ledamoten Sebastian Cederschiöld m.fl. (m) har följande lydelse.

Förslag till beslut:

1. Stadsdelsförvaltningens förslag till beslut avslås.
2. Som svar på remissen anför stadsdelsnämnden följande:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende. Ett förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengssystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Reservationen av ledamoten Anders Broberg (kd) har följande lydelse.

Som svar på remissen anför stadsdelsnämnden följande:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende. Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår. En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengssystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus plats på äldreboenden ökar mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år borde bedömas utifrån ett generösare synsätt. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. En funktion, Äldreomsorgen Direkt, med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödig otrygghet.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas. Ett flexiblere synsätt på stödinsatser skulle säkert möjliggöra att de anhöriga orkar lite till.

Det särskilda uttalandet av ledamoten Hans Enroth (v) har följande lydelse.

Planeringen för äldre i äldreomsorgsplanen har i huvudsak inriktats på vård och omsorg i eget boende. Och som en följd av detta stöd för anhängvård.

Under rubriken mötesplatser för äldre konstateras att i Stockholm finns det en stor andel ensamhushåll och det finns äldre med mycket begränsade sociala nätverk. Forskning har påvisat att fysiska, mentala och sociala aktiviteter kan förebygga både fysisk och psykisk ohälsa vilket medför bättre livskvalitet.

De enkäter som gjorts har visat att många önskar bo kvar i sina egna bostäder men de intervjuade har då i många fall varit unga äldre. Vi har idag kännedom om att många äldres största problem är ensamheten. Vi vet att de har önskemål om att bo i äldreboende i gemenskap med andra. Men de regler som gäller inom biståndsbedömningen ger inte utrymme för att välja ett äldreboende framför att bo i den egna bostaden.

Det är viktigt att i äldreomsorgsplanen beakta att även de äldre som inte är i behov av vård och omsorg i större utsträckning får möjlighet att välja att bo i äldreboende.

Det särskilda uttalandet av ledamoten Ulla Dahl (mp) har följande lydelse.

Planeringen för äldre i äldreomsorgsplanen har i huvudsak inriktats på vård och omsorg i eget boende. Och som en följd av detta stöd för anhängvård.

Under rubriken mötesplatser för äldre konstateras att i Stockholm finns det en stor andel ensamhushåll och det finns äldre med mycket begränsade sociala nätverk. Forskning har påvisat att fysiska, mentala och sociala aktiviteter kan förebygga både fysisk och psykisk ohälsa vilket medför bättre livskvalitet.

De enkäter som gjorts har visat att många önskar bo kvar i sina egna bostäder men de intervjuade har då i många fall varit unga äldre. Vi har idag kännedom om att många äldres största problem är ensamheten. Vi vet att de har önskemål om att bo i äldreboende i gemenskap med andra. Men de regler som gäller inom biståndsbedömningen ger inte utrymme för att välja ett äldreboende framför att bo i den egna bostaden.

Det är viktigt att i äldreomsorgsplanen beakta att även de äldre som inte är i behov av vård och omsorg i större utsträckning får möjlighet att välja att bo i äldreboende.

Stadens trafiksäkerhetsutredning visade att en mycket stor andel av dödsolycksfallen i trafiken drabbar pensionärer och speciellt personer över 80 år. I äldre-

omsorgsplanen måste därför stor vikt fästas vid hur man i stadsplanering, i stort som smått, utformar utemiljön. På senare tid har t.ex. soffor ofta fått vika för bilar och större städmaskiner.

Allt fler med kryckor och rullatorer kommer att åka med låggolvade bussar istället för med färdtjänst. För att inte äldre och handikappade skall diskrimineras bort från våra gemensamma uterum måste trottoarbeläggning, sittplatser, trafikljus, ledstänger, gångstråk, hållplatsavstånd, vinterröjning o.s.v. anpassas på ett mycket bättre sätt än hittills.

De personliga och ekonomiska konsekvenserna av den ökande hemmavården måste analyseras noga.

Rinkeby stadsdelsnämnd

Det särskilda uttalandet av Kerstin Gustavsson m.fl. (m) har följande lydelse.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Det särskilda uttalandet av Dikran Dison m.fl. (kd) är av följande lydelse.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

i skolan, en del i arbetslivet.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordföranden Billy Östh m.fl. (m), ledamoten Anna Eklund m.fl. (fp) och ledamoten Ewa Samuelsson (kd) lyder enligt följande.

Vi föreslår att Skarpnäcks stadsdelsnämnd som svar på förslag till Äldreomsorgsplan hemställer hos kommunstyrelsen att ärendet återremitteras till stadsledningskontorets äldreomsorgsberedning för omarbetning och därutöver anför följande:

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende. Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg.

Vi efterfrågar en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden.

Förslaget till Äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår. Det är mycket viktigt med tydliga mål som går att mäta. En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas.

Det borde vara självklart att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år, borde bedömas utifrån ett generösare synsätt. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetamar, måste genomlysas. Idag nekas äldre boenden i andra stadsdelar på grund av ekonomiska skäl.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. En funktion "Äldreomsorgen Direkt" med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödig otrygghet.

Det särskilda uttalandet av ledamoten Birgitta von Nandelstadh (mp) har följande lydelse.

Miljöpartiet bifaller delvis förvaltningens remissvar och anför följande ändringar och tillägg:

I den nya äldreomsorgsplanen sägs bland annat att alla särskilda boendeformer "föreslås få en gemensam benämning, vård- och omsorgsboende". De ska dock "ha olika inriktningar." Vad man kallar boendeformerna är mindre viktigt. På grund av de restriktiva biståndsbedömningar som görs i dagsläget är det många äldre som inte kommer ifråga för särskilt boende förrän de har blivit ordentligt dementa. Det är förödande att blanda somatiskt sjuka med dementa, för de förstnämnda. De dementa skall garanteras demensboende (som är personaltätare) och framför allt skall de som inte är dementa garanteras att inte behöva hamna i boenden som är dominerade av dementa. Undantag skall kunna göras för t.ex. äkta make och sambo.

I den nya äldreomsorgsplan bör RÄTTEN till eget rum respektive delat boende stadfästas. Den som önskar eget rum skall garanteras detta och den som hellre vill ha delat boende ska också få sina önskemål uppfyllda. Överhuvudtaget bör den enskilde äldres önskemål och krav vara styrande. En äldre person som t.ex. vill bo i servicehus skall ges den möjligheten efter eget val, den äldre person som vill byta stadsdel eller kommun och t.ex. flytta inom landet till där barn och/eller barnbarn eller annan närstående bor skall kunna göra detta.

I de biståndsbedömningar som görs idag beviljas särskilt boende ofta först då situationen har blivit helt ohållbar hemma för den gamle/sjuka. Större hänsyn måste tas till de gamlas egna önskemål och uppfattning om behov.

Gemensamhetslokaler i anslutning till äldreboenden och möjlighet för de boende till gemensamma måltider skall vara obligatoriska.

Väldigt restriktiva bedömningar görs idag av de som önskar hemtjänst och hjälpen beviljas ofta först när det blivit mer eller mindre omöjligt för den gamla att klara sig på egen hand.

Ofta så är det endast de mest elementära behoven som tillgodoses av hemtjänsten. Ingenting om den problematik och de konsekvenser som blir av detta nämns i planen. I biståndsbedömningarna för hemtjänsten regleras ofta exakt vilka arbetsmoment personalen skall utföra, hur många gånger i veckan och vilken tid detta får ta. T.ex. dusch en gång/vecka, 15 minuter, inköp en gång/vecka, städning varannan vecka o.s.v. Ordinarie personalbemanning täcker dessa beviljade insatser ganska precis. Då personal blir sjuk tar man ofta inte in vikarier utan hoppar helt enkelt över vissa saker, som t.ex. städning som då bara utförs en gång i månaden eller var sjätte vecka i praktiken, eftersom den personal som är i tjänst skall utföra även de sjukskrivnas sysslor. Tiden krymper för den gamla som ofta bara ser någon svischa in med en matlåda och sedan snabbt försvinna igen. De gamlingar som har hjälp tre gånger om dagen kan under ett år i vissa fall få in 50 - 75 personer i sina hem vilket upplevs som mycket besvärande och anonymiserande för både de gamla och personalen. Även då personalen uteblir

eller kortar ner sina besök måste den gamla ändå betala full avgift. Rättssäkerheten i dessa avseenden måste stärkas för de gamla så att de garanteras kontinuitet och den hjälp de har rätt till och då den uteblir slipper betala därför.

Vid demens förefaller det som ytterst få får tillgång till förebyggande behandling och bromsmediciner för detta idag. I dagsläget larmas läkare när demensen har fått fortgå till ett stadium där den gamla börjar bli riktigt dålig. Då skrivs en remiss till minnesutredning som regel resulterar i ett beviljande av särskilt boende. Den nya äldreomsorgsplanen bör förordna att så tidig diagnos som möjligt görs och att förebyggande behandlingar sätts in i de fall det är möjligt. På sikt skall man kunna erbjuda alla över 65 år en minnesutredning i likhet med den mammografi som erbjuds kvinnor över 40 år.

Vad gäller kosthållningen måste de äldre garanteras att själva få välja om de vill ha hemlagad mat eller matlåda som hemtjänsten hämtar. Matlådor är ofta ett dyrt alternativ då de kostar uppemot 50 kr/styck, sju dagar i veckan, men många gamla tror att de inte har rätt till något annat. Vid upphandling av matlådor skall kvalitet och ekologisk produktion räknas in på plussidan och negativa miljökonsekvenser som t.ex. långväga transporter räknas in på minussidan.

Många äldre vårdas idag av sina anhöriga, ofta dubbel- och trippelarbeteande döttrar med egna familjer. I vissa fall beror det på att den gamla vägrar låta sig hjälpas av hemtjänsten. De anhöriga bör ges möjlighet att få lön för det arbete de utför.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordföranden Jan Jönsson m.fl. (fp), ledamoten Bibbi Lagerqvist m.fl. (m), samt ledamoten Mikael Nordstedt och tjänstgörande ersättaren Hana Tolunay m.fl. (kd) har följande lydelse.

Förslag till beslut

- att som svar på remissen hemställer hos kommunstyrelsen att äldreomsorgsplanen återremitteras
- att därutöver anföras

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår. En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar

mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnssomsorg. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år borde bedömas utifrån ett generösare synsätt.

De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. En funktion, Äldreomsorgen Direkt, med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödig otrygghet.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas. Ett flexiblere synsätt på stödinsatser skulle säkert möjliggöra att de anhöriga orkar lite till.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordföranden Ann-Katrin Åslund (fp), ledamöterna Ole-Jörgen Persson (m), Patrick Simonson (kd), Christer Grunder (m), Bengt Porseby (fp) och Markku Sirviö (m) lyder enligt följande.

Vi reserverar oss mot beslutet då vi yrkat

Att hemställa till Kommunstyrelsen att återremittera ärendet
Samt att därutöver anföra

Förslaget till Äldreomsorgsplan 2006 – 2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till Äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnssomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i Äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Förslaget till Äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Det är mycket viktigt att Äldreomsorgsplanen har tydliga mål som går att mäta.

Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas. Idag nekas äldre boenden andra stadsdelar p.g.a. ekonomiska skäl.

Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomiska förutsättningar, kompetensutveckling m.m.

Vi efterfrågar också en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål.

Vantörs stadsdelsnämnd

Det särskilda uttalandet av Marie Ljungberg Schött m.fl. (m) är likalydande med eget förslag till remissyttrande, som lyder enligt följande.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende. Ett förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus som olika typer av boende med heldygnsomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmest restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Reservationen av Lena Kling m.fl. (fp) är av följande lydelse.

Förslag till beslut

att nämnden hemställer hos kommunstyrelsen att återremittera ärendet.

Det särskilda uttalandet av Lena Kling m.fl. (fp) är likalydande med eget förslag till anförandetext, vilken lyder enligt följande.

Förslaget till Äldreomsorgsplan 2006 – 2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende. Ett omarbetat förslag till Äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera

På möjligheten för äldre stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i

boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnssorg. Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i Äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas. Förslaget till Äldreomsorgsplan har alltför otydliga mål. Det är mycket viktigt att Äldreomsorgsplanen har tydliga mål som går att mäta.

Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas. Idag nekas äldre boenden i andra stadsdelar p.g.a. ekonomiska skäl. Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomiska förutsättningar, kompetensutveckling m.m. Vi efterfrågar också en vård och omsorg som utgår från varje enskild människas behov och önskemål.

Det särskilda uttalandet av Magnus Dannqvist m.fl. (s), Per Sundgren (v) och Åsa Öckerman (mp) har följande lydelse.

En brist i den i övrigt utmärkta äldreomsorgsplanen är att den inte tillräckligt uppmärksammar att allt fler äldre har särskilda svårigheter i form av missbruk, psykiska problem och handikapp. För att möta dessa behov behövs särskilda insatser.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordföranden Olle Andretzky m.fl. (m), ledamoten Lars Hansson (fp) och ledamoten Margaretha Åkerberg (kd) är av följande lydelse.

Stadsdelsnämnden beslutar att som svar på remissen hemställa hos kommunstyrelsen att äldreomsorgsplanen återremitteras:

Stadsdelsnämnden anför därutöver följande.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Äldreomsorgsplanen behöver vara tydligare och mer konkret så att stadens åtaganden framgår.

En värdighets- och trygghetsgaranti bör införas inom äldreomsorgen.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Genom att underlätta för fler aktörer att erbjuda plats på äldreboenden ökar mångfalden. Vi vill också slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att

staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsomsorg. De som önskar att bo kvar hemma skall få den hjälp de behöver för att klara sin livssituation. Lika självklart borde det vara att den som ansöker om servicehusboende, särskilt de äldre över 80 år borde bedömas utifrån ett generösare synsätt.

De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetramar, måste genomlysas.

Trygghetsskapande åtgärder måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. En funktion, Äldreomsorgen Direkt, med ett telefonnummer dit man kan ringa och ställa frågor om äldreomsorg bör inrättas. Landstinget och staden bör samverka i denna uppgift så att personer som ringer blir slussade rätt.

Det förebyggande arbetet måste lyftas och alla äldre över 75 år bör erbjudas ett hembesök för att få veta kommunens ansvar och möjligheter. Att inte veta när och hur man kan få hjälp skapar onödig otrygghet.

Den ovärderliga insats som utförs av anhöriga inte minst bland äldre måste uppvärderas och stödjas. Ett flexibla synsätt på stödinsatser skulle säkert möjliggöra att de anhöriga orkar lite till.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservationen av vice ordföranden Helena Bonnier m.fl. (m), ledamöterna Claes Fleming m.fl. (fp) och Jan Ulander (kd) har följande lydelse.

Stadsdelsnämnden föreslås besluta

- att som svar på remissen hemställa hos kommunstyrelsen att äldreomsorgsplanen återremitteras samt
- att därutöver anföra

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Detta gäller inte minst inriktningen mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengsystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boende med heldygnsomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmer restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning som blivit följden av stramare budgetramar måste genomlysas.

Förslaget till äldreomsorgsplan har för otydliga mål. Det är mycket viktigt att den anger tydliga mål som går att mäta.

Likställigheten och valfriheten för de äldre måste säkerställas. Idag nekas äldre boenden i andra stadsdelar p.g.a. ekonomiska skäl.

Mångfalden är viktig för kvalitetsutvecklingen. Det är viktigt att privata utförare och verksamhet i egen regi ges samma förutsättningar gällande t.ex. ekonomi och kompetensutveckling. Vi efterfrågar en vård och omsorg som utgår från varje människas behov och önskemål.

Östermalms stadsdelsnämnd har förmånen att delta i ett utvecklingsprojekt inom staden utförd av Kvalitid. Syftet med detta projekt är att utifrån en total genomgång av verksamheten arbeta fram och etablera lättfattliga nyckeltal för planering och uppföljning inom hemtjänsten. Äldreomsorgen behöver se över sin verksamhet så att man producerar de tjänster som är beställda enligt biståndsbeslutet till lägsta möjliga kostnad och med bibehållen kvalitet. Detta ställer krav på bättre styrning och bra uppföljningssystem. Vi emotser med intresse den rapport som kommer att avlämnas under hösten.

Det särskilda uttalandet av ordföranden Rolf Lindell m.fl. (s), ledamoten Ann-Sofi Matthiesen (mp) och tjänstgörande ersättaren Anna Björkwall (v) är av följande lydelse.

Vi kommer under resten av mandatperioden att uppmärksamma äldreomsorgen särskilt. Den modernisering och det lyft som snart fyra nya moderna äldreboenden kommer att innebära måste kompletteras med en förbättrad hemtjänst och ytterligare kvalitetsutveckling av omsorgen.

Kulturnämnden

Reservationen av vice Madeleine Sjöstedt m.fl. (fp) och ledamoten Elisabeth Fleetwood m.fl. (m) är av följande lydelse.

Kulturnämnden föreslås besluta

- att bifalla förvaltningens förslag till beslut
- att därutöver anföra:

Ett aktivt kulturliv är mycket viktigt, och också möjligt, för många äldres välbefinnande. Detta lyftes fram i den äldreomsorgsplan som togs fram av den förra majoriteten och det förra borgarrådet Birgitta Rydell. Att dessa tankar nu försvunnit i det de aktuella förslaget är djupt beklagligt.

Förmågan till starka sinnesupplevelser finns kvar även hos mycket sjuka och i övrigt svaga människor. Man kan också konstatera att äldre tillhör de största kulturkonsumenterna. Därför är kulturens roll så betydelsefull för äldre och därmed inom äldreomsorgen. Ofta handlar det om böcker och talböcker. Här har vi sett mycket oroande tendenser under det senaste året då tillgången till biblioteksböcker på stadens äldreboenden försämrats.

Reservationen av tjänstgörande ersättaren Inga-Märta Fröman (kd) är av följande lydelse.

Kulturnämnden föreslås besluta

- att i huvudsak bifalla förvaltningens förslag, samt
- att därutöver anföra följande:

När en människa blir sjuk eller gammal försvinner inte hennes kulturbehov. Vårdrättningarnas inre miljö i form av förhållningssätt liksom dess yttre utsmyckningar påverkar tillståndet hos alla som vistas där. Också inom vården kan den kreativa dimensionen komma till uttryck genom olika former av konstnärligt utövande. En clown som lockar till skratt kan verka direkt läkande för sjuka barn, liksom musik- och bildterapi kan verka ångstdämpande för t ex psykiskt sjuka och dementa. Den musikaliska sidan hos en människa påverkas inte av demens utan lever vidare och kan utgöra bryggan till ett rikt och värdefullt liv. Den läkande och vårdande konsten kan på detta sätt finnas med ända in i livets slutskede.

Biblioteken bör också erbjuda sin service till äldre, funktionshindrade och andra som av olika skäl inte har möjlighet att ta sig till biblioteket, till exempel genom "Bokenkommer"-system.

Ett flertal forskningsrapporter visar på ett tydligt samband mellan ett kulturellt aktivt liv och en god hälsa. Rapporterna visar också hur sjuka och äldre patienter avsevärt piggnar till när kulturella aktiviteter som musik, teater och högläsning erbjuds. Denna forskning är oerhört intressant och det är dags för oss politiker att ta frågan på allvar. Kristdemokraterna vill bland annat att mer pengar satsas på forskning på sambandet mellan kultur och hälsa, eftersom det är mycket svårt att hitta finansiärer till den typen av forskning.

Socialtjänstnämnden

Reservationen av vice ordföranden Peter Lundén-Welden m.fl. (m), ledamöterna Ann-Katrin Åslund m.fl. (fp) och ledamoten Désirée Pethrus Engström (kd) lyder enligt följande.

Förslag till beslut:

1. Socialtjänstnämnden återremitterar ärendet.
2. Därutöver anförs följande.

Förslaget till äldreomsorgsplan 2006-2010 saknar en rad av de viktiga prioriteringar som bidragit till de kraftfulla förbättringar som skett inom stadens äldreomsorg sedan 1998. Den förra äldreomsorgsplanen var bättre och tydligare och ett mer funktionellt verktyg att arbeta med. Det förslag till plan som presenterats är flummigt och innehåll-

ler få mätbara mål. Förslaget till plan saknar en inriktning mot en ökad valfrihet för den enskilde när det gäller hemtjänst och boende.

Ett omarbetat förslag till äldreomsorgsplan bör i en helt annan utsträckning fokusera på möjligheten för äldre Stockholmare att påverka sin omsorg. Valfriheten genom kundvalssystem i hemtjänsten ska på sikt få en efterföljare i form av pengssystem i boendet. Vi vill slå vakt om en mångfald av nivåer i boendet, genom att staden även i framtiden erbjuder såväl servicehus samt olika typer av boende med heldygnsoomsorg.

Även tryggheten måste få en mer framskjuten plats i äldreomsorgsplanen. De alltmest restriktiva tolkningar av stadens riktlinjer för biståndsbedömning, som blivit följden av stramare budgetamar, måste genomlysas.

Därtill förbigås många aktuella frågor som för äldre kommer att bli allt viktigare i framtiden. Det gäller till exempel hur staden kan arbeta för att förhindra att allt fler äldre utvecklar demens. Demensvården utgör ungefär hälften av kommunernas kostnader för äldreomsorg. Äldreomsorgsplanen bör hantera frågor om hur de som arbetar med demenssjuka kontinuerligt ska kunna erbjudas handledning. Det kan till exempel handla om att inrätta demens som "specialitet" för såväl undersköterskor som sjuksköterskor. Frågorna om hur äldres sociala situation kan förbättras och hur staden ska möta de stora rekryteringsbehov som finns inom äldreomsorgen i framtiden bör också hanteras i en äldreomsorgsplan. Därtill saknas den viktiga aspekten av hur valfriheten ska kunna öka för de äldre. Det gäller särskilt inom boendet där ett valfrihetssystem bör införas.

En god äldreomsorg förutsätter en helhetssyn och en obruten vårdkedja. Samverkan mellan landstingets hälso- och sjukvård och den kommunala äldreomsorgen måste därför utvecklas och fördjupas.

Tydliga kvalitetsgarantier bör formuleras så att de äldre och deras anhöriga lättare kan se vad de har rätt till. Tydliga kvalitetsgarantier förenklar uppföljning och förbättringar och underlättar för medborgarna att ställa de styrande politikerna till svars.

**STOCKHOLMS STADS
ÄLDREOMSORGSPLAN
2006-2010**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ÄLDREOMSORGEN I STOCKHOLMS STAD.....

BEFOLKNINGSUTVECKLING

SYFTET MED ÄLDREOMSORGSPLANEN

EKONOMISKA KONSEKVENSER

UPPFÖLJNING AV ÄLDREOMSORGSPLANEN

MÅL OCH STRATEGIER FÖR ÄLDREOMSORGEN I STOCKHOLMS STAD 2006-2010

FÖREBYGGANDE ARBETE.....

SAMHÄLLSPLANERING

SENIORBOENDE

MÖTESPLATSER FÖR ÄLDRE

STÖD OCH HJÄLP I ORDINÄRT BOENDE

TRYGGHETSLARM

HEMTJÄNST

Ökad spetskompetens i hemtjänsten

Kontinuitet och trygghet i omvårdnadsarbetet

DAGVERKSAMHETER

KORTTIDSVÅRD

SÄRSKILDA BOENDEFORMER

STADENS HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

STÖD TILL ANHÖRIGA OCH NÄRSTÅENDE

PERSONALEN

SAMVERKAN MED LANDSTINGET

GOD KVALITET I ÄLDREOMSORGEN

ÄLDRE – INTE EN HOMOGEN GRUPP

BISTÅNDSBESLUT

INFLYTANDE OCH DELAKTIGHET

LIVSKVALITET

Kosthållningen i äldreomsorgen.....

Utevistelse.....

Kultur.....

ÄLDRES SÄKERHET.....	
<i>Brottsförebyggande åtgärder</i>	
<i>Brandskydd</i>	
<i>Våld och övergrepp</i>	
<i>Vaktmästartjänster</i>	
FRIVILLIGVERKSAMHETER	
INFORMATION.....	
FORSKNING OCH UTVECKLING.....	
<i>Teknisk utveckling</i>	
METODER FÖR KVALITETSUPPFÖLJNING	
<i>Klagomålshantering</i>	
<i>Dokumentation</i>	
<i>Äldreomsorgsinspektörer</i>	
<i>Äldreombudsman</i>	

Äldreomsorgen i Stockholms stad

Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra (SoL 5 kap. 4 §).

Socialtjänstlagen är en ramlag vilket ger kommunerna handlingsutrymme för att utforma äldreomsorgen efter lokala förutsättningar och möjligheter. Grundläggande för alla insatser är dock att de ska tillgodose socialtjänstlagens krav på självbestämmande och normalisering och kommunallagens likställighetsprincip.

Ansvar för äldreomsorgen är mycket tydligt definierat i svensk lagstiftning. Till sammans med hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) anger socialtjänstlagen (SoL) grunden för hur vård och omsorg till äldre ska tillgodoses i Sverige.

1998 antog riksdagen följande mål för äldrepolitiken (prop. 1997/98:113)

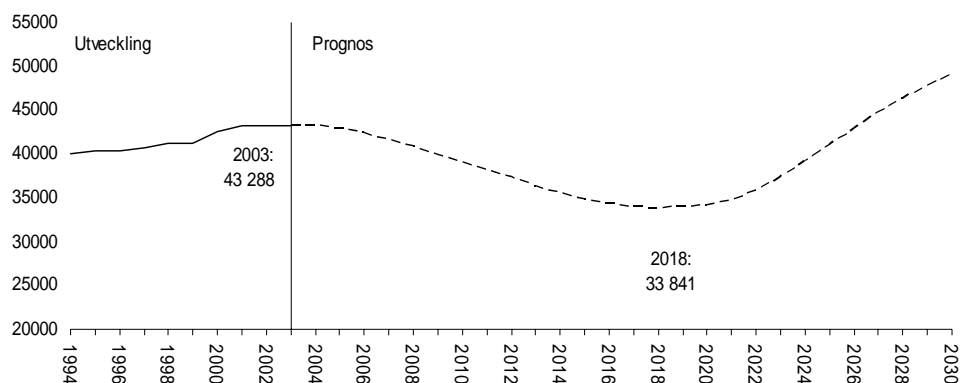
- ◆ Äldre ska åldras i trygghet och med bibehållet oberoende
- ◆ Äldre ska kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag
- ◆ Äldre ska bemötas med respekt
- ◆ Äldre ska ha tillgång till god vård och omsorg

Förutom att tillgodose äldres behov av vård och omsorg ska äldreomsorgen också arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen. Ansvar för de äldres villkor och förutsättningar delas dock av många aktörer i samhället. Inte minst i planeringen av bostäder och närmiljö är det viktigt att beakta de äldre medborgarnas förutsättningar, till exempel behov av tillgång till närservice. Också inom forskning och utveckling av ny teknik kan mycket göras för att underlätta för äldre i samhället.

Befolkningsutveckling

De prognoser som gjorts av stadens utrednings- och statistikkontor (USK) visar att andelen 65 år och äldre kommer att öka från och med år 2006. Däremot visar prognosen att andelen äldre över 80 år minskar fram till år 2018 (se diagram 1). Prognoserna tar hänsyn till demografiska förändringar, som ökad medellivslängd och ålderssammansättning, samt viss hälsoförbättring som antas leda till minskad efterfrågan på äldreomsorg.

Diagram 1. Utveckling av antalet äldre över 80 år fram till år 2003 och prognos 2004-2030

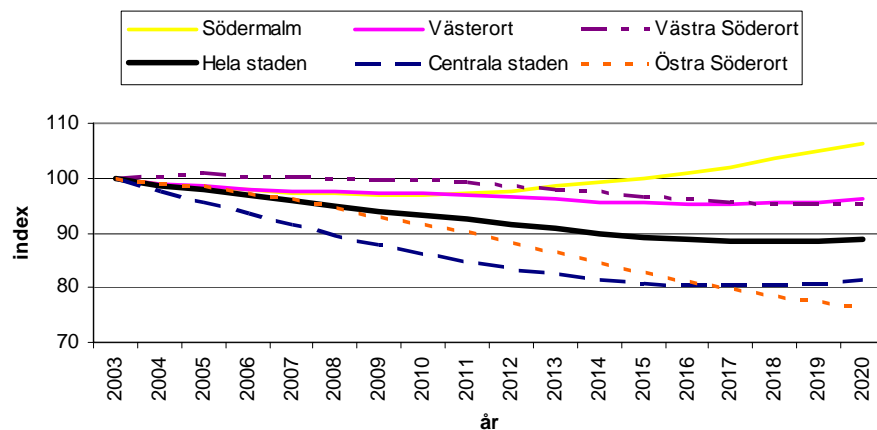

Källa: USK, 2005

Befolkningsstrukturen ser heller inte lika ut över hela staden vilket måste beaktas i respektive stadsdelsnämnds planering. Det totala antalet äldreomsorgstagare minskar successivt under perioden 2006-2018. De största förändringarna sker i centrala staden (se diagram 2).

De skiftande behoven ställer krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna, inte minst när det gäller ~~särskilda boenden~~ **vård- och omsorgsboenden**

Diagram 2. Utveckling och prognos av äldreomsorgstagare i olika delar av staden 2003-2020

Källa: USK, 2005

Syftet med äldreomsorgsplanen

De omfattande demografiska förändringar som samhället nu står inför ställer stora krav på kommunernas förmåga att anpassa sina verksamheter efter förändrade behov och resurser. Äldreomsorgsplanen ska utgöra en kommungemensam plattform och vara vägledande i stadsdelsnämndernas utformning av sina verksamheter.

Med utgångspunkt från gällande lagstiftning och de övergripande inriktningsmål och prioriterade inriktningar som fastställts av kommunfullmäktige anger äldreomsorgsplanen mål och inriktning för äldreomsorgens verksamheter.

Ekonomiska konsekvenser

Kommunfullmäktige har beslutat om ett resursfördelningssystem till stadsdelsnämnderna som till största del är baserat på de demografiska förutsättningarna. Ett vikande befolkningsunderlag bland de äldsta åldersgrupperna innebär att verksamheterna måste förändras, både till volym och innehåll. Vad gäller vård och omsorgsboenden är det av största vikt att samplanering sker mellan stadsdelsnämnderna, företrädesvis inom de fem områdena som finns för boendeplanering, när behov av omstrukturering uppstår. Alla vård- och omsorgsboenden ska betraktas som en gemensam resurs för staden som genom bokslutsavsättningar reserverat medel för ny-, om- och tillbyggnad vård- och omsorgsboenden för äldre.

Uppföljning av äldreomsorgsplanen

Stadsdelsnämnderna ska i den årliga verksamhetsberättelsen redovisa hur äldreomsorgen bedrivs med utgångspunkt från äldreomsorgsplanens mål och strategier.

Efter halva planperioden, under 2008, ska stadsledningskontoret genomföra en uppföljning av äldreomsorgsplanen. Resultatet av uppföljningen ska sedan ligga till grund för kommande äldreomsorgsplan.

Mål och strategier för äldreomsorgen i Stockholms stad 2006-2010

Prioriterad inriktning för vård och omsorg, fastställd av kommunfullmäktige 2003

Staden ska ha en bra omsorg, vård och service för äldre, funktionshindrade och de mest utsatta som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde oavsett var i staden man bor.

Mål för äldreomsorgen 2006-2010

Äldre i Stockholms stad ges förutsättningar att leva under goda och trygga levnadsförhållanden

Strategier för måluppfyllelse

- Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen
- Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden
- Det ska finnas vård- och omsorgsboende med speciella inriktningar som tillgodoser äldres olika behov
- Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående
- Anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer
- Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov

Förebyggande arbete

- **Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen**

Samhällsplanering

Staden ska möjliggöra för den enskilde att bo kvar i sin bostad eller sitt närområde om denne så önskar. Viktiga förutsättningar för att detta ska vara möjligt är inte bara de insatser som äldreomsorgen tillhandahåller utan också den enskildes bostad och närmiljö. Bostadsanpassning är ett sätt att underlätta för många äldre att bo kvar i sin ordinarie bostad. Tillgänglighet, kommunikationer och tillgång till service är andra faktorer av stor betydelse. Det är därför en viktig uppgift för staden att bevaka de äldres behov i all samhällsplanering, både på regional och lokal nivå.

Seniorboende

Boendet och boendemiljön är viktiga faktorer för den enskildes möjlighet till självständighet och delaktighet. Att i god tid kunna planera för sitt boende på äldre dagar är ett önskemål för många människor. Staden ska på olika sätt bidra till att bostadsmarknaden erbjuder attraktiva bostäder för äldre. Genom att tillskapa ytterligare seniorbostäder med hyresrätt i staden ökar den enskildes valmöjligheter när det gäller boende. I merparten av stadens seniorboenden finns det tillgång till gemensamhetsutrymmen där de boende kan ordna sociala aktiviteter. Hemtjänsten bör ha minst en lokal i huset eller i dess omedelbara närhet. Seniorboende kräver inte något biståndsbeslut och är avsedd

för personer över 65 år. Ansökan och förmedling av lägenheter sker via bostadsförmedlingen.

Mötesplatser för äldre

Det är angeläget att staden på olika sätt stimulerar tillkomsten av öppna verksamheter för samvaro och aktiviteter. I och med att allt fler äldre bor kvar i den egna bostaden ökar behovet av mötesplatser för gemensamma aktiviteter. I Stockholm finns dessutom en stor andel ensamhushåll och det finns äldre med mycket begränsade sociala nätverk. Forskning har påvisat att fysiska, mentala och sociala aktiviteter kan förebygga både fysisk och psykisk ohälsa vilket medför bättre livskvalitet.

Verksamheter med sociala aktiviteter kan med fördel bedrivas av, eller i samverkan med andra stadsdelsförvaltningar, frivilligverksamheter och pensionärsorganisationer. Också bostadsbolagen kan vara möjliga samverkanspartners. Sociala aktiviteter ska uppmuntras genom att bl.a. sprida information. Staden ska stödja sådana initiativ t.ex. genom föreningsbidrag, upplåtelse av lokaler eller andra stödjande insatser.

Stöd och hjälp i ordinärt boende

Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv i den egna bostaden

Trygghetslarm

Personburna trygghetslarm är ett viktigt tekniskt hjälpmedel för att öka tryggheten för den enskilde i dennes bostad. Trygghetslarm innebär för många äldre en avsevärt ökad trygghetskänsla och är därför en viktig faktor för den enskildes möjlighet att kunna bo kvar i den egna bostaden.

Hemtjänst

En väl fungerande hemtjänst är grunden för att äldre ska kunna bo kvar i sin bostad. Alla som har hemtjänst ska känna sig trygga med den vård och omsorg som ges i hemmet. Förutom den kommunala hemtjänsten har staden tecknat avtal med ett antal privata företag vilket ger den enskilde möjlighet att välja utförare.

Ökad spetskompetens i hemtjänsten

Allt fler med omfattande vård- och omsorgsbehov kommer att få sina behov tillgodosedda i ordinärt boende. Detta förutsätter att hemtjänsten är mångsidig, har en flexibel organisation och välutbildade medarbetare.

För att kunna tillgodose de ökade kraven krävs en breddad kompetens, att arbetsformerna utvecklas och att det finns ett nära samarbete **med andra verksamhetsområden** och landstinget. Ett sätt att tillhandahålla detta kan vara att det inom verksamheten finns spetskompetens inom demenssjukdomar, neurologiska sjukdomar, psykiska sjukdomar, missbruk etc. Sådana grupper kan med fördel organiseras i tvärprofessionella team i samarbete med landstinget.

Kontinuitet och trygghet i omvårdnadsarbetet

Det är angeläget att begränsa antalet personer som arbetar hos den enskilde för att uppnå kontinuitet och trygghet. Alla som får insatser inom äldreomsorgen ska ha en utsedd kontaktman som har en samordnarfunktion.

För de som har insatser under dygnets alla timmar är det oundvikligt att det finns många olika personer som arbetar kring den enskilde. Det är därför viktigt att personalen upprätthåller kontinuitet i omvårdnadsarbetet bl.a. genom en god dokumentation som säkerställer informationsöverföring mellan personalen.

Dagverksamheter

Biståndsbedömda dagverksamheter är ett viktigt komplement till hemtjänsten. Genom social stimulans och aktivering kan dagverksamheten bryta ensamhet och isolering för många. Dagverksamheten kan också hjälpa den enskilde att bibehålla psykiska och fysiska funktioner. För anhöriga som vårdar närstående är ofta avlastning i form av dagverksamhet en mycket viktig stödinsats.

Dagverksamheter är ofta särskilt värdefulla för personer med demenssjukdomar men kan också rikta sig till andra grupper, t.ex. personer med neurologiska sjukdomar och äldre med psykiska funktionshinder. **Dagverksamheterna kan dessutom ha en särskild språklig och kulturell inriktning.** Det viktigaste är att verksamheterna, så långt det är möjligt, är anpassade efter den enskildes specifika behov.

Korttidsvård

Äldre som bor i eget boende behöver ibland en kortare tids heldygnsvård, antingen vid enstaka tillfällen eller i form av växelvård. Precis som dagverksamhet kan avlastning i form av korttidsvård vara en avgörande nödvändighet för många av dem som vårdar närstående i hemmet. Korttidsvård kan också vara aktuellt under tiden en utredning pågår av den enskildes framtida behov av omsorg och/eller boendeform.

Korttidsvård utgör en viktig stödinsats för äldre i eget boende och det är angeläget att det finns korttidsvård med olika inriktningar för att kunna tillgodose skiftande behov. Korttidsvård ska i första hand bedrivas på särskilda enheter och endast i undantagsfall inrymmas på enheter med permanentboende.

Särskilda boendeformer

Det ska finnas vård- och omsorgsboenden med speciella inriktningar som kan tillgodose äldres skiftande behov

I det fall den enskildes behov av vård, omsorg och trygghet inte kan tillgodoses i den egna bostaden kan det bli aktuellt att flytta till ett särskilt boende. För att underlätta kvarboende i särskilda boendeformer ska dessa utformas efter den enskildes behov istället för att den enskilde ska flytta när omvårdnadsbehovet förändrats. Alla särskilda boendeformer såsom servicehus, ålderdomshem, gruppboende och sjukhem, ska ha en gemensam benämning, *vård- och omsorgsboende*.

För att tillgodose äldres skiftande behov ska vård- och omsorgsboenden ha olika inriktningar. Det kan vara inriktning mot demenssjukdomar, somatiska sjukdomar eller andra specifika behov som kräver särskild omvårdnad och kompetens, t.ex. äldre med psykiska funktionshinder. Det kan också vara aktuellt med vård- och omsorgsboende med särskild inriktning för äldre med annan etnisk bakgrund.

När det gäller vård- och omsorgsboenden med inriktning mot demenssjukdomar är det viktigt att de består av mindre boendeenheter som är anpassade efter demenssjukas särskilda behov. Också när det gäller andra målgrupper kan det vara en fördel med

mindre boendeenheter. Staden ska ansvara för att ingen person som inte själv önskar det ska tvingas dela rum efter 2008.

Stadsdelsnämnderna har olika demografiska förutsättningar och behov vilket innebär att det är viktigt att alla vård- och omsorgsboenden ses som en gemensam resurs för staden. Med detta ökar också den enskildes möjlighet att välja boende.

Stadens hälso- och sjukvård

Staden har ett hälso- och sjukvårdsansvar upp till och med sjuksköterskenivå inom de särskilda boendeformerna, dagverksamheterna samt korttidsvården. I hälso- och sjukvårdsansvaret ingår också ansvar för rehabiliteringsinsatser. För att uppnå en god rehabilitering är det viktigt att den startar i ett tidigt skede och att ett rehabiliterande arbetssätt genomsyrar verksamheten.

De ökande vård- och omsorgsbehoven inom äldreomsorgen ställer allt större krav på den hälso- och sjukvård som bedrivs inom de särskilda boendeformerna. För att kunna upprätthålla en god och säker hälso- och sjukvård förutsätts att personalen har utbildning och kompetens som svarar mot behoven. Landstinget har ansvaret för läkarinsatser och det ska finnas läkare knutna till alla vård- och omsorgsboenden.

Förutom att utföra hälso- och sjukvårdsinsatser har sjuksköterskor, arbetsterapeuter och sjukgymnaster en viktig handledarfunktion i hälso- och sjukvårdsarbetet.

Det är en angelägen uppgift för staden att säkerställa läkemedelshanteringen inom äldreomsorgens verksamheter. Staden ska också medverka till att regelbundna läkemedelsgenomgångar genomförs i samarbete med landstinget. **När det gäller genomgång av läkares ordination är det landstingets ansvar.**

Den palliativa vården är en viktig del av hälso- och sjukvården. Att vårda människor i livets slut ställer särskilda krav på personalens lyhördhet, bemötande och kompetens. Det huvudsakliga målet för vården ska vara att försöka uppnå bästa möjliga livskvalitet för den enskilde i en av livets svåraste stunder.

Stöd till anhöriga och närstående

Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående

Staden ska ge stöd och avlastning till dem som vårdar anhöriga/ närstående. Stödet ska, så långt det är möjligt, vara individanpassat och utformas i samråd med berörda parter. Förutom de avlastningsinsatser som erbjuds i form av dagverksamhet, avlösning i hemmet, växelvård och korttidsvård behöver det också finnas möjlighet för de anhöriga/närstående att få råd och stöd. Hur sådana råd- och stödfunktioner utformas kan variera efter lokala förutsättningar och kan med fördel samordnas med landstinget och/eller frivilligorganisationer.

Det är också angeläget att det arbete som påbörjats med att utbilda anhörigombud fortsätter och att dessa finns integrerade i den ordinarie verksamheten.

Personalen

Anställda inom äldreomsorgen har hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer

Personalen utgör den viktigaste kvalitetsfaktorn i äldreomsorgen. Genom att personalen har adekvat utbildning och kompetens som svarar mot arbetsuppgifterna säkerställs att de insatser som utförs i äldreomsorgen också har en god kvalitet. Det är också viktigt ur arbetsmiljösynpunkt att personalen känner att de har de kunskaper som deras arbete kräver.

Under de senaste åren har omfattande utbildningssatsningar och utvecklingsprojekt genomförts inom äldreomsorgen. För att kunna behålla och rekrytera personal måste det finnas möjligheter till utveckling och avancemang inom yrkesområdet. En sätt kan vara att personalen kan välja olika specialistområden att arbeta inom, t.ex. demenssjukdomar, stroke, psykiska sjukdomar m.m.

Arbetsgivaren ska motverka diskriminering på grund av etnisk bakgrund, kön eller sexuell läggning. Inom äldreomsorgens verksamheter kan ibland en motsättning uppstå mellan den enskildes rätt att påverka vem som ska utföra insatserna och arbetsgivarens skyldighet att motverka diskriminering i någon form. Det ska finnas strategier för hur sådana situationer ska hanteras inom verksamheten.

Ett gott ledarskap ger goda förutsättningar för en väl fungerande och effektiv organisation. Det är angeläget att chefer får den kompetensutveckling och det stöd de behöver i sitt ledarskap. **För att kunna utöva ett gott ledarskap är rimliga ansvarsområden viktigt.**

Stressrelaterade sjukdomar är idag en av de största orsakerna till sjukfrånvaro. Arbetsgivaren kan motverka detta genom att skapa en arbetsmiljö med en sund balans mellan krav, ansvar, delaktighet och inflytande. En del i detta är att öka de anställdas möjlighet till inflytande över sin arbetssituation och sina arbetstider, **och möjlighet till friskvård.**

Samverkan med landstinget

Den kommunala äldreomsorgen ska samarbeta med landstingets hälso- och sjukvård med fokus på den enskildes behov

De ökade kraven på medicinsk kompetens i såväl särskilt som ordinärt boende förutsätter också att det finns ett nära samarbete mellan stadens äldreomsorg och landstinget. För att den enskilde ska känna sig trygg och få bästa möjliga vård och omsorg måste det finnas en god kommunikation och samsyn mellan de båda huvudmännen.

Tillkomsten av det regionala datasystemet för informationsöverföring mellan landsting och kommun, WebCare, har inneburit att förutsättningarna för ett smidigt och säkert informationsutbyte mellan de båda huvudmännen ökat.

Det är också nödvändigt att den kommunala äldreomsorgens och landstingets organisationer i större utsträckning samordnas och anpassas efter den enskildes behov. De lokala samverkansavtalen mellan stadsdelsnämnderna och landstinget ger goda möjligheter för samverkansformer som är anpassade efter lokala förutsättningar och behov. Närvårdscentraler och tvärprofessionella team är några exempel på värdefulla samverkansformer som bör utvecklas ytterligare.

God kvalitet i äldreomsorgen

Äldre – inte en homogen grupp

En grundläggande faktor för god kvalitet inom vård och omsorg är respekten för den enskildes integritet och individuella behov. Att fylla 65 år och därmed tillhöra gruppen ”äldre” får inte innebära att den enskildes individuella behov och förutsättningar generaliseras. Att visa respekt för den enskildes integritet är att se varje människa som en unik person med olika förutsättningar och därmed också olika behov. **För äldre personer med komplexa vårdbehov är samarbetet mellan olika vårdgivare som äldreomsorg, socialtjänst och landstingets olika vårdgrenar särskilt viktigt.**

Äldreomsorgen ska aktivt verka för att alla äldre, oavsett, etnisk tillhörighet, religion eller sexuell läggning bemöts med respekt för den enskildes särskilda behov och rätt till integritet.

Biståndsbeslut

Biståndsbesluten utgör grunden för den service, vård och omsorg som den enskilde erbjuds. Den enskildes rättsäkerhet säkerställs genom en korrekt genomförd handlägningsprocess.

Alla insatser ska utgå från likställighetsprincipen vilket innebär att äldre i Stockholm stad ska ha samma förutsättningar och möjligheter till äldreomsorg oavsett var i staden de bor. Alla beslut om bistånd ska utgå från den enskildes individuella behov. Det är också viktigt att beakta att behoven av insatser ska bedömas likvärdigt oavsett

kön. **Att beakta genusperspektivet är viktigt då det finns forskning som visar att synen på mäns och kvinnors åldrande skiljer sig åt.** Till exempel finns det forskning som visar på att män som vårdar sin maka/ sambo ofta får mer stöd från äldreomsorgen än kvinnor i motsvarande situation.

Inflytande och delaktighet

Grundläggande för ett demokratiskt samhälle är den enskildes möjlighet till inflytande och påverkan. Detta gäller såväl allmängiltiga samhällsfrågor som frågor som rör den enskildes individuella livssituation.

För äldre i samhället är kommunstyrelsens pensionärsråd och stadsdelsnämndernas pensionärsråd två viktiga forum för möjlighet till insyn och delaktighet i planeringsfrågor som rör äldreområdet. Dessa råd ska utgöra en ”rådgivande samtalspartner” för staden i ärenden som berör äldres levnadsvillkor.

På vård- och omsorgsboenden ska det finnas samrådsgrupper och/eller förtroenderåd för samråd kring frågor som rör det aktuella boendet.

När det gäller den enskildes livssituation ska inflytande och delaktighet garanteras i alla beslut och insatser som rör denne. Ett viktigt redskap för detta är arbetsplanen som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde.

Kundvalsmodellen ger den enskilde möjligheten att välja utförare av hemtjänst, ledsagning och avlösning. Den enskilde ska också, så långt det är möjligt, kunna påverka val av **vård- och omsorgsboende**.

Livskvalitet

Livskvalitet är en individuell upplevelse och är därmed svår att generalisera. Inom äldreomsorgen finns det dock några faktorer som tillsammans med en god och säker omvårdnad kan betyda mycket för den enskildes välbefinnande:

Kosthållningen i äldreomsorgen

Maten är inte bara en livsnödvändighet, den kan också utgöra en av dagens viktigaste händelser. Den mat som serveras ska vara god, vällagad och näringsmässigt anpassad till äldres behov. Det är också viktigt att måltidssituationen är inbjudande och stimulerar aptiten. Personalen ska ha goda kunskaper om livsmedelshygien och kunskaper om kostens betydelse och **fördelning över dagen** för den enskildes hälsa och välbefinnande.

Utevistelse

Möjligheten till utevistelse bör vara en rättighet för alla. Att kunna komma ut från sin bostad en stund är för många oerhört betydelsefullt. Promenader är också en viktig förebyggande insats som på sikt kan motverka ökat vårdbehov. Precis som sociala aktiviteter är promenader och utevistelse aktiviteter som ofta kan arrangeras av, eller i samverkan med frivilligorganisationer.

Kultur

Kulturella upplevelser ska vara en del av äldreomsorgen. De är inte bara viktiga för den enskilde utan kan också vara en del av omsorgsarbetet. **Musik, böcker och konst kan betyda aktivering och livskvalitet för den äldre.** Musikaliska upplevelser kan t.ex. skapa gemenskap och vara ett sätt att nå människor som har svårt att kommunicera. Det bör finnas särskilda kulturombud inom verksamheterna som tar initiativ till olika kulturella arrangemang, ser till att litteratur finns tillgänglig m.m.

Äldres säkerhet

Brottsförebyggande åtgärder

Många äldre och personer med funktionshinder känner en oro för att bli utsatta för brott, inte minst när det gäller stöld. Det finns ett antal åtgärder som kan vidtas för att äldre ska kunna känna sig trygga i sin bostad. I Stockholms stad finns också en för äldre och funktionshindrade särskilt anpassad hemförsäkring att tillgå.

De brottsförebyggande råd som finns i vissa stadsdelsområden med representanter från stadsdelsnämnden, polisen, pensionärsorganisationer m.fl. bedriver ett viktigt arbete för de äldres säkerhet. Det är angeläget att stadsdelsnämnderna tillsammans med polisen på olika sätt informerar äldre om vilka brottsförebyggande åtgärder de äldre själva kan vidta. Här har också pensionärsorganisationerna en viktig roll att fylla.

Det ska finnas säkerhetsföreskrifter på alla vård- och omsorgsboenden. Hantering av nycklar till den äldres bostad ska ske på ett säkert sätt, såväl på äldreboenden som i hemtjänsten. Personalen ska regelbundet få utbildning och information om gällande säkerhetsföreskrifter. Äldreomsorgens personal ska alltid kunna visa legitimation som intygar att vederbörande är anställd inom äldreomsorgen.

Brott ska alltid polisanmälas. Detta gäller även misstanke om internstöld. Anmälan görs i första hand av den drabbade eller dennes anhörige/närstående. Även stadsdelsförvaltningen kan göra polisanmälan.

Brandskydd

Staden har ett ansvar för brandskyddet i särskilda boendeformer. Fastighetsägaren ska tillse att brandskyddet uppfyller brandförsvarets säkerhetsföreskrifter. Äldreomsorgens personal ska vara utbildad i att hantera brandlarm och eventuell utrymning vid brand i boendet.

Våld och övergrepp

Våld och övergrepp kan drabba äldre på olika sätt, det kan handla om övergrepp både från personal, anhöriga eller andra i den äldres omgivning. Övergrepp kan bland annat förekomma i form av hot, fysisk och psykisk misshandel och stöld. Det ska finnas rutiner för att säkerställa den äldres situation så långt det är möjligt. Rutinerna ska vara

kända av personalen som ska veta vilka åtgärder som ska vidtas, t.ex. anmälan enligt Lex Sara.

Vaktmästartjänster

Genom förebyggande insatser kan antalet fallolyckor reduceras. Ett sätt kan vara att erbjuda äldre s.k. vaktmästartjänster som prövas i ett antal stadsdelsnämnder. Förutom att utföra enklare praktiska sysslor i hemmet kan han/hon se över säkerheten i hemmet och föreslå förbättringar för att förebygga fallskador m.m. **Vaktmästare kan även fungera som uppsökare och informera om stadens verksamhet för äldre.** Viktiga samarbetspartners i sammanhanget är förutom frivilligverksamheter även bostadsbolagen.

Frivilligverksamheter

De insatser som utförs av frivilligorganisationer och föreningar kan vara ett värdefullt komplement till äldreomsorgens verksamhet. Inte minst genom olika sociala aktiviteter bidrar många organisationer till att bryta isolering och ensamhet bland äldre. Många frivilligorganisationer bedriver också stödverksamhet för anhöriga/närstående.

Genom en god samverkan med frivilligorganisationerna kan ett rikare utbud av sociala aktiviteter för äldre utvecklas. Staden ska stödja frivilligorganisationer och föreningar genom t.ex. ekonomiska bidrag, upplåtelse av lokaler eller andra stödformer.

Information

Äldre och deras anhöriga/närstående ska enkelt kunna få information om vilket stöd och vilken hjälp som finns att tillgå. Genom uppsökande verksamhet kan äldre som inte har kontakt med äldreomsorgen få information om dess verksamheter. Information om vård och omsorg vid specifika sjukdomstillstånd, t.ex. demenssjukdomar, kan med fördel ges i samarbete med landstingets primärvård.

Äldre med annan etnisk bakgrund ska kunna få information på sitt eget språk, skriftlig och/eller muntlig. Information ska också finnas tillgänglig för synskadade **och på lättläst svenska.**

Informationen om äldreomsorgens verksamheter ska utvecklas så att den är lättillgänglig för den enskilde medborgaren. Också utförda uppföljningar och kvalitetsmätningar av äldreomsorgens verksamheter bör finnas att tillgå på ett enkelt sätt exempelvis via stadens hemsida.

Forskning och utveckling

Det är angeläget att det sker en kontinuerlig kunskapsuppbyggnad och metodutveckling av vård och omsorg inom äldreområdet. Staden ska på olika sätt stödja detta genom att samverka med högskolor, universitet samt forsknings- och utvecklingscentra.

En samarbetspartner för staden inom området forskning och utveckling är Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum. Äldrecentrums arbete utgör en stor kunskapsresurs inom äldreområdet. Ett annat forsknings- och utvecklingscentra är Kompetenscentrum i Älvsjö som bedriver verksamhetsanknutet utvecklingsarbete.

Stadens verksamheter ska också praktiskt stödja kompetensutveckling inom äldreområdet genom att erbjuda praktikplatser till elever från skolor och universitet.

Teknisk utveckling

Den tekniska utvecklingen innebär nya möjligheter inom äldreomsorgen. Redan idag provas olika mobila lösningar för att effektivisera planering av arbetet och dokumentationen. Det pågår också utveckling av tekniska lösningar som bl.a. kan innebära ökad säkerhet för de äldre. Det är angeläget att stadens verksamheter är öppna för ny forskning och aktivt deltar i utvecklingsprojekt inom området.

Metoder för kvalitetsuppföljning

Kommunfullmäktige har beslutat om en kvalitetsstrategi som gäller för stadens samtliga verksamheter. Den syftar till att skapa enhetlighet och tydlighet om vad som ska uppnås, hur detta ska genomföras samt hur uppföljning och utveckling ska ske.

Kvalitetsgarantier

Kvalitetsgarantier i äldreomsorgen innebär att den enskilde vet vad han/hon har rätt att förvänta sig av vården och omsorgen. Varje stadsdelsnämnd har ansvar för att enheterna formulerar kvalitetsgarantier.

Klagomålshantering

Klagomålshantering är en viktig del i arbetet med kvalitetsutveckling. Att systematiskt ta till vara de synpunkter och klagomål som framförs och snabbt vidta förbättringsåtgärder är en mycket effektiv metod för att höja kvaliteten i verksamheten. Stadsdelsnämnderna ska ha rutiner för klagomålshantering. Det ska vara enkelt för den äldre att framföra sina synpunkter och klagomål.

Dokumentation

En av förutsättningarna för att kunna följa upp beviljade och utförda insatser är att dessa finns dokumenterade. Staden ska fortsätta med det förbättringsarbete som har påbörjats inom dokumentationsområdet för utförare.

Paraplysystemet, stadens registrerings- och dokumentationssystem, kommer att vidareutvecklas under 2006. Vidare kommer dokumentationsmöjligheterna att vidareutvecklas genom mobila lösningar såsom handdatorer, mobiltelefoner och streckodsläsare.

Äldreomsorgsinspektörer

Stadens äldreomsorgsinspektörer är underställda kommunstyrelsen och har en viktig funktion i stadens kvalitetsarbete. Äldreomsorgsinspektörernas rapporter ger kommun-

styrelsen information om kvaliteten i stadens äldreomsorg och kan vara ett stöd i stadsdelsnämndernas kvalitetsutvecklingsarbete av äldreomsorgen.

Äldreombudsman

Äldreombudsmannen är underställd kommunstyrelsen och har en brukarinriktad stödjande funktion när det gäller information och rådgivning. Äldreombudsmannen ska uppmärksamma eventuella brister och föreslå förbättringar och på så sätt stärka de äldres inflytande över stadens service, vård och omsorg.

Stockholms stads äldreomsorgsplan år 2006-2010

Mål för Stockholms stads äldreomsorg

- Äldreomsorgen ska arbeta förebyggande och aktivt delta i samhällsplaneringen.
- Stadens äldreomsorg ska arbeta utifrån en trygghets- och kvalitetsgaranti
- Stockholm stads äldreomsorg ska införa äldreomsorgspeng för valfrihet i boendet.
- Alla har rätt att få individuell prövning av sitt hjälpbehov utifrån socialtjänstlagen. Äldre ska kunna känna trygghet och vara garanterade likvärdig vård och omsorg oavsett var i staden de bor.
- Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser som ger äldre goda förutsättningar för ett väl fungerande och tryggt liv.
- Det ska finnas ett varierat utbud av stöd- och hjälpinsatser till dem som vårdar anhöriga/närstående
- Det ska finnas möjlighet att få bo kvar i sin bostad och ändå få vård och omsorg, även om behovet är stort. Att få bo kvar skall dock vara en möjlighet och inget tvång.
- För dem som behöver mycket krävande vård och omsorg erbjuder staden också olika former av äldreboende; sjukhem, ålderdomshem, gruppbostäder eller servicehus.
- Boendestandarden i äldreboende ska vara god och den som vill ska ha rätt till eget rum.
- Utbudet av äldreomsorg kommer genom valfrihetsmodellen att styras av de behov som finns och vad de äldre efterfrågar, en profilering som tillgodoser skilda grupper intressen.
- Helhetssyn och en obruten vårdkedja är en förutsättning för en god äldreomsorg. Detta gäller särskilt äldres rehabilitering. Samarbetet mellan stadens äldreomsorg och landstingets hälso- och sjukvård ska utvecklas så att de gemensamma resurserna på bästa sätt kommer de äldre till godo.
- Vård och omsorg i livets slutskede är ett viktigt uppdrag för stadens äldreomsorg. Ingen ska behöva dö i ensamhet.
- Anställda inom äldreomsorgen ska ha hög kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer.
- Staden ska stödja och ta tillvara erfarenheter av forskning och utveckling inom äldreomsorgsområdet.
- Staden ska verka för att geriatriker är knutna till äldreboenden.
- Staden bör verka för att införa en boendegaranti.

Valfrihet, trygghet och mångfald

Valfrihet i boendet

En av stadens främsta uppgifter är att se till att det finns äldreomsorg av god kvalitet för de äldre, som behöver service, omsorg och vård. Det innebär att äldreomsorgen skall präglas av inflytande, respekt för individen, trygghet och valfrihet. De äldre har rätt att få en likvärdig service, vård och omsorg oavsett var de bor i staden.

Under den förra borgerliga mandatperioden lades en ny kurs för Stockholms äldreomsorg. Den enskilda människan och hennes behov sattes i centrum. Valfrihet i hemtjänsten möjliggjorde eget val av utförare för de äldre. Det var ett uppskattat beslut som alltför många äldre nu efterfrågar. Arbetet med en strategi för kvalitetsutveckling samt utarbetandet av kvalitetsgarantier påbörjades. En planering för valfrihet i boendet, kraftfull utbyggnad av antalet platser, inrättandet av en äldreombudsman och stora ekonomiska tillskott genomfördes.

Valfriheten skall öka inom äldreomsorgen. Eget val har införts inom hemtjänsten och inom ledsagarservice och avlösarservice. Nu vill vi ta nästa steg och införa valfrihet även inom boendet genom en särskild äldrepeng. På sikt bör staden verka för valfrihet inom hela Stockholms län.

Genom införandet av kundvalssystem flyttas makten att välja var man vill bo från myndigheten till de äldre och deras anhöriga. Valfriheten ger också den äldre ett ökat inflytande. Den äldres önskemål och synpunkten på tjänsten som utförs och hur den utförs blir högst väsentliga för utföraren, då den äldre om den inte är nöjd kan välja en annan utförare.

Införandet av en äldreomsorgsavgift för valfrihet i boendet kommer att öka valfriheten för äldre med vårdbehov. Äldreomsorgsavgiften innebär en stor och viktigt förändring av förutsättningarna att bedriva vård och omsorg. Den ska bidra till att nå mångfald och valfrihet i äldreomsorgen.

Valfrihet och konkurrens är viktiga medel för att uppnå en kontinuerlig kvalitetsutveckling även inom äldreomsorgen. Med lika villkor för alla aktörer ökar förutsättningarna att starta nya boenden med olika inriktningar, som svarar mot de äldres egna behov och önskemål i strävan att kunna leva ett så normalt liv som möjligt.

En ökad mångfald av utförare är också viktigt för de anställda inom äldreomsorgen. Med fler arbetsgivare ökar valmöjligheterna för personalen och därmed förutsättningarna till inflytande och delaktighet över exempelvis arbetsuppgifter, lön, arbetstid och karriärvägar.

För många äldre är det viktigt att få bo kvar i sin "vanliga" bostad även när behovet av omsorg ökar. Staden ska erbjuda insatser från äldreomsorg och sjukvård i hemmet för att möjliggöra detta. Att få bo kvar i sitt hem ska vara en möjlighet och får inte förvandlas till tvång.

Bostadsanpassning kan underlätta för äldre att bo kvar hemma och göra det möjligt att klara sig även utan hjälp från hemtjänsten. En generös inställning till beviljande av trygghetslarm kan också bidra till kvarboende.

Staden satsar 100 mkr årligen i investeringar för ökad framkomlighet för äldre och personer med funktionshinder. Staden ska föregå med gott exempel genom att förbättra tillgängligheten till stadens egna lokaler. Man ska t ex kunna besöka bibliotek, idrottsanläggningar och stadens förvaltningar trots att man har funktionshinder. För äldre är det viktigt att vinterväghållningen i staden fungerar bra. Det är av stor betydelse att säkerställa en likvärdig god snöröjning och halkbekämpning i alla delar av staden.

Alla, oavsett var i staden man bor, har rätt till lika bedömning. Rutiner och organisation bör ses över för att säkerställa att en rättvis lika biståndsbedömning sker i hela staden. Såväl stadens äldreombudsman som äldreomsorgsinspektörerna har i sina årsrapporter framfört kritik mot biståndsbedömningen i äldreomsorgen. De pekar bland annat på betydande skillnader mellan de olika stadsdelarna. En översyn av biståndsbedömningen bör därför ske, såväl när det gäller bedömningarna för hemtjänst som särskilt boende. Gemensam kompetensutveckling för biståndsbedömare är en nödvändighet.

Hemtjänst

Äldre med behov av hemtjänst ska kunna känna trygghet i den vård och omsorg som ges i hemmet, också i livets slutskede. Vård och omsorg i hemmet ska präglas av respekt för den äldre, dennes bakgrund, kultur och hem där personalen arbetar. Hemtjänsten ska ha ett professionellt arbetssätt och insiktsfullt arbeta med vardagsrehabilitering.

Äldreomsorgspengen ger den äldre möjligheten att själv påverka valet av hemtjänstpersonal. Inom kommunens egenregiverksamhet bör den äldres önskemål om ett visst vårdbiträde tillgodoses så långt som möjligt. För äldre med utländsk bakgrund ska, om möjligt, hjälpen ges på det egna modersmålet.

Inom ramen för biståndsbeslutet innebär valfrihet också att den äldres egna önskemål och prioriteringar i mötet med hemtjänsten tillfredsställs. Det kan vara önskemål om att få lagad mat, eller att den äldre t ex själv kan avgöra när han/hon vill äta eller gå till sängs. Hemtjänsten ska fungera oavsett vilken tid på dygnet den äldre har behov av vård och omsorg. Äldre ska inte heller behöva möta alltför många olika personer, och hemtjänstens arbetsscheman bör anpassas därefter. Systemet med kontaktpersoner bör utvecklas och också här ska den äldre kunna påverka valet av vem som blir kontaktperson. Staden ska även öppna upp för tilläggstjänster av olika slag.

Stadsdelsnämnderna bör uppmärksamma att vissa insatser i hemtjänsten – exempelvis utevistelse – på sikt kan motverka ökat vårdberoende. Staden har som princip att den enskildes egen ekonomi inte ska påverka beslut om behov av hemtjänst eller annan äldreomsorg.

För att kunna tillgodose de ökade kraven inom hemtjänsten krävs en breddad kompetens, att arbetsformerna utvecklas och att det finns ett nära samarbete med andra verksamhetsområden och landstinget. Ett sätt att tillhandahålla detta kan vara att det inom verksamheten finns spetskompetens inom demenssjukdomar, neurologiska sjuk-

domar, psykiska sjukdomar, missbruk etc. Sådana grupper kan med fördel organiseras i tvärprofessionella team i samarbete med landstinget.

Dagverksamheter

Dagverksamheterna är ett komplement till hemtjänsten samt stöd till anhörig- och närståendevårdare och kan även underlätta kvarboende i egna hemmet. För personer med t ex demenssjukdom fyller dagverksamheter en mycket viktig funktion. Också för vissa grupper med somatisk eller psykiatrisk diagnos är dagverksamheter förutsättning för möjligheten att bo hemma. Öppettiderna för dessa verksamheter bör anpassas till de äldres behov. Försök med helgöppet bör prövas.

Det är angeläget att stadsdelsnämnderna beaktar behovet av sociala dagverksamheter för äldre som behöver stimulans och sysselsättning för att bryta ensamhet och isolering. Möjligheten till gemensamma måltider bör tillvaratas. Sociala dagverksamheter kan antingen vara tillgängliga för alla äldre, eller också öppna enbart för vissa äldre efter biståndsbeslut. Stadsdelsnämnderna bör också stödja och underlätta möjligheten att utveckla särskilda dagverksamheter för äldre med utländsk bakgrund utifrån språklig och kulturell tillhörighet.

Äldreboende

Äldre vars behov av vård endast kan tryggas i äldreboende (sjukhem, ålderdomshem, gruppboende eller i lägenhet i servicehus) ska få flytta till sådant boende. Äldre ska vid behov kunna välja bland de äldreboenden staden disponerar. Utbudet av äldreboende ska präglas av äldres val och önskemål. Införandet av en valfrihetsmodell innebär att lika villkor skapas för såväl privata som kommunala utförare. Detta i sin tur kommer att underlätta nyetablering av äldreboenden för skilda grupper.

Principen om kvarboende gäller även i äldreboende. För samtliga särskilda boendeformer ska boendet och omvårdnaden vara så utformade att den äldres kapacitet och resurser tillvaratas och utvecklas. Den äldre ska erbjudas hjälp att träna för att bibehålla sina funktioner. Bostadsstandarden i de särskilda boendeformerna ska vara god. Det ska även finnas möjlighet att möblera med egna möbler för att skapa en hemlik miljö. Alla som så önskar har rätt till eget rum. Staden bör verka för att en boendegaranti för äldre införs.

En förutsättning för reell valfrihet när det gäller äldreboende med heldygnsvård är att det finns tillräckligt antal platser. Under den förra borgerliga mandatperioden byggdes äldreomsorgen i Stockholm ut med mer än 500 nya platser. Köer byggdes bort och allt fler äldre fick möjlighet att bo i ett eget rum.

Antalet äldre i Stockholm kommer under en period av år att minska. Det skapar förutsättningar för en viss omstrukturering av vissa äldreboenden till så kallade seniorbostäder. De senaste åren har en mycket snabb omstrukturering skett av äldreboenden till seniorbostäder, som lett till stor oro bland de äldre. Det är oerhört angeläget att omvandlingen av äldreboenden sker på de äldres villkor och inte drivs fram av stads-

delarnas besparingsbehov. Många äldre vill bo på servicehus. Staden bör därför även fortsättningsvis kunna erbjuda detta som ett alternativ.

Trots den omfattande utbyggnad som skedde under åren 1998-2002 saknas fortfarande vårdplatser för vissa äldre. Många äldre tvingas fortfarande dela rum med någon de inte valt själva. Det finns också ett behov av fler boenden för äldre med vissa sjukdomar.

Korttidsvård

Äldre som bor i eget boende behöver ibland en kortare tids heldygnsvård, antingen vid enstaka tillfällen eller i form av växelvård. Precis som dagverksamhet kan avlastning i form av korttidsvård vara en avgörande nödvändighet för många av dem som vårdar närstående i hemmet. Korttidsvård kan också vara aktuellt under tiden en utredning pågår av den enskildes framtida behov av omsorg och/eller boendeform.

Korttidsvård utgör en viktig stödinsats för äldre i eget boende och det är angeläget att det finns korttidsvård med olika inriktningar för att kunna tillgodose skiftande behov. Korttidsvård ska i första hand bedrivas på särskilda enheter och endast i undantagsfall inrymmas på enheter med permanentboende. Korttidsvård utomlands kan också vara ett alternativ.

Kvalitetsutveckling

Äldre – inte en homogen grupp

En grundläggande faktor för god kvalitet inom vård och omsorg är respekten för den enskildes integritet och individuella behov. Att fylla 65 år och därmed tillhöra gruppen ”äldre” får inte innebära att den enskildes individuella behov och förutsättningar generaliseras. Att visa respekt för den enskildes integritet är att se varje människa som en unik person med olika förutsättningar och därmed också olika behov. För äldre personer med komplexa vårdbehov är samarbetet mellan olika vårdgivare som äldreomsorg, socialtjänst och landstingets olika vårdgrenar särskilt viktigt.

Äldreomsorgen ska aktivt verka för att alla äldre, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller sexuell läggning bemöts med respekt för den enskildes särskilda behov och rätt till integritet.

Trygghets- och Kvalitetsgarantier

Staden skall besluta om en för alla verksamheter gemensam kvalitetsutvecklingsstrategi som syftar till att skapa enhetlighet och tydlighet om vad som ska uppnås, hur detta ska genomföras samt följas upp och utvecklas. Kvalitetsarbetet ska utvecklas så att ett kvalitetsuppföljning för hela staden ger möjlighet till kvalitetssäkring av all verksamhet – oavsett huvudman.

Inom ramen för det samlade kvalitetsarbetet finns ett uppdrag att utveckla s.k. synpunkts- och klagomålshantering, dvs. hur de synpunkter som brukarna eller deras

närstående har inom äldreomsorgen hanteras och följs upp så att brister rättas till och blir en del i uppföljnings- och kvalitetsarbetet.

Äldreomsorgsinspektörernas funktion är avgörande för uppföljning och utveckling av kvaliteten inom äldreomsorgen. Den kompetens som de besitter måste nyttjas vid utformandet av stadens övergripande kvalitetsuppföljningsprogram.

Kvalitetsgarantier ska i enlighet med kvalitetsutvecklingsstrategin införas även i äldreomsorgen och var och en ska veta vad hon/han har rätt att förvänta sig av vård och omsorg. Garantier och åtaganden formuleras dels övergripande för varje verksamhet, dels som individuella överenskommelser mellan den äldre och den enhet som utför hemtjänst eller vård och omsorg. Biståndsbeslutet reglerar vilka insatser som ska utföras men de individuella åtagandena gäller mellan den äldre och den enhet som utför äldreomsorgen. Alla stadsdelsnämnder har i uppdrag att lokalt utveckla en systematisk klagomålshantering.

Den äldre ska alltid veta vart man vänder sig för att framföra sina synpunkter och klagomål, för att brister ska kunna rättas till. Det ska vara lätt att få information om äldreomsorgen och en gemensam funktion för hela staden bör inrättas där man med ett telefonsamtal kan få hjälp med sina frågor.

Äldreombudsman

Äldreombudsmannen är underställd kommunstyrelsen och har en brukarinriktad stödjande funktion när det gäller information och rådgivning. Äldreombudsmannen ska uppmärksamma eventuella brister och föreslå förbättringar och på så sätt stärka de äldres inflytande över stadens service, vård och omsorg.

Stadens tre äldreomsorgsinspektörer är underställda kommunstyrelsen. De granskar kvaliteten och kartlägger stadsdelsnämndernas äldreomsorg på ett systematiskt sätt, såväl den verksamhet som drivs i egen regi som den som drivs av privata vårdgivare på uppdrag av stadsdelsnämnderna. Inspektörernas rapporter ger kommunstyrelsen information om kvaliteten i stadens äldreomsorg och kan också stödja stadsdelsnämnderna i deras arbete med att utveckla äldreomsorgen.

Stadens hälso- och sjukvård

Staden ansvarar för hälso- och sjukvårdsinsatser för personer som bor i äldreboende samt i de dagverksamheter som staden driver. Hälso- och sjukvården bedrivs av sjuksköterskor, undersköterskor, sjukgymnaster och arbetsterapeuter. För läkarinsatser har landstinget det fulla ansvaret. Från de äldres synpunkt är det angeläget att dessa läkare har geriatrisk kompetens. Det ska finnas ansvariga läkare, i första hand geriatriker, knutna till varje äldreboende och det är viktigt att dessa samverkar med andra personalgrupper.

Staden har antagit särskilda riktlinjer för den kommunala hälso- och sjukvården. Där framgår bland annat att äldre ska erbjudas en god och lättillgänglig hälso- och sjukvård som bygger på den enskildes självbestämmande. Vidare anges hur ansvaret ska regleras när staden anlitar privat vårdgivare. I det ordinära boendet har landstinget ansvar för hälso- och sjukvård. För äldre som både har hemtjänst och hemsjukvård är det angeläget att staden och landstinget utvecklar ett arbetssätt där olika yrkesgrupper samverkar gränsöverskridande och utför förekommande arbetsuppgifter på ett för den äldre smidigt sätt. Den äldre ska möta så få personer som möjligt från hemtjänst och hemsjukvård.

Samverkan med landstingets hälso- och sjukvård

En god äldreomsorg förutsätter en helhetssyn och en obruten vårdkedja. Samverkan mellan landstingets hälso- och sjukvård och den kommunala äldreomsorgen måste därför utvecklas och fördjupas, framför allt när det gäller de mest vårdbehövande äldre som bor i det egna hemmet. Detta gäller särskilt vid vård i livets slutskede där tvärprofessionella team bör samarbeta. Insatserna i den äldres hem måste präglas av en helhetssyn. Stadsdelsnämnderna ska därför fördjupa samverkan genom konkreta överenskommelser/avtal på lokal nivå med respektive sjukvårdshuvudman.

Utgångspunkten är att den äldre överhuvudtaget inte ska märka eller bekymra sig över vem som är huvudman för olika delar av vården och omsorgen. Därför måste alla samarbeta och finna nya okonventionella lösningar som också kan finansieras gemensamt av kommun och landsting. Det gäller särskilt inom området rehabilitering där bägge huvudmännen har ett gemensamt ansvar.

Vi vill införa ett trygghetskvitto, som innebär att när en äldre person skrivs ut från sjukhus skall ett skriftligt meddelande lämnas som bekräftar att primärvård och äldreomsorg är väl förberedda och kan ta sitt ansvar. Detta kräver ett nära samarbete med landstinget. De senaste årens tekniska framsteg förenklar samverkan. Det länsövergripande IT-projektet Webcare för informationsöverföring i vårdkedjan mellan landstinget, kommunen och privata vårdgivare ger förutsättningar att samla all information till den enskilde vårdtagaren i form av ett trygghetskvitto.

Staden bör tillsammans med landstinget utveckla gemensamma kvalitetsindikatorer för att enklare följa upp samverkan mellan huvudmännen. Staden ska dock inte utan

klart definierade ansvarsgränser åta sig uppgifter som enligt hälso- och sjukvårdslagen åvilar landstinget.

God vård i livets slutskede

God vård i livets slut är en grannliga och mycket viktig uppgift för äldreomsorgen. Kompetent personal och god läkartäthet behövs för att ge god omvårdnad och uppmärksamma behov av smärtlindring. Ingen ska behöva dö i ensamhet. Vidare ska det finnas tillgång till såväl psykologiskt, socialt som andligt stöd för den döende och dennes anhöriga/närstående.

Anhörigas behov av hjälp och stöd får inte försummas. Om de så önskar ska de kunna erbjudas stöd och delaktighet i den praktiska vården av den döende/avlidne. Förståelse för andra kulturer och religioner är nödvändiga inslag i en god vård. När ett dödsfall inträffar ska de efterlevande visas hänsyn och omtanke. Det är viktigt att den döde behandlas med respekt och att hänsyn tas till hur olika kulturer ser på döden och kroppen efter döden. Kroppen ska förvaras under värdiga former. Stadsdelsnämnderna ska utfärda lokala riktlinjer för hur personal ska förfara vid dödsfall.

Äldre med demenssjukdomar

När det finns misstanke om att en äldre drabbats av demenssjukdom ska alltid en demensutredning skyndsamt göras både för boende hemma och i äldreboende. Äldre med demenssjukdomar och deras anhöriga kan komma att uppleva en lång sjukdomsperiod. Därför måste det finnas en fungerande vårdkedja så att alla kan få rätt vård och omsorg i olika skeden av sjukdomen. Vårdkedjan börjar redan i hemmet eftersom äldre med demenssjukdomar inte finns bara på särskilda boenden utan i alla skeden av äldres omsorg och vård. Det är därför av största vikt att all personal i äldreomsorgen är kunnig i demensfrågor.

Alla som arbetar med demenssjuka bör kontinuerligt erbjudas handledning. Staden bör undersöka möjligheterna att inrätta demens som "specialitet" för såväl undersköterskor som sjuksköterskor. På detta sätt kan kvaliteten öka på varje demensboende. Genom att sådana yrkeskunskaper tillmätts ett högre värde ökar också yrkets attraktivitet. Därtill bör "demensteam" byggas upp i samarbete med landstinget med syfte att minska de skarpa gränssnitten mellan huvudmännen. Att kunna rekrytera och behålla utbildad personal inom äldreomsorgen tillhör en av de största utmaningarna för staden

Äldre med psykiska sjukdomar

En annan utsatt grupp är de äldre med någon form av psykisk sjukdom. Staden har några enheter med inriktning på psykiatri. Även för denna grupp är det angeläget att det finns personal som är kunnig i psykiatriska frågor. Också här är det viktigt att anhörigas behov av avlösning och stöd är tillgodosedda. Att det lokala samarbetet med landstinget fungerar är alltid nödvändigt, inte minst när det gäller denna grupp.

Äldre med utländsk bakgrund

Många äldre har vuxit upp i helt andra kulturer och miljöer. Det kan betyda språksvårigheter och kulturella skillnader. Staden ska på olika sätt stödja vård och omsorg till äldre invandrare i nära samverkan med dem själva och deras föreningar. Utöver det som nämns för dessa grupper i denna äldreomsorgsplan under respektive rubrik bör stadsdelsnämnderna bedriva uppsökande verksamhet för att informera om vad äldreomsorgen kan erbjuda. Många behöver gemenskap med andra som talar samma språk och personal som kan kommunicera med dem. Framgångsrika exempel finns med dagverksamheter för olika språkgrupper. En fortsatt utveckling inom detta område bör ske bland annat tillsammans med frivilligorganisationerna.

Stöd till anhöriga och närstående

Anhörigas och närståendes insatser är ovärderliga i äldreomsorgen. Det gäller inte minst insatser som kan vara helt avgörande för om den äldre ska kunna bo kvar i egna hemmet. Att vårda en anhörig eller närstående är ett fritt val, både för den som hjälper och den som får hjälp.

Den som vårdar anhörig har möjlighet att få stöd och avlastning på flera sätt. Det kan också handla om en flexibla syn på hemtjänsten. Det är viktigt att det finns ett helt paket med stöd till anhängvårdare, och att de olika insatserna anpassas till det individuella behovet. Det skall innefatta växelvård och plats för avlösning, dagverksamhet, stödpersoner och anhängträffar, utbildning, hemvårdsbidrag, möjlighet till anhänganställning med mera. Även uppsökande verksamhet och information är av avgörande betydelse för att ge trygghet och ork för att fortsätta vara anhängvårdare. Stödet måste utformas så att det blir på villkor som passar den anhängige och inte för att passa den kommunala organisationen.

Äldres säkerhet

Stadsdelsnämnderna bör tillsammans med polisen på olika sätt informera om vilka brottsförebyggande åtgärder de äldre själva kan vidta. Pensionärsorganisationerna har här en viktig roll.

Brottsförebyggande åtgärder

Det måste finnas säkerhetsföreskrifter på alla äldreboenden. Hantering av nycklar till den äldres hem ska ske på ett säkert sätt. Personalen ska få regelbunden utbildning/information. Brott ska alltid polisanmälas. Detsamma gäller även misstanke om internstöld. Anmälan görs i första hand av den drabbade eller dennes anhäng/närstående. Även stadsdelsförvaltningen kan göra polisanmälan. Staden bör överväga att införa en form av personkontroll för anställda inom äldreomsorgen.

Äldreomsorgens personal ska vara välkänd av den äldre. Arbetet ska därför organiseras så att insatserna utförs med personalkontinuitet. All personal ska ha godkänd legitimation som skall visas för den äldre vid nya kontakter och som anger att man är anställd inom äldreomsorgen.

Våld och övergrepp

Våld och övergrepp kan drabba äldre på olika sätt, det kan handla om övergrepp både från personal, anhöriga eller andra i den äldres omgivning. Övergrepp kan bland annat förekomma i form av hot, fysisk och psykisk misshandel och stöld. Det ska finnas rutiner för att säkerställa den äldres situation så långt det är möjligt. Rutinerna ska vara kända av personalen som ska veta vilka åtgärder som ska vidtas, t.ex. anmälan enligt Lex Sara.

Brandskydd

Staden har ett ansvar för brandskyddet i äldreboende. Staden har åtagit sig att boende i servicehus har samma brandskydd i den egna lägenheten som boende i sjukhem, ålderdomshem och gruppbostad. Äldreboendets fastighetsägare ska tillse att brandskyddet uppfyller brandförsvarets föreskrifter. Äldreomsorgens personal ska vara utbildad i att hantera brandlarm och en eventuell utrymning vid brand vid äldreboendet.

Vaktmästartjänster

Genom förebyggande insatser kan antalet fallolyckor reduceras. I ett antal stadsdelsnämnder prövas nu möjligheten att erbjuda äldre s.k. vaktmästartjänster. Förutom att utföra enklare praktiska sysslor i hemmet kan han/hon se över säkerheten i hemmet och föreslå förbättringar för att förebygga fallskador m.m. Vaktmästare kan även fungera som uppsökare och informera om stadens verksamhet för äldre.

Det vore betydligt rimligare om enskilda äldre själva kunde anlita en vaktmästare eller fixare vid behov och betala en rimlig ersättning för denna tjänst. De höga skatter på arbete som i dag finns i Sverige omöjliggör emellertid detta alternativ för många människor. Ett system med avdrag för hushållsnära tjänster skulle öka förutsättningarna för många äldre att köpa de tjänster man önskar få hjälp med.

Dessa tjänster kan också utföras som tilläggstjänster hos den ordinarie hemtjänsten, om de önskar att erbjuda denna form av tjänster.

Personalen

Personalen är äldreomsorgens viktigaste resurs brukar det sägas. Det är viktigt att i handling visa dessa värderingar. Personalförsörjning och kompetensutveckling inom vård och omsorg är därför viktiga utvecklingsfrågor som underlättas av att det finns flera arbetsgivare. Stockholms stad är fortsatt en viktig arbetsgivare och äldreomsorgen skall vara en attraktiv arbetsplats..

Stadsdelsnämnderna har huvudansvaret för att personalen inom äldreomsorgen har grundläggande vårdutbildning och kompetens som svarar mot arbetsuppgifterna. All personal bör även ha grundläggande kunskap i demenssjukdomar. Personalen ska erbjudas fortbildning och kompetenshöjande insatser efter individuella behov. Det är viktigt att cheferna i äldreomsorgen ges möjlighet att leda, uppmuntra, stödja och

organisera sin personal. Äldreomsorgen kommer att behöva fler chefer som har rimliga ansvarsområden om detta ska fungera.

Stockholms stads äldreomsorgsinspektörer har analyserat äldreomsorgen som arbetsplats och påvisat ett antal framgångsfaktorer för en bättre verksamhet, för såväl personal som vårdtagare. Gemensamma och välkända mål i arbetet, lyhördhet för de äldres behov, närvarande arbetsledning och regelbundna utbildningsinsatser är några av de faktorer som bidrar till framgång. Vi vill lyfta fram inspektörernas analys i arbetet med att göra äldreomsorgen till en attraktiv arbetsplats.

Staden står inför ett mycket omfattande rekryteringsbehov inom äldreomsorgen. För att möta behovet krävs en rad olika åtgärder. Vi vill skapa lärlingsutbildningar inom vård och omsorg, där teoretisk utbildning kombineras med arbetsplatsförlagd utbildning med handledare. Att erbjuda praktikplatser är ett annat viktigt led i rekryteringsarbetet.

Mångfalden av språk och kulturell tillhörighet blir allt större bland Stockholms äldre. Den språk- och kulturkompetens som finns hos personalen skall i möjligaste mån matchas med de behov och önskemål som finns hos stadens äldre. Detta gäller såväl svensktalande äldre som människor med ett annat modersmål. Språk- och kulturkompetens skall också ses som en merit vid anställningar.

Det skall även i framtiden finnas möjlighet för den personal som vill pröva att driva sin verksamhet själva. Staden bör erbjuda hjälp till personal som vill avknoppa den kommunala verksamhet som de befinner sig i, till exempel genom att tillhandahålla utbildning, stöd och information. Personal som följer med det nya företaget skall kunna vara tjänstlediga under en period i enlighet med stadens policy.

Frivilliga insatser

Det finns en mängd frivilliga organisationer och föreningar som ger service eller har aktiviteter för äldre i Stockholm. Frivilligt arbete utgår från lust och glädje och medverkar till en bättre äldreomsorg, bl. a genom att bryta äldres ensamhet och isolering. De organisationer som på olika sätt stöttar och skapar en meningsfull tillvaro för äldre i Stockholms stad gör en värdefull insats. Många frivilligorganisationer bedriver också viktig stödverksamhet för anhöriga.

Staden ska på olika sätt stimulera frivilliga insatser och stödja frivilligorganisationerna inom äldreomsorgen. Det kan vara frågan om ekonomiska bidrag, upplåta lokaler, ge utbildning och handledning. Frivilligarbete ska ses som ett komplement till socialtjänsten och ske på frivilligorganisationernas och de äldres egna villkor.

Information

Staden ska på ett enkelt och begripligt sätt informera medborgare, brukare, anhöriga och anställda om den äldreomsorg som erbjuds i staden. De äldre och deras anhöriga ska på ett enkelt sätt få kunskap om de olika valmöjligheter som finns inom särskilda boenden, hemtjänst och dagverksamheter.

Äldre med annan etnisk bakgrund ska kunna få information på sitt eget språk, skriftlig och/eller muntlig. Information ska också finnas tillgänglig för synskadade och på lättläst svenska.

Informationen om äldreomsorgens verksamheter ska utvecklas så att den är lättillgänglig för den enskilde medborgaren. Också utförda uppföljningar och kvalitetsmätningar av äldreomsorgens verksamheter måste finnas att tillgå på ett enkelt sätt exempelvis via stadens hemsida.

Genom uppsökande verksamhet bör stadsdelsnämnderna informera äldre över 75 år som inte har hjälpinsatser om vad stadens äldreomsorg kan erbjuda. Sådan uppsökande verksamhet kan med fördel samordnas med landstingets primärvård. En särskild viktig grupp i sammanhanget är de som drabbats av demenssjukdomar.

Livskvalitet

Kosthållningen i äldreomsorgen

Maten är inte bara en livsnödvändighet, den kan också utgöra en av dagens viktigaste händelser. Den mat som serveras ska vara god, vällagad och näringsmässigt anpassad till äldres behov. Det är också viktigt att måltidssituationen är inbjudande och stimulerar aptiten. Personalen ska ha goda kunskaper om livsmedelshygien och kunskaper om kostens betydelse och fördelning över dagen för den enskildes hälsa och välbefinnande.

Utevistelse

Möjligheten till utevistelse bör vara en rättighet för alla. Att kunna komma ut från sin bostad en stund är för många oerhört betydelsefullt. Promenader är också en viktig förebyggande insats som på sikt kan motverka ökat vårdbehov. Även insatser från frivilliga är viktiga i detta sammanhang. Här kan enkla promenader för att handla sin egen mat vara viktiga.

Vardagslivsaktiviteter

Det är väsentligt att kunna erbjuda vardagslivsaktiviteter av olika slag. Att vara delaktig i det som händer på sitt boende är positivt för välbefinnandet. Det kan röra sig om så enkla saker som att hjälpa till med dukning av bordet.

Kultur i vården

Äldre har rätt till kulturella upplevelser. Kultur ska vara en del av äldreomsorgens vardag. För den som har minskade möjligheter till sociala kontakter kan kulturupplevelser vara ett sätt att kommunicera. Musik, böcker och konst kan betyda aktivering och livskvalitet för den äldre. Kultur som en del i äldreomsorgen måste ytterligare uppmärksammas i utbildning av personalen. Ett annat viktigt sätt att förmedla kultur till äldre är att utse och utbilda kulturombud vid de olika verksamheterna. Detta för att se till att det finns böcker och andra medier från biblioteket och ordna aktiviteter där de äldre kan delta. Det är också angeläget att det finns en fungerande biblioteksservice vid alla äldreboenden. Även kyrkliga församlingar och frivilligorganisationer kan här göra goda och efterlängade insatser.

Husdjur

För många äldre är ett husdjur en central del av livet. Stadens äldreomsorg ska i möjligaste mån göra det möjligt för äldre som så önskar att ha husdjur.

Inflytande och delaktighet

Grundläggande för ett demokratiskt samhälle är den enskildes möjlighet till inflytande och påverkan. Detta gäller såväl allmängiltiga samhällsfrågor som frågor som rör den enskildes individuella livssituation.

Kundvalsmodellen ger den enskilde möjligheten att välja utförare av hemtjänst, ledsagning och avlösning. Genom att införa samma modell för val av boende ökar den enskildes inflytande över äldreomsorgen väsentligt.

För äldre i samhället ger kommunstyrelsens och stadsdelsnämndernas pensionärsråd möjlighet till insyn och delaktighet i planeringsfrågor som rör äldreområdet. Dessa råd ska utgöra en "rådgivande samtalspartner" för staden i ärenden som berör äldres levnadsvillkor.

På vård- och omsorgsboenden ska det finnas samrådsgrupper och/eller förtroenderåd för samråd kring frågor som rör det aktuella boendet.

När det gäller den enskildes livssituation ska inflytande och delaktighet garanteras i alla beslut och insatser som rör denne. Ett viktigt redskap för detta är arbetsplanen som utföraren ska upprätta i samråd med den enskilde.

Forskning och utveckling

Det är angeläget att det sker en kontinuerlig kunskapsuppbyggnad och metodutveckling av vård och omsorg inom äldreområdet. Staden ska på olika sätt stödja detta genom att samverka med högskolor, universitet samt forsknings- och utvecklingscentra.

En samarbetspartner för staden inom området forskning och utveckling är Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum. Äldrecentrums arbete utgör en stor kunskapsresurs inom äldreområdet. Ett annat forsknings- och utvecklingscentra är Kompetenscentrum i Älvsjö som bedriver verksamhetsanknutet utvecklingsarbete.

Stadens verksamheter ska också praktiskt stödja kompetensutveckling inom äldreområdet genom att erbjuda praktikplatser till elever från skolor och universitet.

Ny teknik

Den tekniska utvecklingen innebär nya möjligheter inom äldreomsorgen. Redan idag provas olika mobila lösningar för att effektivisera planering av arbetet och dokumentationen. Det pågår också utveckling av tekniska lösningar som bl.a. kan innebära ökad säkerhet för de äldre. Det är angeläget att stadens verksamheter är öppna för ny forskning och aktivt deltar i utvecklingsprojekt inom området.

IT kan effektivisera omvårdnaden genom förbättrat administrativt stöd, förbättrad dokumentation eller genom telemedicin. Informationsöverföring mellan stadens äldreomsorg och landstingets hälso- och sjukvård om enskilda patienter/äldre kan också underlättas. Det krävs dock ett noga utarbetat regelverk för dokumentation och sekretess.

Metoder för kvalitetsuppföljning

Kommunfullmäktige har beslutat om en kvalitetsstrategi som gäller för stadens samtliga verksamheter. Den syftar till att skapa enhetlighet och tydlighet om vad som ska uppnås, hur detta ska genomföras samt hur uppföljning och utveckling ska ske. Kvalitetsarbetet ska utvecklas så att ett kvalitetsuppföljning för hela staden ger möjlighet till kvalitetssäkring av all verksamhet – oavsett huvudman.

Klagomålshantering

Klagomålshantering är en viktig del i arbetet med kvalitetsutveckling. Att systematiskt ta till vara de synpunkter och klagomål som framförs och snabbt vidta förbättringsåtgärder är en mycket effektiv metod för att höja kvaliteten i verksamheten. Stadsdelsnämnderna ska ha rutiner för klagomålshantering. Det ska vara enkelt för den äldre att framföra sina synpunkter och klagomål.

Dokumentation

En av förutsättningarna för att kunna följa upp beviljade och utförda insatser är att dessa finns dokumenterade. Staden ska fortsätta med det förbättringsarbete som har påbörjats inom dokumentationsområdet för utförare.

Paraplysystemet, stadens registrerings- och dokumentationssystem, kommer att vidareutvecklas under 2006. Vidare kommer dokumentationsmöjligheterna att vidareutvecklas genom mobila lösningar såsom handdatorer, mobiltelefoner och streckkods-läsare.